

Den europeiske fagbevegelsen og forhandlingene om Euro Plus-pakten i EU

Lin Andrea Gulbrandsen

Masteroppgave i Statsvitenskap
Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

© Lin Andrea Gulbrandsen

År: 2012

Antall ord: 31681

Tittel: Den europeiske fagbevegelsen og forhandlingene om Euro Plus-pakten i EU.

Forfatter: Lin Andrea Gulbrandsen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I mars 2011 vedtok det europeiske råd i den Europeiske Union (EU) Euro Plus-pakten, en avtale om en utvidelse av den politiske koordineringa i eurosonen og deler av resten av EU. Fagbevegelsen i Europa har ikke reagert positivt på den nye pakten. Fagbevegelsens paraplyorganisasjon på EU-nivå, European Trade Union Confederation (ETUC), har vært negativ til det de mener er et ensidig fokus på innstramninger for å motvirke eurokrisa. Den anser i tillegg flere av punktene i pakten som en politisk inngripen i deres autonomi til å kunne forhandle fram avtaler med arbeidsgiverorganisasjonene. ETUC er en stor paraplyorganisasjon med store ressurser og god tilgang til det politiske systemet og beslutningstakerne i EU. Man skulle tro at organisasjonen var en sterk aktør som kunne hatt påvirkningskraft på dette området. ETUC benytta flere virkemidler for å forsøke å endre pakten eller forhindre at den skulle bli vedtatt. Det ser imidlertid ut til at deres preferanser i liten grad gjenspeiles i den endelig Euro plus-pakten. Jeg har benytta perspektivet om gjensidig ressursavhengighet, og sett på om ETUCs svake grad av gjennomslag kan forklares av at organisasjonen manglet gjensidige ressursavhengighetsrelasjoner med de avgjørende beslutningstakerne i prosessen.

Analysen viser at ETUCs preferanser i liten grad gjenspeiles i den endelige Euro Plus-pakten. Det kan indikere at de hadde lite gjennomslag på utfallet av beslutningsprosessen. Organisasjonen hadde ressurser i form av ekspertkunnskap og evnen til å mobilisere offentlig opinion. Disse ressursene ble imidlertid ikke etterspurt av de viktigste beslutningstakerne. Beslutningstakerne kunne få ekspertkunnskaper fra andre kilder, og ETUCs trusler om å mobilisere deler av den offentlige opinion var ikke alvorlige nok til at beslutningstakerne ville etterkomme truslene. Minst to faktorer ser ut til å ha betydning for ETUCs mangel på gjensidige avhengighetsrelasjoner med de viktigste beslutningstakerne: at Tyskland kobla forhandlingene om Euro Plus-pakten sammen med forhandlingene om å utvide stabilitetsmekanismene, og at et stort flertall av beslutningstakerne tilhørte den politiske høyresida.

Forord

Jeg vil først og fremst takke min veileder, Tora Skodvin. Hennes innspill, forslag og kritikk har vært til stor hjelp gjennom hele prosessen. Hun har gitt uvurderlig faglig og strukturmessig veiledning, men også vært en motiverende stemme som har bidratt til å drive arbeidet framover og hjulpet meg med å opprettholde en positiv innstilling til prosjektet.

Jeg vil også takke Åse Gornitzka, som har hjulpet meg på deler av oppgaven.

En stor takk bør også sendes til Olav Drevland, som uoppfordra stilte seg til disposisjon som korrekturleser på oppgaven. Det har vært en stor hjelp å ha han med for språklig assistanse.

Takk til lesesalene i niende etasje. Uten den gode stemninga på lesesalen og pauserommet, ville nok arbeidet følt mye tyngre. Takk også for diskusjonene og innspillene når jeg ikke selv har vært sikker på hvordan jeg skulle gå videre. Spesielt takk til Helene Isaksen for alltid å forsøke å se gode ideer og løsninger.

Eventuelle feil og mangler står jeg selv ansvarlig for.

Innholdsfortegnelse

1	Forskningsspørsmål.....	1
1.1	Introduksjon.....	1
1.2	Problemstilling og tilnæringsmåte.....	3
1.2.1	Tilnæringsmåte.....	4
1.2.2	Variabler.....	4
1.3	Metode.....	5
1.4	Avgrensninger.....	8
1.5	Oppbygning.....	10
2	Analytisk perspektiv.....	11
2.1	Gjensidig ressursavhengighet.....	11
2.2	Agendasettere, vetospillere og nøkkelspillere.....	13
2.2.1	Agendasettere og vetospillere.....	13
2.2.2	Nøkkelspillere.....	18
2.3	Identifisere gjensidig ressursavhengighet: effektive trusler.....	20
3	Euro Plus-pakten og ETUCs posisjon.....	23
3.1	Euro Plus-pakten.....	23
3.2	ETUCs posisjon og gjennomslag.....	27
4	ETUCs ressurser.....	31
4.1	ETUCs ekspertkunnskaper.....	31
4.2	Mobilisere offentlig opinion.....	35
4.2.1	Mobilisere til demonstrasjoner, aksjoner og streiker.....	35
4.2.2	Mobilisere mot gjenvalg.....	37
4.3	Politisk nærhet.....	38
5	Beslutningsprosessen og identifisering av avgjørende aktører.....	40
5.1	Beslutningsprosessen.....	40
5.1.1	Forslaget ble satt på agendaen.....	40
5.1.2	Inn i EU-institusjonene.....	42
5.1.3	Vedtatt i Euro Summit.....	43
5.1.4	Vedtatt i Det europeiske råd.....	44
5.2	Agendasettere og vetospillere.....	46
5.2.1	Agendasettere.....	46

5.2.2	Vetospillere	47
5.3	Maktrelasjoner og nøkkelspillere	49
5.3.1	Aggregert makt.....	49
5.3.2	Saksspesifikk makt.....	51
5.3.3	Nøkkelspillere	53
6	ETUCs forhold til agendasettere, vetospiller og nøkkelspillere	56
6.1	Ekspertkunnskap.....	57
6.2	Mobilisere offentlig opinion.....	59
6.2.1	Mobilisere til demonstrasjoner, aksjoner og streiker	59
6.2.2	Mobilisere mot gjenvalg.....	62
6.3	Politisk nærhet	65
6.3.1	Politisk fordeling i Euro Summit	65
6.3.2	Betydning for ETUCs forhold til nøkkelspillerne.....	67
7	Konklusjon	71
7.1	ETUCs gjennomslag.....	72
7.2	Hadde ETUC relevante ressurser?.....	72
7.3	Var ETUCs ressurser etterspurt av de viktige beslutningstakerne?	73
7.4	Analysebetragtninger.....	76
	Litteraturliste	79
	 Tabell 1: Eurolandenes befolkningsstørrelse	 50
	Tabell 2: Eurolandenes BNP	50

Forkortelser

AECR	Alliance of European Conservatives and Reformists
BEPG	Broad Economic Policy Guidelines
BNP	Bruttonasjonalprodukt
CCCTB	Common consolidated corporate tax base
CEEP	European Centre of Employers and Enterprises providing Public services
DG ECFIN	Directorate General for Economic and Financial Affairs
ECB	European central bank
EFSF	European Financial Stabilisation Facility
EFSM	European Financial Stabilisation Mechanism
EFTA	The European Free Trade Association
ELDR	European Liberal Democrat and Reform Party
EP	Det Europeiske Parlament
EPP	European People's Party
EPSU	European Federation of Public Services Unions
ERT	European Round Table of Industrialists
ESM	European Stabilisation Mechanism
ETUC	European Trade Union Confederation
ETUI	European Trade Union Institute
EU	Den Europeiske Union
EØS	Det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområde
ILO	International labour organization
NGO	Non governmental organization
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OMC	Open Method of Coordination
PES	Party of European Socialists
PIIGS	Portugal, Irland, Italia, Hellas og Spania
PSIRU	Public Services International Research Unit
UEAPME	European Association of Craft, Small and Medium-Sized Enterprises
ØMU	Den Økonomiske og Monetære Union

1 Forskningsspørsmål

1.1 Introduksjon

I mars 2011 vedtok Det europeiske råd i den Europeiske Union (EU) Euro Plus-pakten, en avtale om en utvidelse av den politiske koordineringa i eurosonen og deler av resten av EU. Avtalen ble vedtatt for å styrke landenes økonomi og konkurransevne (Det europeiske råd 2011a). Pakten er en del av «the new economic governance» som har blitt vedtatt i kjølvannet av gjeldskrisa i eurosonen. Disse tiltakene kjennetegnes av økonomiske innstramninger (austerity), økt koordinering og overvåkning, og skal benyttes for å bedre den økonomiske situasjonen. Euro Plus-pakten gikk i tillegg til dette konkret inn på områder som tradisjonelt ligget under de enkelte statene og partene i arbeidslivet: lønnsdannelse, skatt og pensjonssystemer.

Fagbevegelsen i Europa har ikke reagert positivt på den nye pakten. Fagbevegelsens paraplyorganisasjon på EU-nivå, European Trade Union Confederation (ETUC), har vært negativ til det de mener er et ensidig fokus på innstramninger for å motvirke eurokrisa. Den anser i tillegg flere av punktene i pakten som en politisk inngripen i deres autonomi til å kunne forhandle fram avtaler med arbeidsgiverorganisasjonene. Indikatorene som i følge pakten skal overvåkes, omfatter blant annet lønnsvekst i forhold til produktivitet. Tiltak som vil bli gitt ekstra oppmerksomhet i evalueringa, er å vurdere graden av sentralisering i lønnsforhandlingene og indeksregulering av lønnsnivået¹. Det oppfordres også sterkt til at lønninger i offentlig sektor skal settes i forhold til den private sektorens konkurransedyktighet. Andre tiltak i pakten er levealdersjustering av pensjonsalder og å begrense mulighetene for førtidspensjonering (Det europeiske råd 2011a:16-18). Spesielt disse punktene om lønnsbestemmelse, lønnsforhandlinger og pensjonsalder har provosert fagbevegelsen, og pakten har blitt mottatt som et forsøk fra høyresida på å undergrave og bygge ned ”det sosiale Europa”² (Phillips 2011a, LO-kontoret i Brussel 2011). Lønnsdannelse

-
- 1 Indeksregulering av lønnsnivået er når lønninger automatisk økes dersom landet opplever prisstigning. Lønnen justeres i forhold til en generell indeks, ofte konsumprisindeksen, for å sikre at reallønna ikke synker på grunn av prisstigning (Mongourdin-Denoix og Wolf 2010:2).
 - 2 ETUC mener at det sosiale Europa har fem karakteristikk: sosiale rettigheter, sosial beskyttelse og

og pensjonsordninger har tradisjonelt blitt regulert gjennom forhandlinger mellom partene i arbeidslivet, eventuelt med bistand fra nasjonale myndigheter. Og ordningene på disse områdene er noe partene har forhandlet seg fram til over flere år. Assisterende generalsekretær i European Federation of Public Services Unions (EPSU), Jan Willem Goudriaan, la vekt på dette i en uttalelse og sa: «and the EU institutions should keep their hands off them» (Phillips 2011a). Pakten var altså sterkt provoserende for fagbevegelsen i Europa, siden den angrep kjerneverdier som har blitt holdt i hevd over lang tid.

ETUC er en stor paraplyorganisasjon med store ressurser og god tilgang til det politiske systemet og beslutningstakerne i EU. Den består av 85 medlemsorganisasjoner fra 36 forskjellige land, i tillegg til 12 europeiske føderasjoner (ETUC 2011b). Organisasjonen er en ”sosial partner” i EU. Det vil si at den er en av organisasjonene som deltar i EUs sosiale dialog, en dialog mellom partene i arbeidslivet på europeisk nivå. Dette foregår blant annet i «the macroeconomic dialogue», et fast uformelt forum der partene diskuterer monetær-, finans-, og lønnspolitikk (Eurofound 2009). De andre viktige partene er arbeidsgiverorganisasjonene Business Europe og European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP). De sosiale partnerne kan komme med informasjon og tekniske opplysninger, fremme sine medlemmers standpunkt i forskjellige saker, og foreslå politiske skritt, i tillegg til på egen hånd å formulere og implementere politikk (Eising og Lehringer 2010:199). Et annet forum der partene i arbeidslivet er representert, er «Tripartite Social Summit». Det er et møte mellom partene i arbeidslivet, Europakommisjonen (Kommisjonen) og landet som har presidentskapet for Rådet for den europeiske union (Rådet). Toppmøtet gjennomføres vanligvis to ganger i året og det er ment å skulle fremme samarbeid mellom partene i arbeidslivet og de europeiske institusjonene på økonomiske og sosiale politikkområder (Den europeiske union 2011a). Det er dermed naturlig å anta at ETUC hadde både tilgang og ressurser som skulle kunne gjøre det mulig for organisasjonen å påvirke forhandlingene om Euro Plus-pakten. Man skulle tro at organisasjonen var en sterk aktør som kunne hatt påvirkningskraft på dette området. ETUC benytta flere virkemidler for å forsøke å endre pakten eller forhindre at den skulle bli vedtatt. Men det kan se ut til at deres preferanser i liten grad blir gjenspeilt i den vedtatte pakten. I

omfordelingstiltak, sosial dialog og konsultasjon med arbeiderne, sosial- og sysselsettings reguleringer og at staten har ansvar for sysselsetting og fellesgoder (ETUC 2011a).

denne oppgaven vil jeg undersøke ETUCs påvirkningsforsøk, for å se på hvorfor ETUC tilsynelatende hadde så liten innflytelse på utfallet av pakten.

Jeg vil benytte perspektivet om gjensidig ressursavhengighet, og se på om dette kan forklares av at ETUC manglet gjensidige ressursavhengighetsrelasjoner med de avgjørende beslutningstakerne i prosessen. Dette perspektivet antar at interessegrupper har størst mulighet til å påvirke utfallet av beslutningsprosesser når de kontrollerer ressurser som de avgjørende beslutningstakerne er avhengige av. Hypotesen min er at ETUC hadde liten grad av påvirkning fordi de ikke hadde ressurser som var etterspurt av de avgjørende beslutningstakerne.

Analysen viser at ETUCs preferanser i liten grad gjenspeiles i den endelige Euro Plus-pakten. Det kan indikere at de hadde lite gjennomslag på utfallet av beslutningsprosessen. Organisasjonen hadde ressurser i form av ekspertkunnskap og evnen til å mobilisere offentlig opinion. Disse ressursene ble imidlertid ikke etterspurt av de viktigste beslutningstakerne. Beslutningstakerne kunne få ekspertkunnskaper fra andre kilder, og ETUCs trusler om å mobilisere deler av den offentlige opinion, var ikke alvorlige nok til at beslutningstakerne ville etterkomme truslene. Minst to faktorer ser ut til å ha betydning for ETUCs mangel på gjensidige avhengighetsrelasjoner med de viktigste beslutningstakerne: at Tyskland kobla forhandlingene om Euro Plus-pakten sammen med forhandlingene om å utvide stabilitetsmekanismene, og at et stort flertall av beslutningstakerne tilhørte den politiske høyresida.

1.2 Problemstilling og tilnæringsmåte

Hensikten med denne undersøkelsen er å studere den europeiske fagbevegelsens påvirkning på EU-forhandlingene om Euro Plus-pakten.

Problemstillinga er: I hvilken grad hadde den europeiske fagbevegelsen, ved ETUC, innflytelse på utfallet av forhandlingene om Euro Plus-pakten, og hva kan forklare graden av innflytelse?

1.2.1 Tilnæringsmåte

Analysen er basert på et analytisk perspektiv som antar at interessegrupper har større mulighet til å påvirke beslutningsprosesser dersom de har gjensidige ressursavhengighetsrelasjoner med de viktige beslutningstakerne. Slike avhengighetsrelasjoner oppstår når interessegruppa har ressurser som er etterspurt av de avgjørende beslutningstakerne. Da kan de bytte disse ressursene i politiske innflytelse på beslutningsprosessen. To kriterier må i følge perspektivet være oppfylt for at interessegrupper skal kunne påvirke en beslutningsprosess. De må ha relevante ressurser for å påvirke, og disse ressursene må være etterspurt av de beslutningstakerne som er avgjørende for utfallet. To viktige ressurser som interessegrupper kan kontrollere, er ekspertkunnskap og mobilisering av offentlig opinion (Skodvin, Gullberg og Aakre 2010; Dür 2008a:1214-1216; Pappi og Henning 1998:557-558). To viktige spørsmål for å forklare innflytelse blir dermed: hvilke ressurser kontrollerte ETUC, og i hvilken grad det var de avgjørende beslutningstakerne avhengige av disse ressursene?

1.2.2 Variabler

Det som skal undersøkes og forklares, er den europeiske fagbevegelsens innflytelse på utfallet av forhandlingene om Euro Plus-pakten. Det er dermed utfallet og i hvilken grad det reflekterer ETUCs preferanser som er avhengig variabel.

Det første jeg skal gjøre er å finne verdien på avhengig variabel. Den avhengige variabelen er utfallet av forhandlingene, Euro Plus-pakten, og i hvilken grad ETUCs preferanser reflekteres i dette utfallet. Jeg må derfor kartlegge utfallet og ETUCs preferanser og forsøk på å påvirke. Indikatorer på at ETUC har utøvd påvirkning på Euro Plus-pakten vil være at deres preferanser gjenspeiles i utfallet, at deres forsøk på å påvirke passer i tidslinje med at endringer ble gjort i pakten, og eventuelt hva beslutningstakere og ETUC selv mener om det endelige utfallet og deres gjennomslag (Dür 2008b:562). For å undersøke dette vil jeg gjøre rede for det første forslaget til pakten, og hva som ble det endelige utfallet i Euro Plus-pakten. Jeg vil deretter undersøke ETUCs innspill og protester mot forslaget, og se på om disse gjenspeiles i det endelige utfallet.

Uavhengig variabel er det som skal forklare verdien på avhengig variabel. I dette tilfellet hva som kan være årsaken til fagbevegelsens grad av gjennomslag på utfallet av forhandlingene om Euro Plus-pakten.

Det finnes mange forskjellige teorier om hva som forklarer interessegruppepåvirkning. Dür (2008a:1213) nevner fire grupper med faktorer som kan ha forklaringskraft. Interessegruppas ressurser, politiske institusjoner, sakskarakteristikker og interessegruppestrategier. Tilgang til prosessene kan gjøre det enklere å utøve innflytelse, men det er ikke nok i seg selv (Dür 2008a:1221). Jeg har, som nevnt, valgt å undersøke uavhengig variabel med utgangspunkt i perspektivet om gjensidig ressursavhengighet. Dette perspektivet vil jeg gjøre videre rede for i kapittel 2.

1.3 Metode

Denne oppgaven er en casestudie av ETUCs påvirkning på Euro Plus-pakten. Gerring (2007) definerer casestudie som «the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class (20). «A case study is thus a well-defined aspect of a historical episode that the investigator selects for analysis» (George og Bennett 2005:18). Det er en teoretisk informert casestudie der jeg har valgt å se på ETUCs påvirkning i perspektiv av antakelsen om at påvirkning er mer sannsynlig dersom interessegruppa har gjensidig ressursavhengighet med de avgjørende beslutningstakerne i prosessen. Det er på den måten også en studie der jeg tester gyldigheten av denne antakelsen for denne gitte casen.

Denne casestudien har bare én case og det er ikke et mål å skulle generalisere fra dette caset til andre. Saken er et enkeltstående tilfelle av en intergovernmental avtale. Prosessen representerer ikke en normal prosess i EU, siden den ble gjennomført som reaksjon på gjeldskrisa i eurosonen. Situasjonen avviker på den måten fra en normalsituasjon, og funnene kan ikke generaliseres til en større gruppe av prosesser under mer normale økonomiske omstendigheter (Gerring 2007:43). Det kan likevel være at studien kan benyttes til å lære noe om andre, liknende intergovernmentale avtaler som (seinere) har blitt inngått med bakgrunn i gjeldskrisa. Funnene i denne undersøkelsen kan være relevant for å si noe om betingelser for

interessegruppepåvirkning, eller for fagbevegelsens muligheter til å påvirke, også i disse andre sakene. Det valgte perspektivet i oppgaven bygger på funn fra tidligere studier. Det er i den forstand ikke kun en enkeltstående studie, men en del av et forskningsfelt. Funnene kan derfor muligens også brukes til videre forskning eller sammenligning med andre caser seinere (Gerring 2007:192-197).

I gjennomføringa av casestudien skal jeg benytte prosesssporing. Prosesssporing er en metode der man prøver å se på hvordan utfallet henger sammen med de forskjellige mulige årsakene. Man bruker forskjellige kilder for å forstå den kausale prosessen og de kausale mekanismene mellom den avhengige variabelen og de uavhengige variablene (George og Bennet 2005:6 og 206). Checkel (2007) forklarer metoden som «to trace the operation of the causal mechanism(s) at work in a given situation. One carefully maps the process, exploring the extent to which it coincides with prior, theoretically derived expectations about the workings of the mechanism» (109). Det er en vanlig framgangsmåte for å måle interessegruppeinnflytelse i EU (Dür 2008b:562). Alle skrittene i prosessen fram til utfallet må henge sammen på en måte som støtter hypotesen. Hvis ikke må hypotesen endres eller forkastes. Ved å spore prosessen nøye steg for steg kan man dermed begrense antallet mulige årsaker (George og Bennett 2005:206-207). Man ser på mange forskjellige individuelle observasjoner i en kausal kjede. Gerring (2007:173) sammenligner denne framgangsmåten med detektivarbeid, der man ser på de forskjellige bevisene i lys av om de bekrefter eller avkrefter en teori. Jeg vil derfor gjennomføre undersøkelsen ved å se på hvert skritt i prosessen og hvordan de henger sammen, fra det første tysk-franske forslaget om en Konkurranssevnepakkt, til det endelige vedtaket av Euro Plus-pakten. Jeg vil se på de endringene som har skjedd i forslagene i lys av fagbevegelsens innspill til prosessen. For å utelukke alternative forklaringer vil jeg også se på prosessen i lys av andre mulige påvirkninger og andre relevante aktørers interesser. Dette vil jeg gjøre med et fokus på gjensidig ressursavhengighet og dette perspektivets antatte betingelser for påvirkning.

Datagrunnlaget har hovedsakelig vært dokumenter, både primær og sekundærkilder. Jeg har sett på offisielle dokumenter og artikler fra EU, dokumenter og artikler fra fagbevegelsen, og artikler fra nyhetstjenester. I tillegg har jeg sett på offentlige uttalelser og intervjuer av relevante personer i prosessen og andre som har hatt kjennskap til aktørenes posisjoner og strategier. EU offentliggjør sine vedtak og publiserer nyheter og pressekonferanser på

europa.eu. Fagbevegelsen og andre interessegrupper publiserer også artikler, vedtak, taler og uttalelser. Det samme gjør de politiske partiene i EU. For å undersøke landenes posisjoner, har jeg sett på uttalelser til media, landsspesifikke statistikker og analyser av landenes situasjon og posisjon. Jeg benytter altså både kvalitative og kvantitative data. Jeg har ikke gjennomført intervjuer, da de mest aktuelle intervjuobjektene er eliter som det er vanskelig å få tilgang til. Disse, og folk i posisjoner rundt dem, uttaler seg imidlertid ofte til media i slike saker. Jeg fortsatte datainnsamlinga om prosessen til det virka som jeg hadde nådd et punkt der de nye kildene ikke lenger fortalte noe nytt om prosessen.

Det er både fordeler og ulemper ved denne metoden. En casestudie av en enkelt case har ofte høyere indre validitet enn sammenligninger på tvers av mange caser (Gerring 2007:43). Gerring (2007) sier også at «the investigation of a single case may allow one to test the causal implications of a theory, thus providing corroborating evidence for a causal argument» (45). Prosessoring er en metode som gjør at forskeren får god kjennskap til casen, og den er god til å studere spørsmål som omhandler interaksjon (Dür 2008b:563; Checkel 2007:108-110). Man kan benytte metoden til å studere kausale mekanismer på en teoretisk informert måte, der det valgte analytiske perspektivet strukturerer den følgende undersøkelsen (Checkel 2007:109-111). Det er derfor en naturlig metode å velge når jeg vil se på ETUCs påvirkning på beslutningsprosessen om Euro Plus-pakten i perspektiv av gjensidig ressursavhengighet. Når man prosessorer en case, har man gjerne noen antakelser om hvordan ting henger sammen. En hypotese, eller tanke, om hvilke funn man vil gjøre. Det gjelder, som nevnt, også i denne undersøkelsen. I prosessoring vil hvert skritt i datainnsamlinga være en sjekk for om disse antakelsene og hypotesene bør forkastes. Man ser fort hva som stemmer og henger sammen, og hva som ikke gjør det (Checkel 2007:115-116).

En ulempe ved prosessoring er at siden det ikke er et fast forskningsdesign, baserer det seg i stor grad på antakelser om hvordan verden fungerer. Det er også vanskelig å si noe om hvor sikker analysen er (Gerring 2007:180-182). Selv om man benytter alle kilder tilgjengelig for en case, er det vanskelig å finne alle leddene i prosesskjeden som skal undersøkes. Dette kan, i følge Dür (2008b:563-564), lede til at forskeren undervurderer innflytelsen interessegruppa har hatt, fordi han ikke finner noen beviser for den. Det kan for eksempel gjelde påvirkning som har blitt utført i hemmelighet, eller i situasjoner der interessegruppa ikke har forsøkt å påvirke fordi de i utgangspunktet er enige i utfallet. En viktig kilde til data i prosessoring er

intervjuer. Jeg har som nevnt ikke gjennomført intervjuer, men benytter uttalelser fra aktørene og intervjuer gjort av andre. Det har imidlertid de samme ulempene som intervjuer. Aktøren som uttaler seg kan gi feilaktig informasjon. Dette kan være enten med vilje fordi han har en interesse av at situasjonen oppfattes på en gitt måte, eller kun fordi aktøren husker feil eller har misoppfatta situasjonen (Dür 2008b:563). Jeg vil derfor, i den grad det er mulig, sjekke informasjon fra slike uttalelser opp mot informasjon fra andre kilder. En annen utfordring er «counteractive lobbying». Altså at interessegrupper noen ganger har motstridende interesser og derfor må forsøke å motvirke hverandres lobbyeffekt. I slike situasjoner kan det virke som om interessegruppa ikke har noen påvirkning, mens det i realiteten kan forholde seg slik at deres påvirkning har ført til at det ikke ble et, for dem, enda mer ufordelaktig resultat (Dür 2008b:561; Dür 2008a:1225-1226). Dette er mulige virkninger av prosessoring som bør tas med i betraktningene i analysen. En annen ulempe er at prosessen krever veldig store mengder data. Det kan gjøre det vanskelig å undersøke flere enn en case (Checkel 2007:108).

1.4 Avgrensninger

Det finnes flere kanaler til påvirkning i EU. Interessegrupper kan forsøke å påvirke direkte på EU-nivå og direkte opp mot EU-institusjonene, men de kan også forsøke å påvirke indirekte gjennom den nasjonale kanalen. Da forsøker de å påvirke nasjonale regjeringer til å fremme deres syn i EU-institusjonene. Det er spesielt vanlig i de intergovernmentale institusjonene som Rådet og det europeiske råd. I Det europeiske råd er spesielt nasjonale interesser sterke i forhandlinger om traktatendringer og videre strategier for unionen (Greenwood 2011:23-31). Disse to veiene til påvirkning ekskluderer ikke hverandre. Jeg velger å begrense omfanget av oppgaven ved å kun se på fagbevegelsen organisert på det europeiske nivået, og hvordan den påvirka aktørene på EU-nivå. ETUC er fagbevegelsens største europeiske paraplyorganisasjon. Det eksisterer også en annen paraplyorganisasjon på EU nivå, European Confederation of independent Trade Unions, men den er veldig liten i forhold, så jeg velger å kun se på ETUC (Greenwood 2011:122). ETUC er en organisasjon på EU-nivå som søker innflytelse gjennom «Brussel-kanalen», og er det Eising og Lehringer (2010:198) kaller en EU-interessegruppe: en interessegruppe som ikke består av individuelle medlemmer, men av nasjonale interessegrupper som har organisert seg sammen på EU-nivå. ETUC er en føderasjon av nasjonale fagorganisasjoner, og representerer disse organisasjonenes meninger

på EU-nivå. Jeg antar at de nasjonale foreningene dermed også vil forsøke å påvirke sine nasjonale myndigheter på nasjonalt nivå til å ikke vedta pakten. Det er ikke noe jeg kommer til å se nærmere på, da det ligger utafør denne oppgaven å spore de nasjonale fagbevegelsenes påvirkning i hvert enkelt land. Nasjonale relasjoner vil bli drøfta i kapittel fem og seks, men da i forhold til beslutningsprosessen på EU-nivå.

I tillegg til ETUC er det andre aktører som hadde interesser i forhold til Euro Plus-pakten. Aktører som hadde både sammenfallende og motstridende interesser med ETUC. Arbeidsgiversida ønska pakten velkommen da den kom, og hadde interesser i at den ble vedtatt. Dette er grupper som har deltatt i de politiske prosessene sammen med ETUC, som deres motpart, og som har engasjert seg i spørsmålet om Euro Plus-pakten. Business Europe er en konføderasjon av de viktigste nasjonale arbeidsgiverorganisasjonene i EU og European Free Trade Association (EFTA). European Round Table of Industrialists (ERT) er en organisasjon bestående av lederne for 45 store multinasjonale firmaer med hovedsete i EU. European Association of Craft, Small and Medium-Sized Enterprises (UEAPME) representerer nasjonale organisasjoner av mindre bedrifter. CEEP representerer arbeidsgivere i offentlig sektor (Greenwood 2011:69-87). De er dermed kanskje noen av de viktigste konkurrentene til ETUC når det kommer til å utøve innflytelse på utfallet. Det er ikke mulig å ta for seg alle aktørene i denne oppgaven like grundig, og jeg vil altså primært se på ETUC. Jeg kommer imidlertid inn på disse nevnte konkurrerende aktørene i kapittel 6 når jeg ser på om ETUC hadde ressurser som de viktigste aktørene var avhengige av.

Jeg har også valgt å kun se på forhandlingene om Euro Plus-pakten. Denne pakten er én av flere avtaler som har blitt inngått etter at gjeldskrisa i eurosonen var et faktum. De forskjellige avtalene har en del fellestrekk, og kan minne om hverandre. Det ble satt opp stabilitetsmekanismer for å sikre at landene ikke skulle gå konkurs, og det ble vedtatt planer for hvordan økonomien skulle komme på fote igjen (Det europeiske råd 2011b). Før Euro Plus-pakten ble innført, ble det blant annet vedtatt en «Europe 2020 strategy» og «the european semester». Begge disse tiltakene hadde fokus på budsjett disiplin, økonomisk overvåkning og å øke veksten i området. Det ble også satt opp en «Task force» som skulle kartlegge de økonomiske problemene og komme med forslag til tiltak (Den europeiske union 2010; DG ECFIN 2011). Det har i tillegg vært lignende vedtak etter Euro Plus-pakten. «The six-pack» og «the treaty of stability, coordination and governance» er eksempler på tiltak

vedtatt etter Euro Plus-pakten (DG ECFIN 2012). Fagbevegelsen protesterte mot generelle innstrammings tiltak fra de første av disse kom, og protesterer fortsatt mot tiltak som blir innført nå. Men Euro Plus-pakten gikk svært direkte inn på lønnsdannelsen og pensjonsalderen i alle eurolandene, og dermed direkte inn på ETUCs område. Jeg vil derfor konsentrere meg om denne pakten, og kun se på perioden da den ble vedtatt.

Interessegrupper kan også utøve påvirkning i forskjellige stadier i beslutningsprosessen. De kan påvirke på agendasettingsstadiet, ved å påvirke dagsorden eller være med å definere det første forslaget. De kan også påvirke på det stadiet der beslutningen tas, og dermed påvirke om et politisk forslag blir vedtatt eller ikke. Eller de kan påvirke når politikken skal implementeres. Det er kun agendasettingsfasen og vedtaksfasen i prosessen som blir undersøkt i denne oppgaven. Interessegrupper kan også utøve mye innflytelse på utfallet gjennom å påvirke hvordan et vedtak blir implementert (Greenwood 2011:25). Vedtaket av Euro Plus-pakten er på dette tidspunktet så nytt at det er for tidlig for å undersøke implementeringsfasen.

1.5 Oppbygning

I kapittel to vil jeg gjøre rede for det analytiske perspektivet for oppgaven, og hvordan jeg vil benytte det for å belyse problemstillinga om ETUCs innflytelse på forhandlingene om Euro Plus-pakten. Kapittel tre vil gjøre rede for Euro Plus-pakten og ETUCs posisjon. Jeg ser både på det første forslaget, og det endelige utfallet. Deretter på ETUCs preferanser og hvordan de gjenspeiles i det endelige utfallet. Dette for å belyse hvilken grad av gjennomslag ETUC kan ha hatt på beslutningsprosessen. I kapittel fire vil jeg identifisere hvilke ressurser ETUC hadde, og som de forsøkte å benytte for å påvirke beslutningsprosessen. Jeg ser der hovedsakelig på ekspertkunnskaper og evnen til å mobilisere offentlig opinion. Kapittel fem ser på beslutningsprosessen og identifiserer hvem som var det viktigste aktørene i prosessen. Der ser jeg på beslutningsprosessen for å identifisere agendasettere og vetospillere, og på maktrelasjonene mellom landene for å identifisere nøkkelspillerne. I kapittel syv benyttes dette, sammen med undersøkelsen av ETUCs ressurser, til å analysere hvilket forhold ETUC hadde til agendasettere, vetospillere og nøkkelspillerne i prosessen. Siste kapittel vil være oppsummering og konklusjon.

2 Analytisk perspektiv

I denne delen vil jeg gjøre rede for det analytiske perspektivet i oppgaven: antagelsen om gjensidig ressursavhengighet (resource interdependence). Skodvin, Gullberg og Aakre (2010:854) har tidligere gjort en studie av klimapolitikk i EU der de finner at målgruppers kapasitet til å påvirke hvilke løsninger som er gjennomførbare, er høyere når målgruppa har ressurser som beslutningstakerne trenger, og når disse beslutningstakerne er agendasettere og/eller vetospillere i beslutningsprosessen. Dette er perspektivet om gjensidig ressursavhengighet. En indikasjon på slike avhengighetsrelasjoner er når interessegruppa er i en posisjon der de effektivt kan true beslutningstakerne om negative sanksjoner dersom de ikke representerer gruppas interesser i beslutningsprosessen. I denne oppgaven vil jeg altså se på ETUCs grad av innflytelse i lys av dette perspektivet, og se på i hvilken grad relasjonene mellom ETUC og de viktigste beslutningstakerne kan sies å ha vært preget av gjensidig avhengighet.

Jeg vil først gjøre grundigere rede for perspektivet om gjensidig ressursavhengighet. Deretter vil jeg gjøre rede for hvilke aktører som er de viktigste i beslutningsprosessen, og som dermed er de det er mest avgjørende å kunne påvirke. Videre vil jeg se på hvordan man kan identifisere gjensidig ressursavhengighetsrelasjoner gjennom å identifisere ETUCs ressurser og deres kapasitet til å framsette effektive trusler. Jeg vil gjøre rede for hva en trussel er og mot hvilke kriterier truslers effektivitet kan vurderes. Kapitlet er delvis basert på min hjemmeeksamen i STV4217b: Rational choice models and international conflicts (Gulbrandsen 2011).

2.1 Gjensidig ressursavhengighet

Den første nøkkelantakelsen i perspektivet er altså at interessegrupper har størst mulighet til å påvirke utfallet av en beslutningsprosess når de kontrollerer ressurser som beslutningstakerne er avhengige av. Interessegruppene kan ikke selv bestemme utfallet av prosessen gjennom direkte deltakelse, så de er avhengig av at beslutningstakerne representerer deres interesser. På den måten kontrollerer beslutningstakerne en ressurs som interessegruppa trenger. De har «partial control of collective decisions and information about the legislative agenda and other

details of the political process» (Pappi og Henning 1998:558). Interessegrupper, på sin side, kan kontrollere ressurser som beslutningstakerne etterspør. To ressurser som ofte blir trukket fram, er ekspertkunnskaper og kapasitet til å mobilisere den offentlige opinion.

Ekspertkunnskaper er en ressurs som kan gi beslutningstakerne avansert teknisk informasjon, informasjon om gjennomførbarheten av vedtaket og mulige konsekvenser av politikken. Evne til mobilisering av offentlig opinion er en ressurs som har betydning for beslutningstakerne gjennom at den kan brukes til å sikre eller hindre gjenvalg av aktøren. Den kan også brukes til å påføre beslutningstakerne kostnader i form av for eksempel demonstrasjoner, opptøyer og streiker. Det er ikke i seg selv nok at interessegruppa har ressurser og tilgang, men de må også ha ressurser som beslutningstakerne etterspør. Om ressursene blir etterspurt av beslutningstakerne er ifølge Dür (2008a:1214) avhengig av to ting: at ressursen har en verdi for beslutningstakeren i form av at den kan hjelpe aktøren med å oppnå enten gjenvalg eller spesifikke politiske mål. Og i hvilken grad alternative ressurser er tilgjengelige, det vil si om det er mulig for beslutningstakeren å heller skape ressursene selv, eller å få de fra en annen gruppe. Når begge parter kontrollerer ressurser som den andre trenger, oppstår det en gjensidig ressursavhengighet mellom interessegruppa og beslutningstakerne (Dür 2008a:1214-1215; Pappi og Henning 1998:557-558; Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:855-856). Det kan ses som en utveksling som Pappi og Henning (1998) omtaler som at «expert knowledge and public support are exchanged with monitoring information and control of policy decisions» (558). I følge dette perspektivet må jeg altså finne ut av hvilke ressurser ETUC kontrollerte, og i hvilken grad det var ressurser som beslutningstakerne var avhengige av.

Den andre nøkkelantakelsen i perspektivet er at det ikke er nok at interessegruppa har ressurser som beslutningstakere generelt har behov for. De må ha kontroll over ressurser som etterspørres av de beslutningstakerne som er i posisjon til å avgjøre utfallet av beslutningsprosessen. I mange sammenhenger er det ikke alle beslutningstakere som er like avgjørende for utfallet. Beslutningstakeres mulighet til å gjennomføre sine ønsker begrenses ofte av andre beslutningstakeres interesser. For at interessegruppa skal kunne påvirke utfallet er det derfor viktig at deres interesser representeres av beslutningstakere som kan kontrollere utfallet av prosessen. Det er særlig to sett av faktorer som bestemmer hvilke beslutningstakere som har kontroll over utfallet: beslutningsreglene i forhandlingsprosessen og maktrelasjonene mellom beslutningstakerne. Beslutningsreglene definerer hvilke aktører som er agendasettere

og vetospillere, mens maktrelasjonene kan definere hvilke aktører som er nøkkelspillere (Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:855; Tallberg 2008). I henhold til perspektivet om gjensidig avhengighet kan vi anta at ETUC vil ha mindre mulighet til å påvirke dersom de ikke kontrollerer ressurser som er etterspurt av agendasettere, vetospillere og/eller nøkkelspillere i beslutningsprosessen. Jeg vil videre i kapittelet se på hvordan man indentifiserer disse aktørene.

2.2 Agendasettere, vetospillere og nøkkelspillere

I denne delen vil jeg se på hvordan man finner agendasettere, vetospillere og nøkkelspillere. Agendasettere og vetospillere defineres av beslutningsprosessen. Jeg vil først se på disse og se om beslutningsreglene for beslutningsprosessen om Euro Plus-pakten formelt definerte hvem som var agendasettere og vetospillere. For å identifisere agendasettere og vetospillere må jeg beskrive prosessen og se på hvilke metoder som er benytta i vedtaket av Euro Plus-pakten, og hvilke beslutningsregler som gjelder for denne framgangsmåten. Deretter vil jeg se på forhandlingsmakt, og hvordan maktrelasjonene mellom beslutningstakerne definerer hvem som er nøkkelspillere i beslutningsprosessen.

2.2.1 Agendasettere og vetospillere

Agendasettere er de aktørene som tar initiativet og kommer med forslaget. Den som er agendasetter og skal foreslå noe for de andre, vil se på hva de andre aktørene vil foretrekke over status quo, og foreslå den gjennomførbare avtalen som er nærmest sine egne foretrukne utfall. Dersom en aktør kan fremme et «take it or leave it» forslag, kan den altså få et utfall som er ganske fordelaktig for den selv (Hopmann 1996:60-61; Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:857; Tsebelis 2002:33-37). Vetospillere er de aktørene som kan legge ned veto mot et forslag og dermed stoppe ting fra å bli vedtatt (Ganghof 2003:2). Tsebelis (2002) definerer vetospillere som «individual or collective actors whose agreement is necessary for a change in the status quo» (19). Beslutningsreglene i EU definerer hvor mye støtte som må til for at man skal kunne vedta noe, og dermed også hva som skal til for å blokkere et vedtak (Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:857). Hvor mange vetospillere det er i et system påvirker hvor lett

det er å endre status quo. Når det er mange vetospillere, altså mange aktører som kan blokkere prosessen eller forslaget, er det vanskelig å endre status quo. Det samme gjelder dersom vetospillerne står langt fra hverandre ideologisk eller har veldig motstridende interesser (Tsebelis 2002:2).

Agendasettere og vetospillere defineres av beslutningsreglene i beslutningsprosessen. Avtalen om Euro Plus-pakten var ment som en intergovernmental avtale mellom eurolandene. Det finnes flere måter å gjøre dette på i EU. Traktatverket åpner for at et minimum på ni av medlemslandene i EU kan gå videre med et dypere samarbeid dersom det er nødvendig, en såkalt «enhanced cooperation». Artikkel 20 i «The consolidated treaty of the European Union» sier:

1. Member States which wish to establish enhanced cooperation between themselves within the framework of the Union's non-exclusive competences may make use of its institutions and exercise those competences by applying the relevant provisions of the Treaties, subject to the limits and in accordance with the detailed arrangements laid down in this Article and in Articles 326 to 334 of the Treaty on the Functioning of the European Union (Den europeiske union 2010:29-30).

Et slikt utvida samarbeid skal være åpent for alle medlemslandene, slik at alle til en hver tid kan slutte seg til samarbeidet. Det kan opprettes dersom det viser seg at det ikke er mulig å få til et samarbeid mellom alle landene. Det som vedtas, binder da bare de medlemsstatene som slutter seg til, og nye medlemsstater forplikter seg ikke til å være med på samarbeidet (Den europeiske union 2010:29-30).

En annen form for intergovernmentalt samarbeid som har blitt gjennomført på flere områder i EU er «Open Method of Coordination» (OMC). Metoden blir av Pollack (2010) omtalt som «a non-binding form of policy coordination, based on the collective establishment of policy guidelines, targets, and benchmarks, coupled with a system of periodic 'peer review' in which member governments present their respective national programmes for consideration and comment by their EU counterparts» (41). Det er en metode som har blitt brukt til å sette i gang europeisk samarbeid på nye områder der EU tidligere ikke har hatt noen felles politikk.

Spesielt på områder som anses å tilhøre nasjonal suverenitet (Tholoniati 2010:94). Den ble offisielt definert i Det europeiske råd i 2000:

37. Implementation of the strategic goal will be facilitated by applying a new open method of coordination as the means of spreading best practice and achieving greater convergence towards the main EU goals. This method, which is designed to help Member States to progressively develop their own policies, involves:

- fixing guidelines for the Union combined with specific timetables for achieving the goals which they set in the short, medium and long term;
- establishing, where appropriate, quantitative and qualitative indicators and benchmarks against the best in the world and tailored to the needs of different Member States and sectors as a means of comparing best practices;
- translating these European guidelines into national and regional policies by setting specific targets and adopting measures, taking into account national and regional differences;
- periodic monitoring, evaluation and peer review organised as mutual learning processes.

38. A fully decentralised approach will be applied in line with the principle of subsidiarity in which the Union, the Member States, the regional and local levels, as well as the social partners and civil society, will be actively involved, using variable forms of partnership. A method of benchmarking best practices on managing change will be devised by the European Commission networking with different providers and users, namely the social partners, companies and NGOs (Det europeiske råd 2000).

Selv om dette var definisjonen av OMC, kan metoden variere fra sak til sak og den har endra seg over tid. Beslutningsprosessen er heller ikke definert i EUs traktatverk. På noen områder i EU-traktaten er det nedfelt at EU kan koordinere videre utover det som er nevnt i avtalen, eller at Kommisjonen i nær kontakt med medlemslandene kan ta initiativ til å lage retningslinjer og indikatorer som skal overvåkes og evalueres jevnlig. I EU-traktaten under delen om unionens kompetanseområder, står det for eksempel: «The Member States shall coordinate their economic and employment policies within arrangements as determined by this Treaty, which the Union shall have competence to provide» (Den europeiske union 2010:52). Det europeiske råd definerte kun hva metoden skulle inneholde, men ikke noen faste regler for hvordan OMC beslutninger skulle gjennomføres. Prosessene, og hvilke aktører som er

viktige, varierer fra sak til sak (Zeitlin 2005:20-25). Ifølge Tholoniati (2010) har OMC generelt fem kjennetegn:

- A dedicated committee representing the member states, chaired or assisted by the Commission, with a possible role for the European Parliament.
- The definition by the Council or the Commission of EU guidelines or common objectives combined with specific timetables to achieve them.
- Translation of these general EU goals into specific national policy strategies, plans, targets and measures.
- EU-level indicators and benchmarks to compare progress and best practices.
- Regular monitoring and joint evaluation to maintain peer pressure and mutual learning (95).

Det europeiske råd er drivkraften i OMC. Der finner landene fram til en enighet om de brede politiske målene for unionen, men uten at det blir vedtatt konkrete, obligatoriske politiske tiltak for å nå disse målene. Dermed kan man vedta mål på EU-nivå selv om landene er uenige om hvilken politikk som er viktigst og best egna på nasjonalt nivå for å oppnå disse målene. Framgangen mot målene blir så vurdert på bakgrunn av overvåkning og innrapportering fra landene. Dette har blitt omtalt som soft-law, siden det ikke er bindende og ikke krever at landene endrer sin nasjonale lovgivning. Metoden er avhengig av at landene utøver gruppepress, og på den måten motiverer hverandre til å etterfølge avtalene. Denne framgangsmåten har spesielt blitt brukt på sosialøkonomiske politikkområder som arbeidslivsområdet, utdanning og bekjempelse av fattigdom. Det har også tidligere blitt benyttet innafor økonomisk politikk, for eksempel i the Broad Economic Policy Guidelines (BEPG) (Tholoniati 2010:96-100). Prosessen på ett område har blitt påverka av andre områder, og metoden har utvikla og endra seg over tid.

Frankrike og Tyskland presenterte pakten som et samarbeidsprosjekt mellom eurolandene, som de andre landene kunne slutte seg til dersom de ønska. Det ble ikke gitt noen henvisninger til hvilken metode som skulle benyttes (Phillips 2011b; Pact for competitiveness 2011). I praksis ser det ut til at det til slutt var mange trekk ved Euro Plus-pakten som ligger nært opp til OMC. Både ved den endelige avtalen, og i deler av beslutningsprosessen. Det første forslaget avviker fra OMC på flere områder. Det inneholder seks konkrete tiltak som må innføres av alle landene, hvorav flere av disse kan kreve endringer i landenes

nasjonale lovgivning. Det henviser også til at den økte konkurransedyktigheten og konvergensten som pakten søker å opprette, skal «happen on the basis of concrete commitments – more ambitious and more binding ones than those already decided by the EU-27» (Pact for competitiveness 2011). Og den forplikter landene til å se på introduksjonen av sanksjonsmekanismer. På den annen side nevnes også bruken av å måle seg mot «best practice» og «benchmarking against the best»³, og evaluering av landenes konkurransedyktighet på bakgrunn av tre gitte indikatorer. Det er typiske virkemidler i OMC. Tyskland og Frankrike sendte også signaler om at ikke alt i pakten var satt i stein. Landene var åpne for at ikke alle deler av pakten skulle trenge å gjelde i samme grad for alle landene (Phillips 2011c). Dette ble seinere tilfellet i det endelige vedtaket, der landene i stor grad selv kunne velge hvilke tiltak de skulle sette inn for å nå målsetningene i pakten. Det endelig vedtatte forslaget avvok likevel fortsatt fra OMC på noen områder. Landene måtte fortsatt forplikte seg til å endre nasjonal lovgivning ved å skrive inn de finansielle reglene fra Vekst- og Stabilitetspakten i sine nasjonale lovgivninger. De forpliktet seg også til å lage lovgivning for bankoppgjør. Tiltakene for å nå målsetningene ble valgfrie for hvert enkelt land, men pakten inneholder noen veldig konkrete reformer som vil bli gitt ekstra oppmerksomhet dersom landene ikke når målene. Det var altså mindre valgfrihet og fleksibilitet enn det som vanligvis forbindes med OMC. Den endelige Euro Plus-pakten oppfyller likevel både Det europeiske rådets definisjon fra 2000, og de tre siste av Tholoniats kjennetegn. Retningslinjene er definert av Det europeiske råd isteden for av Rådet eller Kommissjonen, men det er definert felles retningslinjer og mål med tilhørende tidsfrister. I motsetning til i endel andre OMC-vedtak, spiller Rådet liten rolle i utforminga av mål i Euro Plus-pakten. I tillegg skulle pakten være i overensstemmelse med og bygge på eksisterende økonomiske instrumenter i EU, som blant annet Europa 2020, det europeiske semester, og Vekst- og Stabilitetspakten⁴ (Det europeiske råd 2011a:14). Viktige elementer i disse instrumentene er også basert på OMC (Utenriksdepartementet 2012). Så selv om vedtaket av pakten avviker fra den tradisjonelle oppfattelsen av OMC ved å gå lenger i å forplikte landene enn tidligere, er det likevel naturlig å si at det er mange elementer av denne metoden som har blitt benytta i

3 Best practice defineres i EU som: «One way of improving policies in the EU is for governments to look at what is going on in other EU countries and to see what works best. They can then adopt this 'best practice', adapting it to their own national and local circumstances». Benchmarking against the best defineres som: «measuring how well one country, business, industry, etc. is performing compared to other countries, businesses, industries, and so on. The 'benchmark' is the standard by which performance will be judged» (Den europeiske union 2012)

4 Vekst- og Stabilitetspakten er en pakt som ble oppretta for å koordinere nasjonal finanspolitikk i den økonomiske og monetære unionen (ØMU) i EU. (Europakommisjonen 2012a).

avtalen. Og den oppfyller Det europeiske råds definisjon av metoden (Det europeiske råd 2000). Utenriksdepartementet (2012:180-182) påpeker at Euro Plus-pakten også inneholder hjemmel til at Kommisjonen skal kunne komme med forslag til lovverk, for eksempel en bestemmelse om en «common consolidated corporate tax base»⁵. Slikt lovverk vil i så fall kunne bli vedtatt ved bruk av enhanced cooperation.

Hvem som er vetospillere i OMC varierer fra sak til sak, og etter hvilken institusjon vedtaket blir gjort i. Euro Plus-pakten var en avtale som først i prinsippet ble vedtatt i Euro Summit, og så seinere offisielt vedtatt i Det europeiske råd. I Euro Summit var det ikke fastlagt noen offisielle beslutningsregler. Det likevel naturlig å anta at alle landene hadde mulighet til å legge ned veto. Det var disse landene avtalen i utgangspunktet skulle gjelde for, og det var nødvendig at alle godkjente avtalen. Etter Euro Summit gikk avtalen til Det europeiske råd for å bli offisielt vedtatt. Beslutningsreglene der fulgte av avtalen i Euro Summit, og gikk ut på at det fortsatt bare var eurolandene som kunne legge ned veto. De andre landene kunne kun velge om de ville slutte seg til eller stå utfor pakten. Siden denne metoden ikke har noen definerte beslutningsregler, har de heller ingen institusjonelt bestemte agendasettere. Det er et empirisk spørsmål hvem som er agendasettere i beslutningsprosessen. Jeg vil derfor komme tilbake til spørsmålet om hvem som var agendasettere i kapittel 5, der jeg empirisk skal identifisere de avgjørende beslutningstakerne.

2.2.2 Nøkkelspillere

Det er ikke bare beslutningsreglene som definerer hvem som er avgjørende aktører. Spesielt i relasjoner der alle aktørene har vetomakt, kan de relative maktrelasjonene mellom beslutningstakerne innebære at noen av beslutningstakerne har mer forhandlingsmakt enn de andre. Forhandlingsmakt for aktørene i Det europeiske råd blir av Tallberg (2008) definert som «the capacity of the national executive to achieve a distributional outcome that as closely as possible reflects the preferences of the Member state he or she represents» (687).

Forhandlingsmakt reflekterer altså evnen til å få til et utfall som reflekterer beslutningstakerens interesser. Stor forhandlingsmakt kan gjøre noen av aktørene til nøkkelspillere i beslutningsprosessen. Underdal (1992) definerer en nøkkelspiller som en

5 Common consolidated corporate tax base (CCCTB) er et sett med felles regler som selskaper i EU skal kunne bruke til å beregne skattegrunnlaget for deres inntekter i EU. Hvor høy skatteprosenten skal være skal fortsatt være opp til hvert enkelt land (Europakommisjonen 2012b).

aktør hvis bidrag til avtalen må «[...] by itself or in combination with the contribution(s) of any party or parties for whom its participation is a *sine qua non* – be necessary to ensure the contribution of some other pivotal party» (227). Det mest ekstreme eksempelet på en nøkkelspiller vil være en aktør som er helt avgjørende for at alle de andre skal ville være med på avtalen. Han sier også at dersom det finnes en aktør som ingen av de andre aktørene krever skal være med på avtalen, så er ikke denne en nøkkelspiller (Underdal 1992:226-227).

Når alle beslutningstakerne er vetospillere, må man derfor undersøke maktrelasjonene mellom dem for å se om alle i realiteten er like, eller om det finnes noen nøkkelspillere i prosessen. Selv om alle aktørene i følge beslutningsreglene kan legge ned veto, kan maktrelasjonene mellom dem være avgjørende for om det blir et vedtak og hvordan dette ser ut. Tallbergs (2008) undersøkelse av Det europeiske råd viser at det er veldig uvanlig at veto benyttes. Dersom et land bruker veto for ofte eller på områder som ikke er av vital betydning for landet, kan det gå ut over dette landets kredibilitet. Et veto vil heller ikke stoppe den politiske prosessen helt, det bare utsetter den. Landene blir fortsatt nødt til å finne en løsning på spørsmålet. Dermed er det ikke nødvendigvis en løsning å benytte veto, dersom man ikke har en plan for hvordan spørsmålet kan løses seinere (Tallberg 2008:694-695). Når veto benyttes kan det imidlertid være veldig effektivt. Ett land kan blokkere en avgjørelse, og det er alle aktørene klar over. Dersom noe blir sett som ekstra viktig for et land, kan muligheten for veto føre til at de andre landene strekker seg langt for å komme dette i møte. Tidligere forskning har også vist at regler om enstemmighet fører til at det blir forsøkt å skape konsensus (Tallberg 2008:694). Gjerne gjennom trade-offs og sakskobling for å kompensere parter som føler at de kommer dårlig ut av avtalen. Tallberg kommer fram til at det er flere former for forhandlingsmakt som er viktig i Det europeiske råd, men at den viktigste er strukturell makt. Det er også vist at enstemmighet gagnar de aktørene som har minst å tape på at det ikke blir noe vedtak (Habeeb 1988:21; Hopmann 1996:111-114; Tallberg 2008:694).

Tallbergs undersøkelse viser at den viktigste kilden til forhandlingsmakt i Det europeiske råd er landenes strukturelle makt. Både statens aggregerte makt og den saksspesifikke makta. Siden Euro Summit på så mange måter er likt Det europeiske råd, vil det være naturlig å anta at de samme mekanismene gjør seg gjeldende der også. Men med den forskjellen at det bare er eurolandenes forhandlingsmakt som er av betydning. Aggregert makt er den makta en stat har med sine sammenlagte ressurser. Det innebærer aspekter som befolkningsstørrelse,

økonomisk styrke, politisk stabilitet, militær kapasitet og administrativ kapasitet. Saksspesifikk makt kommer av ressursene staten har på det spesifikke saksområdet som forhandlingene dreier seg om. I forhandlingene i Euro Summit vil saksspesifikk makt spesielt følge av økonomisk styrke (Habeeb 1988:16-23; Hopmann 1996:102-110; Tallberg 2008:688-693). På tidspunktet for vedtaket om Euro Plus-pakten var det stor forskjell mellom eurolandenes økonomiske posisjon. Noen av landene var hardt rammet av gjeldskrisa, mens andre land hadde fortsatt stabile og tryggere økonomier. Betydningen av dette ble forsterka gjennom at forhandlingene om Euro Plus-pakten ble kobla til forhandlingene om utvidelsen av the European Financial Stabilisation Facility (EFSF) og European Stabilisation Mechanism (ESM). Jeg vil komme tilbake til både aggregert og saksspesifikk makt i kapittel 5, der jeg vil definere empirisk hvilke aktører som var avgjørende i beslutningsprosessen.

2.3 Identifisere gjensidig ressursavhengighet: effektive trusler

For å identifisere gjensidige ressursavhengighetsforhold vil jeg se på i hvilken grad interessegruppa effektivt kan true beslutningstakerne med negative sanksjoner, og på den måten påvirke rammene for hva som er politisk mulig for beslutningstakerne å vedta. Dersom interessegruppa effektivt kan true med å sanksjonere et vedtak som ikke er i deres interesser, er det større sjans for at beslutningstakerne tar hensyn til deres interesser i beslutningsprosessen (Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:857). At gruppa effektivt kan true beslutningstakerne er en indikasjon på at beslutningstakerne er avhengige av at gruppa bruker, eller ikke bruker, sine ressurser på en gitt måte. Effektive trusler kan derfor tjene som en indikator på gjensidig ressursavhengighet. Det gjelder spesielt for interessegruppas kapasitet til å mobilisere offentlig opinion. Gjensidig avhengighet basert på interessegruppas ekspertkunnskaper er mer avhengig av at ekspertkunnskapene er relevante, og at beslutningstakerne ikke kan få ekspertkunnskap fra en annen kilde. Interessegruppene kan bruke disse ekspertkunnskapene til å informere beslutningstakerne av virkninger og konsekvenser av vedtakene. Jeg vil derfor også se på interessegruppas bruk av advarsler for å påvirke beslutningsprosessen.

En trussel defineres av Hovi (1998) som «a contingent assertion signaling an intention to hurt somebody – physically, economically or otherwise – unless that somebody acts in the way prescribed by the threatener» (11). Altså en betinget påstand med et signal om å skade noen – fysisk, økonomisk eller på annen måte – hvis ikke denne handler på den måten trueren ønsker. En effektiv trussel er en trussel som får den truede til å endre sin oppførsel og handle i tråd med truerens ønsker. Hovi lister opp fem kriterier for at en trussel skal være effektiv (1998:13-16). Den må være relevant. Det innebærer at den truede må ha mulighet til å oppfylle trusselen, og at den truede i utgangspunktet har insentiver til å handle på en annen måte enn det trueren ønsker. Både dersom den truede ikke har noe handlefrihet og dersom han ikke hadde insentiver til å handle mot truerens ønsker, er det ikke noe poeng i å framsette en trussel i utgangspunktet. En effektiv trussel må også være alvorlig nok til at den som blir trua skal ønske å etterfølge trusselen heller enn å risikere at trusselen blir iverksatt. For å se om en trussel er alvorlig nok må trusselen ses i sammenheng med hva den truede ofrer ved å innfri trusselen. Kostnadene ved straffen må ses i forhold til kostnadene ved å innfri de kravene som stilles i trusselen, hva den truede ofrer ved å innfri kravene. Dersom kravet omhandler noe som er svært viktig for den truede, så må trusselen være tilsvarende alvorlig. Men dersom kravet er mildt og gjelder noe som ikke er av stor interesse for målet, kan det holde å true med en mildere straff. Kostnadene ved å gi etter for trusselen trenger ikke bare være økonomiske. De kan også være prinsipielle, tap av ære, og lignende. Dersom trusselen ikke er mer alvorlig enn konsekvensene av å gi etter, vil den truede heller utsette seg selv for konsekvensene av trusselen enn å oppfylle kravene i trusselen. Trusselen må også være troverdig. Den som blir trua må tro at trusselen settes ut i livet dersom han ikke etterfølger den. Å gjennomføre en trussel kan være kostbart også for avsenderen. Avsenderen må derfor foretrekke å sette trusselen ut i live, heller enn å la være, dersom kravene ikke blir innfridd. Den truede må også ha et inntrykk av at avsenderen har de ressursene som skal til for å iverksette straffen i trusselen. En trussel vil ikke ha noen innvirkning dersom mottakeren tror at straffen uansett ikke vil bli gjennomført. I et slikt tilfelle finnes det taktikker som interessegruppa kan benytte for å øke trusselens troverdighet for at den skal ha mer effekt på beslutningstakerens atferd (Hovi 1998:31-51). Den må i tillegg være fullstendig i den forstand at den som blir trua ikke tror at trusselen vil bli gjennomført uansett om han etterfølger kravene eller ikke. Det siste kriteriet er at trusselen må være klar. Det må være helt klart for den truede hva trueren krever og hva som er straffen dersom kravet ikke blir innfridd (Hovi 1998:13-16).

Jeg vil i tillegg se på advarsler som interessegruppa benytter for å påvirke beslutningstakeren. Og om noen av disse har vært effektive. Hovi (1998) definerer advarsler som «a statement which points out to somebody that taking a particular course of action may or will lead to unfortunate consequences, these consequences not being under the control of the person making the statement» (12). I motsetning til trusler, der straffen vil iverksettes av avsenderen, skal straffen eller konsekvensen i advarselen komme fra naturen eller en tredjepart. Avsenderen av advarselen har ikke kontroll over disse konsekvensene. Selv om interessegruppa selv ikke er i stand til effektivt å true beslutningstakerne, kan den bruke sine ressurser til å utrede mulige konsekvenser av politikken som skal vedtas. Den kan ha ekspertkunnskaper og informasjon om konsekvensene av et politisk vedtak, uten at det er gruppa selv som står bak disse konsekvensene. Konsekvenser som interessegruppa ikke styrer over selv, men som kan være av stor betydning for beslutningstakerne når de skal vurdere den politiske gjennomførbarheten av et forslag. Interessegruppa kan forsøke å påvirke utfallet ved å advare om slike konsekvenser som de mener vil oppstå. Dette er i følge Hovis definisjoner ikke direkte trusler, men det kan likevel være et effektivt middel for påvirkning siden beslutningstakerne ofte etterspør slik informasjon om konsekvensene av et politisk forslag. Om interessegruppa kan påvirke ved hjelp av ekspertkunnskap, avhenger blant annet av om kunnskapen er relevant og at beslutningstakeren ikke kan få ta i ekspertkunnskap på andre måter (Dür 2008a:1214).

3 Euro Plus-pakten og ETUCs posisjon

I denne delen vil jeg finne verdien på avhengig variabel, ved å se på i hvilken grad ETUCs posisjon reflekteres i Euro Plus-pakten. Først vil jeg gjøre rede for Euro Plus-pakten. Jeg vil se på det første forslaget og det endelige utfallet, og identifisere endringene fra det første forslaget til utfallet. Deretter vil jeg undersøke ETUCs forsøk på å påvirke og i hvilken grad utfallet reflekterer deres posisjoner og interesser.

3.1 Euro Plus-pakten

Euro plus-pakten er basert på Konkurranssevnepakten som ble lagt fram som et forslag i februar 2011. Konkurranssevnepakten hadde som mål å skape en varig økning i de involverte landenes konkurransevne for å oppnå en sterkere økonomisk konvergens mellom landene. Disse tiltakene skulle, sammen med de nye stabilitetsmekanismene, føre til en stadig stabilitet i den felles valutaen. Pakten lister opp tre indikatorer på konkurransevne som landene skulle forplikte seg til å følge opp:

We should orient ourselves according to the respective best practice (“benchmarking against the best”). We commit ourselves to three quantifiable indicators, which are decisive indicators for our national economies' competitiveness:

1. Indicator to measure price competitiveness (e.g. stability of real unit labour costs, realigning labour costs according to development of productivity);
2. Stability of public finance, from a comprehensive point of view (assessment measure still to be fixed, under consideration of explicit and implicit public debt);
3. Minimum rate of investments in research, development, education and infrastructure of x% of GDP (value still to be fixed)

We commit ourselves to let ourselves be evaluated according to these indicators, on the basis of a COM report (if necessary with the support of the ECB or the European Systemic Risk Board) (Pact for competitiveness 2011).

I tillegg inneholdt pakten et program på seks konkrete punkter som landene skulle forplikte seg til å implementere i løpet av en tolv måneders periode:

1. Abolishment of wage/salary indexation systems
2. Mutual Recognition Agreement on education diplomas and vocational qualifications for the promotion of mobility of workers in Europe
3. Foreseeing the creation of a common assessment basis for the corporate income tax
4. Adjustment of the pension systems to the demographic development (i.e. Average age of retirement)
5. Obligation for all member states to inscribe the «debt alert mechanism» into their respective Constitutions
6. Establishment of a national crisis managements regime for banks (Pact for competitiveness 2011).

Implementeringa av pakten skulle evalueres og overvåkes av medlemslandene, på bakgrunn av rapporter utforma av Kommisjonen. Og landene skulle se videre på introduksjon av sanksjonsmekanismer for land som ikke implementerte pakten (Pact for competitiveness 2011).

Det endelige vedtatte dokumentet fikk først navnet «en pakt for Euroen» og seinere «Euro Plus-pakten». Det er en videreføring av den tysk-franske Konkurranssevnepakten, men avviker fra det opprinnelige dokumentet på en del punkter. Den aller viktigste endringa er at ikke alle landene skal måtte innføre alle tiltakene. Pakten er basert på fire retningsgivende regler og fire mål som skal oppnås. Landene forplikter seg til å ta i bruk alle nødvendige tiltak for å overholde de fire målene om å *fremme konkurransedyktighet, fremme sysselsetting, bidra ytterligere til holdbarheten i offentlige finanser og styrke den finansielle stabiliteten*. Men det er opp til landene selv å innføre tiltakene, og de velger selv hvordan de vil nå disse målene. De vil imidlertid bli overvåka i henhold til konkrete, utvalgte indikatorer på hvert felt. Det vil også bli retta ekstra oppmerksomhet rundt de mulige tiltakene som er nevnt i pakten. Statslederne vil evaluere hvordan landene lykkes i å nå de felles målene på bakgrunn av de nevnte indikatorene. Dersom noen av landene har problemer på noen av områdene, vil de måtte forplikte seg til å ta tak i utfordringene innen en gitt tid. Hvert land skal også hvert år legge fram et sett av konkrete tiltak som skal igangsettes i løpet av den neste 12 måneders

perioden. Valget av virkemidler og tiltak vil være opp til hvert enkelt land, men skal rettleides av de tiltakene som er nevnt i pakten. Det skal legges vekt på «best practice» og «benchmarking against the best». Implementeringa skal overvåkes politisk av statslederne, på bakgrunn av rapporter fra Kommisjonen (Euro Summit 2011a). Pakten er et politisk dokument, og er ikke juridisk bindende. Men gjennom overvåkning og evaluering vil landene utøve et kraftig gruppepress på hverandre for å overholde målene. Den gir også sterke politiske føringer for hvilken økonomisk tilnærming landene skal ha når de utformer tiltak mot gjeldskrisa.

Indikatoren for konkurransedyktighet er «wage and productivity developments and competitiveness adjustment needs». Altså lønns- og produktivitetsutviklinga og behovet for tilpasning av konkurranseevnen. Lønnskostnader per produserte enhet skal overvåkes og sammenlignes med andre euroland og viktige handelspartnere. Samtidig som man skal respektere de nasjonale tradisjonene for dialog mellom partene i arbeidslivet, vil man legge spesiell vekt på noen utvalgte tiltak for å sikre at kostnadene utvikler seg i tråd med produktiviteten:

- review the wage setting arrangements, and, where necessary, the degree of centralisation in the bargaining proses, and the indexation mechanism, while maintaining the autonomy of the social partners in the collective bargaining process;
- ensure that wage settlements in the public sector support the competitiveness efforts in the private sector (bearing in mind the important signalling effect of public sector wages) (Euro Summit 2011a:8).

Det vil også bli retta særlig oppmerksomhet mot tre tiltak for å øke produktiviteten:

- En videre åpning av beskytta sektorer ved å fjerne ubegrunna nasjonale restriksjoner på profesjonelle tjenesteytelser og i detaljhandelen.
- Tiltak for å forbedre utdanningssektoren og for å fremme forskning og utvikling, innovasjon og infrastruktur.
- Tiltak for å forbedre «the business environment» (Euro Summit 2011a:7-8).

Sysselsetting skal bedømmes på bakgrunn av nivåer for langtids- og ungdomsledighet, og nivåer for yrkesdeltakelse. Tre utvalgte reformer vil gis ekstra oppmerksomhet:

- labour market reform to promote «flexicurity»⁶, reduce undeclared work and increase labour participation;
- life long learning;
- tax reforms, such as lowering taxes on labour to make work pay while preserving overall tax revenues, and taking measures to facilitate the participation of second earners in the work force (Euro Summit 2011a: 8-9).

For å overvåke om landene fremmer holdbare offentlige finanser vil man rette oppmerksomhet mot bærekraftigheten i pensjoner, helsetjenester og sosiale tjenester. Det blir nevnt to mulige tiltak som kan være nødvendig for å sikre slik holdbarhet:

- aligning the pension system to the national demographic situation, for example by aligning the effective retirement age with life expectancy or by increasing participation rates;
- limiting early retirement schemes and using targeted incentives to employ older workers (notably in the age tranche above 55) (Euro Summit 2011a:9).

Landene forplikter seg i tillegg til å innlemme de finansielle reglene i Vekst- og Stabilitetspakten i nasjonal lovgivning. Landene kan her velge selv den nøyaktige utformingen av lovene og hvilken form de skal ha, så lenge de har en tilstrekkelig bindende og varig karakter og sikrer finanspolitisk disiplin. For å styrke den finansielle stabiliteten skal hvert land også innføre nasjonal lovgivning for bankoppgjør. Det vil bli gjennomført regelmessige stresstester av bankene, koordinert på EU-nivå. Statslederne vil jevnlig bli informert av Eurogroup og presidenten for European Systemic Risk Board om saker relatert til makrofinansiell stabilitet og makroøkonomiske utviklinger i euroområdet. Spesielt nivåene for privat gjeld for banker, husholdninger og ikke-finansielle selskaper vil bli nært overvåka. I tillegg skal det rettes oppmerksomhet mot koordinering av skattepolitikken. Medlemslandene forplikter seg til å gå inn i drøftelser om skattepolitiske spørsmål, for å sikre utveksling av beste praksis, for å unngå skadelig praksis og for å få fram forslag til å bekjempe bedrageri og skatteunndragelse. Pakten sier også at «The Commission intends to present a legislative proposal on a common consolidated corporate tax base in the coming weeks» (Euro Summit

6 Flexicurity er betegnelsen på en arbeidsmarkedspolitikk som kombinerer fleksibilitet i arbeidsmarkedet med sosial sikkerhet for arbeidstakerne. Det skal være lettere å ansette og si opp arbeidstakere, samtidig som sosiale velferdssystemer skal sikre arbeidsledige arbeidere økonomisk støtte og opplæring. Deler av fagbevegelsen har imidlertid sett politikken som et påskudd for å bygge ned vernet av arbeidstakere (Jørgensen og Madsen 2007:7-8).

2011a:10-11). Da pakten ble vedtatt i Det europeiske råd hadde Kommisjonen allerede lagt fram forslaget til CCCTB, og teksten blitt endra til «The Commission has presented a legislative proposal on a common consolidated corporate tax base» (Det europeiske råd 2011a:20).

3.2 ETUCs posisjon og gjennomslag

Den europeiske fagbevegelsen gikk sterkt imot forslaget om pakten. Samme dag som det første forslaget om en konkurransevnepakke kom, sendte ETUC ut en pressemelding der den protesterte mot det. I den står det: «[...]the European Trade Union Confederation (ETUC) firmly states that it cannot tolerate that competitiveness is being abused as yet another alibi to intervene in collective bargaining systems across Europe» (ETUC 2011c). Fagbevegelsen protesterte mot innstrammingspolitikken generelt og spesielt mot det de så som angrepet på vanlige arbeideres lønninger og pensjoner. De ville ikke tolerere at lønninger skulle være det eneste virkemiddelet for økonomiske justeringer, og etterlyste andre tiltak enn innstramminger. Fokuset mot lavere lønninger ble sett som urettferdig og ensidig. Organisasjonen påpekte også at pakten bare inneholdt bestemmelser for å begrense lønn, men ingen tiltak for på den andre siden å sikre arbeiderne mot lønnsdumping. Blant de konkrete tiltakene som ETUC protesterte mot, var avslutning av indeksreguleringa av lønn, og etter hvert forslaget om å begrense sentrale lønnsforhandlinger (ETUC 2011d; Monks 2011a; ETUC 2011e). ETUC var altså mot de konkrete forslagene i pakten om at lønninger skulle tilpasses produktiviteten, avvikling av indeksregulering av lønninger og justeringer i pensjonsalderen. I tillegg protesterte de mot de generelle oppfatningene av at innstramminger skulle være veien ut av krisa, at arbeideres lønninger skulle være viktigste virkemiddel for å bedre økonomien, og mot at EU og statene skulle regulere områder som tradisjonelt har vært et autonomt ansvar mellom partene i arbeidslivet. Autonomien til kollektive forhandlinger er et veletablert prinsipp som også er nedfelt i artikkel 152 i EU-traktaten (Den europeiske union 2010:116). Også indeksregulering av lønn og sentrale kollektive forhandlinger er rettigheter fagbevegelsen har kjempa til seg gjennom flere års arbeid. De var ikke mot at det skulle vedtas en pakt for økonomisk styring i EU, men hadde ønsket om andre tiltak. ETUC støttet

forslaget om en skatt på finanstransaksjoner, de ønska innføring av Eurobonds⁷, og ville ha en plan mot ungdomsledighet. De mente også at en europeisk plan for koordinert økonomisk styring burde følges opp med midler i EU-budsjettet (ETUC 2011f; ETUC 2011g).

Den viktigste forskjellen mellom den foreslåtte og den endelig vedtatte pakten er at tiltakene ble mer valgfrie. Det gjelder både om, og hvordan, de skal gjennomføres i hvert enkelt land. For indeksregulering av lønn har for eksempel pålegget om «abolishment of wage/salary indexation systems» (Pact for competitiveness 2011) blitt erstatta av «review wage setting arrangements, and, where necessary, the degree of centralisation in the bargaining process, and the indexation mechanism, while maintaining the autonomy of the social partners in the collective bargaining process» (Euro Summit 2011a: 8; Phillips 2011c). Siden virkemidlene har blitt valgfrie, griper ikke pakten i like stor grad inn i den nasjonale selvbestemmelsesretten. Den nye pakten har i tillegg henvisninger til autonomien til kollektive forhandlinger og at nasjonale tradisjoner for sosial dialog skal respekteres. Den sier også at partene i arbeidslivet skal være involvert gjennom Tripartite Social Summit. Konkurranssevnepakten nevnte ikke noen av disse tingene.

Mye i pakten har likevel forblitt ganske likt som i det første forslaget. Selv om tiltakene er valgfrie, er både de foreslåtte tiltakene og prinsippene i den endelige pakten i stor grad de samme. Også på de områdene som fagbevegelsen protesterte mot. Gjennom pakten har statslederne vedtatt at den riktige veien ut av krisa er gjennom innstramminger. Landene forplikter seg til å innlemme de finansielle reglene i Vekst- og Stabilitetspakten i nasjonal lovgivning. Dette er regler som gjennom å begrense gjeld og underskudd, fører til at innstrammingspolitikk ofte kan bli eneste mulige valg i en økonomisk krise. Som ETUC påpekte, står også lønnsmoderasjon fortsatt som et av de viktigste virkemidlene mot gjeldskrisa. Pakten inneholder at EU og medlemslandene skal overvåke og påvirke lønnsfastsetting og lønnsnivå, både i privat og offentlig sektor. De skal ikke bare vurdere selve lønnsnivået, men også mekanismene for lønnsfastsettelse. Spesielt graden av sentralisering i forhandlingene og indeksregulering. Her har den endelige pakten faktisk tatt med noen nye elementer som ikke var med i Konkurranssevnepakten og gått et skritt videre, ved i tillegg å nevne sentrale forhandlinger som noe som skal evalueres og at lønninger i

7 Eurobonds (også kalt stability bonds) er obligasjoner som utstedes av eurosonen som helhet. Obligasjoner er rentebærende gjeldsbrev som sier at utstederen skylder innehaveren penger. Slik det er nå har medlemslandene hver sine statsobligasjoner, men ingen samla for eurosonen (Europakommisjonen 2011).

offentlig sektor bør følge, og støtte opp under, konkurranseevnen til privat sektor. Den vil også fremme «flexicurity» og foreslår å tilpasse pensjonsalder til den nasjonale demografiske situasjonen og begrense ordninger for førtidspensjonering (Euro Summit 2011a; ETUC 2011h).

Landene skal overvåkes politisk på i hvor stor grad de oppfyller målene og hvilke tiltak de setter i kraft. Statslederne skal hvert år påta seg konkrete nasjonale forpliktelser. Hvilke forpliktelser og tiltak er som nevnt opp til hvert enkelt land. I pakten står det i uthevet skrift at den spesifikke politikken som skal benyttes for å nå de felles målene «remains the responsibility of each country, but particular attention will be paid to the set of possible measures mentioned below», og at valget av tiltak skal rettleides av de områdene som er nevnt i pakten (Euro Summit 2011a:6-7 og 11). Selv om tiltakene er valgfrie og avtalen ikke er juridisk bindende, inneholder altså pakten svært konkrete tiltak som det blir lagt mye vekt på. Dette legger sterke politiske føringer på hvordan målene i pakten skal oppnås. Landene vil kunne utsettes for et politisk press for å gjennomføre de nevnte tiltakene. Dette uttaler også Van Rompuy (2011a) under pressekonferansen etter at pakten ble vedtatt i Euro Summit: «So alongside market pressure, and alongside the existing institutional pressure, we will now have strong peer pressure. This will give the commitments under the Pact a politically binding force».

ETUC anerkjente at pakten var blitt endra til det bedre, ved at for eksempel det absolutte kravet om å avslutte indeksregulering av lønn nå er omformulert til et valgfritt forslag. Og ved at ingen av de relevante tiltakene i den endelige pakten er påkrevet. Endringene i pakten var imidlertid ikke store nok til at fagbevegelsen kunne støtte den. De ville fortsette å være imot pakten fordi de fortsatt anså den å ha som mål å presse ned lønningene i Europa (ETUC 2011i). Organisasjonen mente at selv om det hadde blitt gjort endringer fra den opprinnelige Konkurranssevnepakten, var budskapet fortsatt det samme. Og det på de delene av pakten som fagbevegelsen protesterte kraftigst mot da det første forslaget ble lagt på bordet. Spesielt at EU skal ha påvirkning på de tradisjonelt autonome, nasjonale kollektive forhandlingene og at innstramninger i vanlige arbeideres lønninger skal være hovedvirkemiddelet for å motvirke krisa, var tiltak som ETUC sa at organisasjonen ikke kom til å tolerere. Den mente at dette var tiltak som ville true autonomien til kollektive forhandlinger og partene i arbeidslivet (EurActiv 2011a; Phillips 2011d). Pakten hadde riktignok inkludert henvisninger til at til at de

nasjonale tradisjonene for dialog mellom partene i arbeidslivet skulle respekteres. Og selv om landene skulle vurdere sentraliseringen av forhandlingene og indeksreguleringer av lønninger, sier pakten at autonomien i kollektive forhandlinger skal opprettholdes (Det europeiske råd 2011a:16). Det er på linje med ETUCs posisjon, men det var ikke nok til å berolige ETUC i forhold til paktens potensielle virkninger. Pakten hadde også beholdt innstramninger som det viktigste virkemiddelet mot krisa. Landene forplikta seg til å skrive de finansielle reglene i Vekst- og Stabilitetspakten inn i nasjonal lovgivning (Det europeiske råd 2011a:19). Det var ikke et valgfritt tiltak, og disse reglene om budsjettkontroll kan legge begrensinger for hva slags politikk landene kan føre for å motvirke kriser. «The European economic governance contains serious omissions. On wages, there is no mention of the rising levels of inequality, the ever widening gap between rich and poor, executives and the rest, or the bankers and their gargantuan appetite for large bonuses; there is an implicit rejection of inflation or comparability in pay bargaining; nor is there recognition of the deterioration of the employment contracts of many workers caused by the growth of precarious work which is discrediting the term 'flexicurity'» (Monks 2011b). Pakten inneholdt heller ingen av de konkrete elementene som ETUC etterlyste. Det var ingen bestemmelser om skatt på finanstransaksjoner eller Eurobonds. Ungdomsledighet blir nevnt i pakten, men da som et mål på konkurranseevne, ikke som den planen mot ungdomsledighet som ETUC ønska.

ETUC har altså hatt liten grad av innflytelse på forhandlingene om Euro Plus-pakten. Pakten har blitt endra på flere måter, og har blitt mildere og mer valgfri. Det betyr at ingen av landene direkte blir pålagt mange av de konkrete tiltakene som ETUC var mot. I pakten har det også kommet inn henvisninger til de nasjonale sosiale dialogene og autonomien i kollektive forhandlinger. Dette er i tråd med ETUCs posisjon. Men ingen av de tiltakene som ETUC protesterte mot, ble fjerna. Det har faktisk kommet til noen elementer innafor de områdene som ETUC har vært mest imot. De politiske prinsippene som ETUC reagerte mot ble også beholdt. Så på tross av ETUCs forsøk på å påvirke beslutningsprosessen, gjenspeiles altså organisasjonens preferanser i liten grad i utfallet. Dette reflekteres i at organisasjonen selv ikke var fornøyd og fortsatte å protestere kraftig mot pakten, også etter at den ble vedtatt i Euro Summit (ETUC 2011j; ETUC 2011k). Jeg vil videre i oppgaven undersøke mulige årsaker hvorfor ETUCs interesser ikke er sterkere reflektert i pakten.

4 ETUCs ressurser

Interessegrupper kan, ifølge perspektivet om gjensidig ressursavhengighet, påvirke beslutninger gjennom å bruke sine tilgjengelige ressurser til å få sine interesser representert av beslutningstakerne. Når beslutningstakerne er avhengige av ressurser som interessegruppa har, kan gruppa sanksjonere beslutningstakeren for å vedta noe som ikke er i deres interesse. Da er det større sjanse for at beslutningstakeren vil representere gruppas interesser i prosessen. De ressursene som blir mest framheva, er ekspertkunnskaper og kapasitet til å mobilisere offentlig opinion (Dür 2008a:1214-1215; Pappi og Henning 1998:557-558; Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:855-857). Jeg vil i dette kapitlet se på hvilke ressurser ETUC hadde som den kunne bruke for å påvirke beslutningsprosessen. Om den hadde ekspertkunnskaper og kapasitet til å mobilisere offentlig opinion, som den i teorien kunne benytte til å påvirke beslutningstakerne og få innflytelse over utfallet.

4.1 ETUCs ekspertkunnskaper

En etterspurt ressurs som interessegrupper ofte har, er informasjon og ekspertkunnskaper. Slik informasjon er etterspurt av beslutningstakerne fordi den kan være til hjelp for beslutningstakerne når de skal gjøre nye vedtak. Interessegrupper kan ha informasjon om hva som er sannsynlige konsekvenser av politikken, informasjon om markedsforholdene, avansert teknisk informasjon om fagfeltet, informasjon om hvordan politikken vil bli mottatt, eller informasjon om mulige problemer ved implementering av politikken. Slik informasjon kan være viktig for politikerne når de vurderer den politiske gjennomførbarheten ved et forslag (Dür 2008a:1214).

ETUC har tilgang til og utvikler kunnskap gjennom forskning. Organisasjonen driver for eksempel the European Trade Union Institute for Research, Education og Health and Safety (Greenwood 2011:125-126). Det er imidlertid vanskelig å komme med helt sikker ekspertkunnskap i slike saker som Euro Plus-pakten fordi man ikke helt sikkert kan beregne akkurat hva den vil føre til av fordeler og ulemper. Spesielt siden det er valgfritt for landene hvilke tiltak de vil innføre, og – mer generelt - fordi makroøkonomiske analyser ikke kan

være helt sikre. De er ofte basert på modeller, og prediksjonene fra disse kan avhenge mye av hva slags forutsetninger og antakelser man baserer modellen på. Det kan redusere troverdigheten av slike modeller. I denne saken ser det altså ut til at ETUC ikke hadde helt sikre ekspertkunnskaper om konsekvensene av Euro Plus-pakten som de kunne bytte mot innflytelse.

ETUC hadde likevel en oppfatning av hva som kunne skje ved innføringen av Euro Plus-pakten og andre lignende politiske tiltak. De forsøkte å argumentere for denne overfor politikere og offentligheten, og advarte om de konsekvensene de mente at innstrammingspolitikken ville få. De både advarte om hvilke konsekvenser de mente at innstrammingspolitikken ville få for økonomien i Europa, og argumenterte for at det heller ikke var en rettferdig politikk overfor det europeiske folk og at EU var på vei bort fra sin sosiale modell. Allerede før det forelå et konkret forslag for pakten var ETUC ute og advarte mot konsekvensene av flere av de politiske målene som seinere ble en del av pakten. Blant annet i et presseskiv som ETUC sendte ut før møtet med de europeiske finansministerne 18.januar, der de advarer mot å fokusere på mer fleksibilitet i europeiske lønninger. «Flexibility simply promotes precarious work, drives out good jobs, and creates high and rising inequalities», hevder organisasjonen i pressemeldinga (ETUC 2011). Etter at det første forslaget til Konkurransenevnepakten kom, sendte de ut en ny pressemelding (ETUC 2011c) der de fortsatte å advare om de økonomiske konsekvensene av den foreslåtte innstrammingspolitikken. «The ETUC stresses that wage competition is a zero sum game; what some gain in the short run, others lose and, in the end, the whole of Europe suffers because demand is squeezed out of the internal market», sier organisasjonen. Daværende generalsekretær i ETUC, John Monks (2011c), uttaler:

This is not a pact for competitiveness. It is a perverse pact for lower living standards, more inequality and more precarious work. It is ignoring all the lessons of the recession so far that public deficits and debt are unavoidable, indeed desirable in a slump, to prevent things getting worse. Instead of writing a debt brake into national constitutions, countries would do better to write the autonomy of collective bargaining and social partners into their constitutions, as is the case in Germany. Europe is heading on a collision course with its social model and its core principle of the autonomy of collective bargaining.

ETUC advarer altså om at pakten vil føre til lavere levestandarder, mer ulikhet, og at forsøket på å begrense den offentlige gjelden på denne måten vil gjøre den økonomiske situasjonen verre.

På møtet i the Macroeconomic Dialogue argumenterte Monks (2011a) også i sin tale for at det ikke var rettferdig å legge alle byrdene på arbeidere, når det var bankene som forårsaket krisa. Han sier at arbeideres lønninger og arbeidsmarkedet ikke har skyld i den dårlige økonomiske situasjonen:

The first point is that the proposals are anti pay and wages. Wages – and labour markets did not cause this crisis. Lest we forget, it was the banks which were at the epicentre, feeding asset booms with excessive credit growth, resulting in unsustainable private sector debt loads. But the burden of adjustment is now switched to workers and their wages.

Would a balanced budget here made any difference in Ireland? What have the wage indexation systems of Belgium and Luxembourg to do with the current crisis; they were not at the heart of the crisis.

I en pressemelding etter samme møte sier ETUC (2011d) rett ut at den foreslåtte politikken er urettferdig. «It is deeply unfair now to shift the burden completely to wages and workers, while those that profited from speculation are free to go about their business as usual. The ETUC warns it will not accept a system of economic governance or a change in the European Treaty turning wages into the single instrument of adjustment». På et møte i styret i ETUC 8.-9. mars ble det 8. mars vedtatt en resolusjon om europeisk økonomisk styring. Den gjør rede for de forskjellige økonomiske tiltakene under utarbeidelse i EU, som ETUC mener angriper arbeidsmarkedsinstitusjonene som sikrer arbeidernes forhandlingsposisjon og hindrer lønnsnedgang. Et av tiltakene som er nevnt, er Konkurranssevnepakten. ETUC sier i uttalelsen at de avviser denne tilnærmingen til økonomisk styring, og at de ikke vil kunne støtte de foreslåtte tiltakene. De sier: «We cannot accept that wages become the main instrument of adjustment to clean up after financial markets careered out of control» (ETUC 2011e:2). ETUC mener at denne pakten vil føre til at man aksepterer prinsippet om at lønnsvekst kun skal knyttes til produksjonsutvikling. I tillegg vil den bare begrense lønnsvekst, men sier ingen ting om å beskytte mot lønnsnedgang. Den vil også begrense sentrale lønnsforhandlinger og søker en økning i pensjonsalder. Organisasjonen mener at en slik politikk vil føre til en nedadgående spiral som igjen bare vil føre til nye kutt. Det vil også

bli press på statene om å ha det laveste lønnsnivået. Det vil true autonomien i kollektive forhandlinger i alle landene. Det er urettferdig, og man tvinger arbeidere til å betale for finanssektorens feilsteg mens finanssektoren bare kan fortsette sine spekulasjoner. ETUC kommer med egne forslag til tiltak for å styrke økonomien, og den varsler at de vil forsvare prinsippet om autonomi for kollektive forhandlinger. Den bemerker at det på det daværende tidspunktet var flertall i Det europeiske råd for forslagene, og at organisasjonen derfor måtte mobilisere offentligheten og starte debatt for å fange oppmerksomheten til politikerne og media (ETUC 2011e). Dagen etter ble det også vedtatt og utsendt et brev til «the heads of state or government of the member states of the eurozone and other member states». Brevet var samla fra lederne for fagforeningene i et stort flertall av EUs medlemsland, og alle landene i eurosonen bortsett fra Slovakia. Brevet oppfordra statslederne til å endre kurs og fokusere på en positiv økonomisk styring med vekst og arbeidsplasser som hovedfokus (ETUC 2011f). De fortsatte denne argumenteringa også etter at pakten hadde blitt vedtatt i Euro Summit. Dagen etter møtet uttalte John Monks ««The pact [...] will force member states to enter into a competitive downward spiral of undercutting each others' wages and working conditions. This risks pushing the economy further towards deflation and depression» (EurActiv 2011a). «Such policy will systematically redistribute income from wages to profits, dividends and bonuses. If this approach is confirmed, the whole concept of social Europe is being placed in increasing jeopardy», skrev også ETUC (2011j) i en pressemelding.

Advarslene baserte seg på uttalelser og forskning fra økonomer og eksperter. Blant annet fra European Trade Union Institute (ETUI) og Public Services International Research Unit (PSIRU). De er uavhengige forskningsinstitutter finansiert av ETUC og Public Services Internationals. ETUI og EPSU arrangerte for eksempel i slutten av februar 2011 en konferanse med tittelen «Austerity, Economic Governance Reforms and Social Policies in Europe», der flere av deltakerne la fram forskning og oppfatninger som støttet fagbevegelsens argumenter (ETUI 2011). Argumentene og advarslene hadde altså stor legitimitet gjennom at de representerte meningene til svært mange medlemmer, samtidig som de var basert på forskning.

ETUC forsøkte altså å bruke sine ressurser til å påvirke aktørenes meninger og hvordan de så på det økonomiske spørsmålet. De argumenterte og advarte om de uheldige konsekvensene pakten kunne få, for å overbevise beslutningstakerne om at det ikke var riktig å vedta pakten.

Dette var både argumentasjon retta direkte mot beslutningstakerne, og argumentasjon retta mot offentligheten. I slik argumentasjon kan ikke ETUC true beslutningstakerne, fordi de ikke selv kontrollerer utfallet. Men de kan advare om hva de tror kommer til å skje.

4.2 Mobilisere offentlig opinion

Interessegrupper kan også ha evne til å mobilisere offentlig opinion. De kan benytte denne ressursen til massemobilisering, eller til å påvirke gjenvalg for beslutningstakerne.

Massemobilisering kan benyttes til å påføre beslutningstakerne kostnader, gjennom å mobilisere til demonstrasjoner, opptøyer og streiker. Å påvirke gjenvalg kan gjøres ved å mobilisere medlemmer og støttespillere til å velge for, eller imot, en beslutningstaker neste gang denne stiller til gjenvalg. For å kunne framsette slike trusler troverdig, må man ha ressursene, eller kunne gi inntrykk av å ha ressursene, til å følge det opp. Gruppen må ha evnen til å mobilisere eller kontrollere sine medlemmer (Bouwen 2002:371). ETUC kan ikke direkte kontrollere sine medlemmer, siden medlemmene er nasjonale fagforeninger som hver lager sin egen politikk. Politikken i ETUC formes så av medlemmenes aggregerte synspunkter. ETUC og deres medlemsorganisasjoner er imidlertid flinke til å mobilisere sine medlemmer og kan påvirke medlemmenes handlinger og meninger. Dette har de vist ved blant annet vellykka å gjennomføre flere store, koordinerte demonstrasjoner i Europa (Greenwood 2011:121 og 125). Jeg vil her se på hvordan de brukte sin mulighet til å mobilisere offentlig opinion til å forsøke å true beslutningstakerne. Dette gjorde de på to måter. Gjennom å true med å påføre beslutningstakerne kostnader i form av streiker, demonstrasjoner og aksjoner. Og gjennom å true med å hindre gjenvalg for beslutningstakerne.

4.2.1 Mobilisere til demonstrasjoner, aksjoner og streiker

I noen tilfeller har fagbevegelsen brukt militans og sosial uro som en trussel mot myndighetene. De har hevdet å kunne både skape og kontrollere protester, aksjoner og sosial uro (Silvia 1991:626). Fagbevegelsen har også muligheten til å arrangere streiker mot upopulære politiske vedtak. Slike protester og arrangementer kan påføre beslutningstakerne kostnader og øke oppmerksomheten rundt saken. ETUC kan altså true med å mobilisere til

protester som kan påføre beslutningstakerne kostnader, dersom ikke beslutningstakerne tar hensyn til deres interesser i beslutningsprosessen.

ETUC har tidligere vist at de er i stand til å mobilisere mange av sine medlemmer og støttespillere til store markeringer. Dette på tross av at det er logistisk vanskelig å organisere slike demonstrasjoner og at det er vanskelig å få velgerne i Europa til å engasjere seg i europeiske politiske spørsmål (Greenwood 2011:121 og 125). I tillegg viser International labour organisations (ILO) World of work report 2011 at det har vært en markant økning i sosial misnøye (social unrest) i mange av de økonomisk utviklede landene (advanced economies) etter at krisa oppstod. I EU var dette spesielt tydelig i Hellas, Spania, Portugal, Italia, Slovenia og Slovakia. I disse landene rapporterte over 70 prosent at de var misfornøyde med jobbmarkedet. Slik sosial misnøye kan føre til demonstrasjoner og opptøyer. I Europa er det heller ikke uvanlig at innstramminger i økonomien fører til det samme. Også en høy andel av unge med utdanning, men få utsikter til jobb, fører til protester. Det er i følge ILO-rapporten tilfelle i flere sør-europeiske land (Curci, Khatiwada og Tobin 2011:12-17). Det burde derfor også bli sett som lettere å mobilisere til protester, enn dersom den sosiale misnøyen var lav.

ETUC og deres medlemsorganisasjoner både varslet og gjennomførte flere demonstrasjoner, aksjoner og streiker. På møtet i the Macroeconomic dialogue 14. februar 2011, sa John Monks at dersom de europeiske lederne går fram på feil måte i integreringa av økonomisk styring i EU, vil det føre til «[...] discontent and hostile reactions because of a perception that the EU is imposing austerity on countries in an anti-democratic manner (Monks 2011a). På styremøtet i ETUC 8.-9.mars ble det mobilisert til en uke med aksjoner og mobilisering mot EUs økonomiske planer. Aksjonsuka starta 21.mars. Det ble planlagt demonstrasjoner i blant annet Amsterdam, Berlin og London, og diverse aksjoner og generalstreik i offentlig sektor i Italia (Phillips 2011e). Som en del av dette ble det annonsert en « European Day of Action» i Brussel 24.mars. Dagen var lagt til 24. mars på grunn av møtet i Det europeiske råd som skulle være i byen 24. og 25. mars. På det møtet skulle blant annet Euro Plus-pakten behandles (ETUC 2011k). En britisk marsj mot landets innstramningstiltak ble også tilknyttet uka. Belgiske fagforeninger varslet først en omfattende blokade av Brussel under møtet, men trakk seinere tilbake trusselen da de ikke fikk støtte fra resten av ETUC (Phillips 2011e).

Det ble altså mobilisert til ikke-voldelige demonstrasjoner og kortvarige generalstreiker (ETUC 2011j; ETUC 2011k). Den alvorligste trusselen kom fra belgisk fagbevegelse da den trua med en full blokad av Brussel. Det kunne ha hindra møtet fra å bli avvikla, og dermed pakten fra å bli offisielt vedtatt i Det europeiske råd. Men denne trusselen ble trukket tilbake. Fagbevegelsens protester i Brussel under møtet i Det europeiske råd besto av fire marsjer som tilsammen hadde tilslutning fra mellom 12000 og 20000 arbeidere. Protestene førte til voldelige sammenstøt mellom demonstranter og politi torsdag 24. mars, og mye av trafikken i sentrum av Brussel måtte stoppes (Phillips 2011d). Det er vanskelig å på forhånd bedømme hva slags kostnader slike markeringer kan medføre for beslutningstakerne. Demonstrasjonene og streikene kan derfor ha fungert like mye som markeringer av, og uttrykk for, motstand mot Euro Plus-pakten enn som faktiske trusler om kostnader. Slik offentlig mobilisering kan være en del av en annen trussel mot beslutningstakerne: trusselen mot gjenvalg. Store offentlige mobiliseringer viser at det er stort engasjement og motstand mot politikken. Slik motstand kan føre til at beslutningstakere som stemmer for vedtaket mister støtte fra den mobiliserte gruppa neste gang de søker gjenvalg. Jeg vil behandle dette aspektet videre i neste del.

4.2.2 Mobilisere mot gjenvalg

Aktørers politiske avgjørelser bestemmes av preferanser i tillegg til mulighetene for gjenvalg. Interessegrupper kan påvirke velgere ved å signalisere støtte til partier og kandidater ved valg (Dür 2008a:1214 og 1221). Deltakelse i interessegrupper ser generelt ut til å føre til høyere politisk deltakelse (D'Art og Turner 2007:108). Markeringer som demonstrasjoner og lignende kan sende signaler til politikerne om hva gruppa mener og at de kan mobilisere sine støttespillere rundt spørsmålet. I tillegg kan markeringer samle støtte for interessegruppas standpunkt (Dür 2008a:1222). Dermed kan de true med å mobilisere sine medlemmer og støttespillere til ikke å stemme for aktører som ikke handler i tråd med fagbevegelsens preferanser. Interessegruppa trenger ikke true direkte, men kan også komme med informasjon om hva deres medlemmer mener om et politisk spørsmål. På den måten forteller gruppa beslutningstakerne hva som skal til for å ikke miste støtte fra denne velgergruppa (Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:859).

John Monks varsla slike reaksjoner i et intervju i ETUCs nyhetsbrev etter at konkurranseevnepakten ble foreslått.

The current situation threatens democracy. People will not tolerate this degree of interference from Europe and will not accept that the price of the euro is so severe and so hard. We are on a collision course with the European authorities if these proposals continue. We cannot accept them and we will continue to oppose the austerity measures which are being applied generally across Europe. This obligation to pay off the debt too quick and too much at the same time will not work. [...] We are planning more demonstrations. The ETUC will be in the streets of Budapest on April the 9th, and there will be other major national actions in some other capital cities on 8- 9 April. We continue to protest, we continue to resist the direction of the policy emerging from Europe's leaders. [...] We have no option other than resisting, protesting and appealing to the forces of democracy. [...] I think that if Europe overextends itself, the people who become popular will be the ones who refuse to succumb to imposed austerity from Brussels (Monks 2011d).

Her sier han at ETUC vil mobilisere sine medlemmer mot forslaget og at de ikke har noe annet valg enn å protestere og appellere til «the forces of democracy». Han henviser til at de aktørene som vil bli populære er de som ikke godtar den innstrammingspolitikken som EU ønsker å innføre. ETUC viste også gjennom sine demonstrasjoner at de var i stand til å mobilisere sine medlemmer mot pakten.

4.3 Politisk nærhet

Noen interessegrupper har tettere tilknytning til noen beslutningstakere fordi de deler støttespillere og ideologi. Dette kan påvirke hvilke muligheter gruppa har til å påvirke gjennom ekspertkunnskap eller kontroll over offentlig opinion. Det kan det være avgjørende at aktørene har politiske preferanser som i utgangspunktet ligger nære interessegruppas. Dette fordi aktørenes avgjørelser ikke bare avhenger av gjenvalg, men også kan påvirkes av deres personlige politiske preferanser (Dür 2008a:1221; Skodvin 2007:4). En beslutningstaker vil være mer tilbøyelig til å ta hensyn til ekspertkunnskaper som bekrefter hans eget synspunkt og som stemmer med hans ideologiske preferanser. Det vil være særlig avgjørende i saker der beslutningstakeren har tilgang på ekspertkunnskaper fra flere kilder (Dür 2008a:1214; Pappi og Henning 1998:565). En politisk nærhet mellom beslutningstakeren og interessegruppa kan også bety at interessegruppas medlemmer er en særlig viktig målgruppe for aktøren ved

gjenvalg. Trusler om å mobilisere sine medlemmer mot å sikre gjenvalg for beslutningstakeren, kan da være ekstra alvorlige for denne.

Fagbevegelsen har en tradisjonelt sterk tilknytning til aktører på den politiske venstresida. Det ser vi også med ETUC i EU der de har en nær tilknytning til Party of European Socialists (PES) i det Europeiske Parlamentet (EP), og har hatt mye samhandling med partiet (Greenwood 2011:120-121).

5 Beslutningsprosessen og identifisering av avgjørende aktører

Som vi ser av kapittel fire, hadde ETUC både evne til å mobilisere offentlig opinion og de hadde noen grad av ekspertkunnskaper. De hadde dermed begge typer av ressursene som ofte blir sett som mest relevant for å påvirke beslutningstakere. Spørsmålet blir da hvorfor ikke ETUC i større grad klarte å påvirke prosessen. For å kunne svare på det vil jeg kartlegge beslutningsprosessen for å identifisere agendasettere, vetospillere og nøkkelspillere. Jeg vil gå gjennom beslutningsprosessen og se på hvilke institusjoner som var involvert, og hvordan det påvirka hvem som var agendasettere og vetospillere. Jeg vil også se på maktrelasjonene mellom beslutningstakerne for å identifisere nøkkelspillerne i prosessen. Dette blir et grunnlag for å se på om ETUC hadde ressurser som var etterspurt av de avgjørende beslutningstakerne i prosessen.

5.1 Beslutningsprosessen

5.1.1 Forslaget ble satt på agendaen

Det første initiativet til Euro Plus-pakten kom bilateralt fra Tyskland og Frankrike. De varsla i desember 2010 at de kom til å fremme et forslag om en videre harmonisering i skatte- og sysselsettingspolitikken i eurolandene (EurActiv 2010a; EurActiv 2010b). På en pressekonferanse under EU-toppmøtet 4. februar 2011 la Angela Merkel og Nicolas Sarkozy fram et felles tysk-fransk forslag til en avtale som de kalte «A pact for competitiveness», Konkurranssevnepakten (EurActiv 2011b).

Det er ikke vanlig EU-rutine at to land går sammen og utarbeider et konkret forslag til avtale som de presenterer i forbindelse med et møte i Det europeiske råd uten å konsultere de andre landene på forhånd. Det europeiske råd har, i henhold til bestemmelser i EU-traktaten, utarbeida sine egne saksbehandlingsregler. Det er presidenten for Det europeiske råd som vanligvis forbereder møtene og sirkulerer agendaen for møtet. Presidenten skal sørge for forberedelsene og kontinuiteten i Det europeiske råds arbeid, i samarbeid med Kommisjonens president og på bakgrunn av arbeidet til Rådet for General Affairs. Presidenten skal sende ut

et forslag til agenda minimum fire uker i forveien av planlagte møter. Saker fra Rådet som skal opp for Det europeiske råd må sendes inn til Rådet for General Affairs to uker før møtet i Det europeiske råd. Fem dager før møtet skal Rådet for General Affairs holde et møte der agendaen diskuteres, og presidenten for Det europeiske råd skal på bakgrunn av det møtet lage en provisorisk agenda for møtet. Artikkelen om forberedelse av møtene avsluttes med setninga: «As a rule, issues entered on the agenda should have been examined beforehand, in accordance with the provisions of this Article» (Van Rompuy 2009:1-3). Initiativet fra Tyskland og Frankrike kom altså utenom unionens vanlige kanaler. Det ble heller ikke fremmet på selve møtet i Det europeiske råd, men ble lagt fram i arbeidslunsjen (Pop 2011). Det var varsla i en «background note» fra 2. februar at man skulle ta opp integrering i euroområdet i arbeidslunsjen, men ingenting var nevnt om at Tyskland og Frankrike allerede hadde skrevet et forslag. I notatet sto det «The European Council's working lunch will be devoted mainly to a discussion on the economy and on going efforts to counter the effects of the crisis, including work on a **comprehensive strategy for the euro area**» (Rådet, General secretariat – Press office 2011, utheving i originalen). Hoveddelen av møtet skulle imidlertid behandle spørsmål om energi og innovasjon.

Et helt avgjørende aspekt er at samtidig som saken ble satt på agendaen, ble det sendt tydelige signaler om at en enighet rundt denne pakten var nødvendig for at Tyskland skulle gå med på en utvidelse av ESFS og ESM. Disse var en viktig del av tiltakene EU satte inn mot krisa. Det ble i 2010 etablert en stabiliseringspakke bestående av the European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM) og EFSF for å beskytte euroen mot den høye gjelda i landene (Young og Semmler 2011:7). Landene ble også enige om å opprette ESM som en permanent stabilitetsmekanisme, som skal erstatte EFSF og fungere fra midten av 2013 (Den europeiske union 2011b). I starten av 2011 ble det tydelig at flere av eurolandene kunne få økonomiske problemer. Det ble spådd at Portugal ville komme til å trenge en «bailout»⁸ i løpet av kort tid. Det ble også spekulert i at Spania kunne komme til å rammes av en smitteeffekt fra Portugal slik at det også måtte støttes økonomisk. Det ville i så fall være svært dramatisk for eurosoneen, siden Spania er den fjerde største økonomien i området (EurActiv 2011c; EurActiv 2011d). Den europeiske sentralbanken, Kommisjonen og flere av eurolandene mente derfor at kapasiteten i EFSF trengte å utvides for å opprettholde tilliten til euroen. Dette

8 En bailout er her å låne ut penger til et land som står i fare for å gå konkurs, for å forsøke å forhindre konkursen.

fordi markedet var bekymra for at fondet ikke ville være stort nok dersom både Portugal og Spania også måtte reddes med bailouts (EurActiv 2011d; EurActiv 2011e). Tyskland hadde da lenge vært imot en utvidelse av ESFS, men hadde også sagt at dersom Tyskland skulle gå med på å øke fondet, måtte det være som en del av en mer omfattende reformpakke (EurActiv 2011f; EurActiv 2011 g; Phillips 2011b). Hvorfor denne sakskoblinga er viktig, skal jeg komme tilbake til seinere i kapittelet når jeg ser på maktrelasjoner og nøkkelspillere i prosessen.

5.1.2 Inn i EU-institusjonene

Det europeiske råd vedtok på toppmøtet, samme dag som forslaget om Konkurranssevnepakten kom, at det ønska velkommen en uttalelse fra statslederne for landene i eurosonen og EU-institusjonene. I uttalelsen står det:

Building on the new economic governance framework, Heads of State or government will take further steps to achieve a new quality of economic policy coordination in the euro area to improve competitiveness, thereby leading to a higher degree of convergence, without undermining the single market. Non-euro members will be invited to participate in the coordination. The president of the European Council will undertake consultations with the Heads of State or government of the euro area Member States and report back, identifying concrete ways forward in line with the Treaty. To this effect, he will closely cooperate with the President of the Commission. He will ensure that the Heads of State or government of the interested non-euro area members are duly involved in the process (Det europeiske råd 2011c:11-13).

Uttalelsen ber altså presidenten for Det europeiske råd og presidenten for Kommisjonen, Van Rompuy og Barroso, om å konsultere med statslederne i eurolandene for å identifisere mulige skritt for å øke koordineringa og konkurransevnen i eurosonen. Det skulle også sikres at landene utafor eurosonen ble involvert, og at de skulle bli invitert til å delta i koordineringa (Det europeiske råd 2011c:11-13). Det bragte det bilaterale initiativet med fra Tyskland og Frankrike inn i EUs institusjoner. Van Rompuy og Barroso fikk et offisielt mandat til å jobbe videre med det fransk-tyske forslaget, og samtidig inkludere de andre landene i prosessen. Om dette uttalte Van Rompuy (2011b) på en pressekonferanse etter møtet:

The Heads of State or Government of the 17 Eurozone countries also discussed how to achieve stronger economic convergence, by working closer together on national policies to increase competitiveness. That is new. Instead of only looking at the outcome (for instance the annual deficit), one could also look at the policies 'behind' the outcome. [...] Now our political commitment has to be translated into practical terms: what areas, which tools, what limits? To examine that, I have received a mandate to consult all Heads of State or Government of the Eurozone, between now and March, in close cooperation with the President of the Commission. We will also involve the leaders of the interested non-euro countries.

I tillegg definerte uttalelsen at den nye avtalen skulle bygge på resten av «the new economic governance» rammeverket.

Det er som nevnt ikke uvanlig at Det europeiske råd vedtar politiske avtaler som dette. Det har ikke lovgivende rett, og kan dermed ikke vedta lover, men det har som oppgave å være en drivkraft for videre utvikling i EU og definere unionenes prioriteringer og videre politiske retning (Den europeiske union 2010:25). Det er sjelden at det selv utarbeider konkrete forslag, men det kan sette agendaen på lang og mellomlang sikt ved å delegere politiske og administrative oppgaver til Kommisjonen, for eksempel ved å invitere den til å starte arbeidet med lovgivning på nye områder (Hix og Høyland 2011: 46; Hix 2008:589). På denne måten har Det europeiske råd ført integreringa i EU videre og tilført unionen nye politikkområder. Det har også tatt detaljerte avgjørelser tidligere. Det skjer spesielt når ministerne i Rådet ikke er i stand til å løse politiske spørsmål. Da blir saken sendt videre til Det europeiske råd (Egeberg 2006:5; de Schoutheete og Wallace 2006:10-11). Denne prosessen skiller seg imidlertid fra det vanlige arbeidet i det Europeiske råd ved at det bare er eurolandene som skulle vedta pakten, og at de andre landene kun inviteres til å vedta det endelige forslaget.

5.1.3 Vedtatt I Euro Summit

Det endelige resultatet av presidentenes arbeid ble først lagt fram for prinsipielt vedtak på et spesielt toppmøte for «heads of state or governments in the euro area», Euro Summit, 11. mars 2011 (EurActiv 2011h; Fidler og Forelle 2011; Van Rompuy 2011c). Kun lederne for land i eurosoneen kunne delta. Det vil si Østerrike, Belgia, Kypros, Estland, Finland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Irland, Italia, Luxembourg, Spania, Malta, Nederland, Portugal,

Slovenia og Slovakia. Euro Summit var fram til oktober 2011 uformelt. Da ble det bestemt at dette møtet mellom eurolandenes statsledere, med Kommissjonens president til stede, skulle gjennomføres minst to ganger i året. Møtet skal også få sin egen president som velges av statslederne i eurolandene. Fram til en slik president er valgt utfører Det europeiske råds president denne oppgaven. Euro Summits oppgave er å legge strategien for det videre økonomiske og finansielle samarbeidet, og jobbe for bedra konkurransevne og økt konvergens i euroområdet. Møtet har ingen formelle beslutningsregler (Euro Summit 2011b:9-13). Det er også relativt nytt ettersom det oppsto i 2008 som en reaksjon på de økonomiske utfordringene ved finanskrisa (Det europeiske råd 2011d). Jeg antar derfor at avgjørelsen på møtet 11. mars 2011 ble tatt ved enstemmighet eller konsensus. Det betyr at hvert land i teorien alene kan legge ned veto mot alle forslagene. Det er også den vanligste beslutningsregelen i Det europeiske råd, som på mange måter tilsvarer Euro Summit. Som i Det europeiske råd, er det i Euro Summit den nasjonale dimensjonen som er den viktigste politiske dimensjonen. Men statslederne koordinerer også politikken sin etter politisk og ideologisk ståsted (Phillips 2011f).

Det nye forslaget ble kalt En pakt for euroen. Landene kom til en intergovernmental prinsipiell enighet om å vedta pakten. De ble også enige om å senke rentene på Hellas' kriselån og ga finansministerne instruksjoner om at arbeidet med ESM og EFSF skulle ferdigstilles i tide til å kunne vedtas på møtet i Det europeiske råd 24.mars (EurActiv 2011a; Euro Summit 2011a:2-4). Euro Plus-pakten skulle opp for endelig behandling på det samme toppmøtet. Der skulle den formelt vedtas av eurolandene og andre medlemsland som ønska å slutte seg til. I pakten vedtatt på Euro Summit står det:

The pact will be formally adopted at the EC on 24 March by Euro area Member States and those Member States non participating in the euro which wish so. Those MS in a position to do so should announce already on 24 March the concrete commitments to be achieved in the next 12 months» (Euro Summit 2011a:12).

5.1.4 Vedtatt i Det europeiske råd

Det europeiske råd starta som uformelle møter mellom statslederne i alle medlemslandene i EU ("heads of state or government"). Det ble seinere formalisert som en institusjon i EU. Det

har nå en fast president som velges ved kvalifisert flertall av Det europeiske råd selv. Presidenten sitter for to og et halvt år av gangen, og nå er det Herman von Rompuy som har posisjonen. Statslederne kan ha med seg en minister hver på møtene dersom det er behov for det. I tillegg deltar Kommisjonens president, som kan ha med seg en kommissær. The high representative of the union for foreign affairs and security policy deltar også i Det europeiske råds arbeid (Det europeiske råd 2011d; Wallace 2010:81-82). De politiske skillelinjene er som nevnt hovedsakelig nasjonale, siden statslederne representerer hvert sitt land. Men også partipolitiske i og med at statslederne kommer fra partier med forskjellig politisk tilhørighet. Det er vanlig at statsledere med samme politiske og ideologiske tilhørighet møtes i forkant av møtene for å diskutere politiske spørsmål og legge opp en felles strategi (PES 2011a).

Pakten ble bekrefta vedtatt på møtet uten endringer, og Danmark, Polen, Latvia, Litauen, Bulgaria og Romania slutta seg til. Dermed er det bare Storbritannia, Sverige, Tsjekkia og Ungarn som ikke er tilslutta pakten. Siden pakten nå var blitt en pakt for eurolandene pluss andre land som ville slutte seg til, ble den på møtet kalt «the Euro Plus Pact» (Det europeiske råd 2011a; Willis 2011a). På det samme møtet ble det også vedtatt å legge til et avsnitt til Artikkel 136 i Traktatverket, som gjør det mulig for eurolandene å opprette en stabilitetsmekanisme, og landene gjorde et endelig vedtak for etableringa av ESM. Også betingelsene, lånekapasiteten og finansieringsgrunnlaget for ESM ble bestemt (Det europeiske råd 2011a:21-34). Det ble imidlertid bestemt at en avtale om endringer i EFSF skulle utsettes til møtet i Det europeiske råd i slutten av juni. Det kom av at Finland sa at landet ikke kunne øke EFSF før det hadde hatt valg 17.april. Partiet Sann Finnene lå der an til å gjøre et veldig godt valg, og de var sterkt imot å støtte noen som helst form for bailout av andre EU-land. Finland hadde oppløst sitt parlament i forkant av valget, og hadde derfor ikke mandat til å vedta noe som gikk ut over det de vedtok 11.mars. Også i Portugal var det problemer. Der sa parlamentet nei til en foreslått innstrammingspakke fra regjeringa 23.mars. Det førte til at statsminister José Socrates trakk seg. Dermed hadde han ikke lenger myndighet til å stemme for endringene eller be om bailout (EurActiv 2011i; Eurointelligence 2011). At utvidelsen av EFSF ble utsatt til toppmøtet i juni skyldtes altså ikke den opprinnelige motstanden fra Tyskland. Det europeiske råd ønska i mars velkommen eurolandenes enighet om ESM og gjorde det klart at arbeidet med å sikre økt utlånskapital i EFSF skulle gjøres klart til møtet i juni (Det europeiske råd 2011a:6). Tyskland hadde dermed gått med på at fondet skulle utvides.

Pakten var i hovedsak laget for eurolandene. Siden det allerede var en intergovernmental enighet mellom eurolandene før møtet, var vedtaket om Euro Plus-pakten i Det europeiske råd 24. mars kun en formalitet. Pakten var i prinsippet allerede vedtatt. At den ble tatt opp i Det europeiske råd ga en mulighet for at landene utafor eurosonen skulle kunne slutte seg til pakten. På møtet kunne landene også legge fram konkrete forpliktelser som de hadde tenkt til å gjennomføre for å oppfylle pakten. Vanligvis er det slik at dersom ikke noe annet er bestemt i traktatene, skal avgjørelser i Det europeiske råd tas med konsensus (Den europeiske union 2010:25). Også her var prosessen rundt Euro Plus-pakten avvikende fra andre vedtak i Det europeiske råd. Som nevnt var vedtaket i Det europeiske råd kun en formalitet. Eurolandene kunne vedta pakten på egenhånd, og den var allerede vedtatt i prinsippet på Euro Summit. Det betyr at ingen av landene utafor eurosonen i realiteten kunne legge ned veto mot avtalen. De kunne velge om de ville slutte seg til eller ikke, men de kunne ikke stoppe gjennomføringa. Det virkelige vedtaket ble altså gjort i Euro Summit, og ikke i Det europeiske råd. I og med at Euro Summit ble oppretta som et svar på gjeldskrisa i eurosonen, og ikke var formalisert på tidspunktet for inngåelsen av pakten, er også dette et avvik fra de vanlige prosedyrene i EU.

5.2 Agendasettere og vetospillere

5.2.1 Agendasettere

Agendasettere er de aktørene i prosessen som setter spørsmålet på agendaen og utformer forslaget. De bestemmer hva man skal bestemme noe om. I denne prosessen var de første agendasetterne Tyskland og Frankrike, ved deres statsledere. De satte temaet på agendaen allerede i desember 2010 da de varslet at de kom til å fremme et forslag om en videre harmonisering i skatte- og sysselsettingspolitikken i eurolandene (EurActiv 2010a, EurActiv 2010b). De utforma også det første forslaget som de presenterte 4. februar 2011. Forslaget var utforma bilateralt og uten bidrag fra EU-institusjonene. Tyskland og Frankrike, ved Merkel og Sarkozy, var både de første som snakket offentlig om muligheten for en pakt og de første som utarbeidet et konkret forslag. De kan dermed sies å ha en klar agendasetterrolle i forhandlingsprosessen om Euro Plus-pakten.

Herman Van Rompuy og José Manuel Barroso hadde også en viss agendasetterrolle i denne prosessen. De skulle utforme og fremme det endelige forslaget til pakten. Vanligvis er det kommisjonen, og da spesielt det ansvarlige generaldirektoratet, som utformer politiske forslag (Egeberg 2010:127-128). I dette tilfellet ble imidlertid oppgaven lagt til Det europeiske råds president og presidenten av Kommisjonen. Van Rompuy og Barroso hadde muligheten til å lage pakten, og dermed legge den så langt opp til sine egne prioriteringer som mulig uten at noen av landene ville stemme imot. Men i realiteten hadde det meste av agendaen allerede blitt satt. Både gjennom at Merkel og Sarkozy allerede hadde fremmet et forslag, men også gjennom instruksjonene Rompuy og Barroso fikk i vedtaket 4. februar. I vedtaket står det: «Building on the new economic governance framework, Heads of State or government will take further steps to achieve a new quality of economic policy coordination in the euro area to improve competitiveness, thereby leading to a high degree of convergence, without undermining the single market» (Det europeiske råd 2011c:13). Forslaget skal altså bygge på det rammeverket for økonomisk styring som tidligere er vedtatt. Dette rammeverket er blant annet Europe 2020 strategien og the european semester (DG ECFIN 2011). I tillegg blir Barroso og Van Rompuys handlingsrom begrensa av at deres forslag må tilfredsstille de andre viktige aktørene i prosessen.

5.2.2 Vetospillere

Vetospillere er aktører som alene kan blokkere vedtaket. I følge de offisielle beslutningsreglene i Det europeiske råd, og de beslutningsreglene som jeg antar gjelder for Euro Summit, var alle eurolandene vetospillere i vedtaket i Euro Summit. Det var nødvendig med tilslutning fra alle eurolandene for at Euro Plus-pakten kunne vedtas, og dermed kunne hvert enkelt land alene også blokkere vedtaket. Alle statslederne som var til stede på Euro Summit var formelt vetospillere. Det gjelder ikke bare for Euro Plus-pakten, men i alle saker som måtte vedtas i Euro Summit. I Det europeiske råd var det fortsatt bare eurolandene som var vetospillere. Det var kun de som var nødvendige for å vedta pakten. De andre landene kunne velge å slutte seg til, men de kunne ikke blokkere vedtaket. De fikk altså valget mellom å si ja til pakten, eller å stå utfor samarbeidet. Dermed var det ingen av landene utfor eurosone som hadde vetomakt.

Siden alle eurolandene var vetospillere og i prinsippet kunne stoppe avtalen, er det relevant å se på hva de forskjellige landene mente om avtalen, og hvem som eventuelt ønska å stoppe eller endre den. Ikke alle landene ytra noen mening om pakten i det hele tatt. Italia, Luxembourg, Belgia, Østerrike, Portugal og Spania var land som lufta reservasjoner mot det første forslaget til pakten. De protesterte mot kravet om at indeksregulering av lønninger skulle avvikles. Spesielt Belgia var veldig klart imot en avslutning av indeksregulering. Belgia og Luxembourg har slik indeksregulering nå. Østerrike protesterte også mot kravet om en felles, høy pensjonsalder (Fidler og Forelle 2011, Phillips 2011g).

Hellas protesterte også mot pakten. Spesifikt mot at landene skulle være nødt til endre sine grunnlover for å innføre et gjeldstak. Landets visestatsminister, Theodoros Pangalos, uttalte i et intervju: «I reject categorically the thought of an EU decision to intervene in all national constitutions» (EurActiv 2011g). Dette punktet uttrykte også Italia misnøye med. Og Irland, som har en veldig lav selskapskatt, motsatte seg at eurosonen skulle koordinere sin skattepolitikk. Slovakias statsminister sa at landet i utgangspunktet var positivt til forslag som kunne styrke budsjett disiplinen i eurosonen, men «it also opposes those harmonisation efforts which can lead to the loss of country's competitiveness or reduce the ability to effectively manage its own economic or social policies. Representatives of the Slovak government are ready to hear of any proposal from EU partners, but will be able to comment only after it will be tabled in a concrete form» (EurActiv 2011j). Tyskland og Frankrike sto bak det første forslaget til pakten. Som svar på reservasjonene ga den franske finansministeren Christine Lagarde uttrykk for at det ikke var nødvendig å ha de samme reglene for alle EU-landene. Reglene kunne være forskjellige fra land til land. Hun sa blant annet: «The Franco-German proposals have been debated and have given rise to some statements, sometimes to some reservations. The goal is not to say «in every european union country everyone will have to retire at the age of 67» (Phillips 2011h). EurActiv (2011k) skriver også «EU officials also believe Germany is prepared to back down on some of its demands, notably that wage indexation be done away with - an idea some suggest Berlin was never wedded to but added to the pact purely as a negotiating chip».

Det ble sett som et krav fra Tyskland at pakten skulle vedtas for at Tyskland skulle gå med på utvidelsen av stabilitetsmekanismene. Det skapte en saks kobling mellom vedtaket om Euro Plus-pakten og utvidelsen av EFSF og den endelige avtalen om detaljene ved opprettelsen av ESM. Dermed må disse to sakene ses i sammenheng når man vurderer hvem som var de

viktigste aktørene. Siden de ble vedtatt i samme forum, var beslutningsreglene for utvidelsen av stabilitetsmekanismene de samme som for vedtaket av Euro Plus-pakten. Alle eurolandene var i prinsippet vetospillere.

5.3 Maktrelasjoner og nøkkelspillere

Alle eurolandene var formelt vetospillere i denne prosessen. Men på grunn av sakskoblinga og siden landene oftest prøver å finne konsensus, hadde noen likevel mer påvirkningsmulighet enn andre. Disse aktørene kaller jeg her nøkkelspillere. De er aktører som på en eller annen måte har en avgjørende stilling i forhandlingene. Slik at uten disse spillerne ville ikke avtalen vært mulig eller blitt gjennomført. Disse aktørene har sterkere forhandlingsmakt og kan sies å være viktigere i forhandlingene (Underdal 1992). Tallbergs undersøkelse viser at den viktigste kilden til forhandlingsmakt i Det europeiske råd er landenes strukturelle makt. Her vil jeg se på maktrelasjonene mellom landene for å identifisere landene med mest forhandlingsmakt: nøkkelspillerne. Jeg vil først se på hvilke av landene som hadde størst aggregert makt. Deretter vil jeg se på landenes saksspesifikke makt. Til slutt vil jeg, på bakgrunn av maktrelasjonene mellom beslutningstakerne, identifisere nøkkelspillerne i forhandlingene.

5.3.1 Aggregert makt

Aggregert makt er statens sammenlagte makt. Den er basert på en vurdering av statens generelle, ofte materielle, ressurser. For eksempel befolkningsstørrelse, økonomisk styrke, politisk stabilitet, militær kapasitet og administrativ kapasitet.

Land	Befolknings-størrelse i millioner i 2010
Tyskland	81,7
Frankrike	64,7
Italia	60,3
Spania	45,9
Nederland	16,5
Hellas	11,2
Belgia	10,8
Portugal	10,6
Østerrike	8,3
Finland	5,3
Slovakia	5,4
Irland	4,4
Slovenia	2
Estland	1,3
Kypros	0,7
Luxembourg	0,5
Malta	0,4

(Eurostat 2011:126)

Land	Bruttonasjonalprodukt (BNP) målt i løpende priser, 2010. I 1000 millioner euro.
Tyskland	2477
Frankrike	1933
Italia	1556
Spania	1051
Nederland	588
Belgia	354
Østerrike	286
Hellas	227
Finland	180
Portugal	173
Irland	156
Slovakia	66
Luxembourg	40
Slovenia	35
Kypros	17
Estland	14
Malta	6

(Eurostat 2012:3)

Tabell 1: Eurolandenes befolkningsstørrelse

Tabell 2: Eurolandenes BNP

Over er det tabeller over eurolandenes innbyggertall og BNP. De viser at det klart er Tyskland, Frankrike, Italia og Spania som har flest innbyggere. Landene med absolutt minst befolkning var Kypros, Luxembourg og Malta (Eurostat 2011:126). BNP sier noe om størrelsen på landenes økonomi, og kan være en indikator på økonomisk posisjon. I absolutte tall er også her Tyskland det største landet. Etterfulgt av Frankrike, Italia og Spania. Disse landene lå langt over de andre. Landene med minst BNP er Slovakia, Luxembourg, Slovenia, Kypros, Estland og Malta (Eurostat 2012:3a). Det er imidlertid ikke bare størrelsen på BNP som sier noe om økonomisk styrke, og jeg skal se nærmere på landenes økonomiske posisjon under delen om saksspesifikk makt og forhandlingsmakt for de gjeldende sakene. Frankrike har størst militærmakt, som eneste land med atomvåpen, men militærmakt har liten betydning i forhandlinger i EU dersom det ikke er saksspesifikt viktig (Pires 2012:2-3). Ingen av landene har så dårlig administrativ kapasitet at det vil ha betydning i denne sammenhengen.

Alle har også relativt god politisk stabilitet, med unntak av Belgia som på dette tidspunktet var i en særstilling fordi de ikke hadde noen offisiell regjering, og ikke hadde hatt det på flere måneder. Den midlertidige regjeringa fungerte likevel ganske godt, selv om den hadde et begrensa mandat (EurActiv 2011).

Ut ifra disse indikatorene er det ganske klart at det er Tyskland, Frankrike, Italia og Spania som har størst aggregert makt. Etterfulgt av Nederland og Hellas. Belgia, Portugal, Finland og Østerrike utgjør de neste landene, med Irland og Slovakia etter der igjen. Belgia er imidlertid litt i en særstilling, og dermed vanskelig å plassere, siden de altså ikke hadde noen offisiell regjering. Landene med klart minst aggregert makt er Malta, Luxembourg og Kypros. Også Slovenia og Estland ser ut til å ha lite aggregert makt sammenligna med de andre landene. Betydninga dette har for forhandlingsmakt må ses i sammenheng med den saksspesifikke makta.

5.3.2 Saksspesifikk makt

I forhandlingene i Euro Summit vil slik saksspesifikk makt spesielt følge av økonomisk styrke. På tidspunktet for vedtaket om Euro Plus-pakten var det stor forskjell mellom eurolandenes økonomiske posisjon. Noen av landene var hardt rammet av gjeldskrisa, mens andre land hadde fortsatt stabile og tryggere økonomier.

De to største og viktigste kredittratingbyråene er Standard and Poor's og Moody's. Seks av landene hadde på tidspunktet for forhandlingene AAA kredittrating hos Standard and Poor's. Det var Østerrike, Finland, Frankrike, Tyskland, Luxembourg og Nederland (Standard and Poor's 2012). Det er den beste mulige ratingen kredittratingbyrået kan gi. Ratingen vurderer i hvilken grad Standard and Poor's tror at landet vil leve opp til sine forpliktelser overfor kommersielle kreditorer. Bedømmelsen er gjort på bakgrunn av fem hovedområder: Institusjonell effektivitet og politisk risiko, økonomisk struktur og vekstutsikter, ekstern likviditet og internasjonal investeringsposisjon, finansielle resultater og fleksibilitet sammen med gjeldsbyrde, og monetær fleksibilitet (Standard and Poor's 2011:3-4).

Standard and Poor's rating er ikke en nøyaktig beskrivelse av landets situasjon, men kan brukes som en indikator på hvor sterk økonomien blir ansett for å være. Landene vil prøve å

ha så god score som mulig, siden det blant annet vil gi dem bedre renter på lån. Landene med AAA rating er de eurolandene som blir ansett som mest stabile og sikrest økonomisk. Det støttes av makroøkonomiske tall fra Eurostat. De seks landene med AAA rating i mars 2011, var også de landene med lavest arbeidsledighet på det samme tidspunktet (Eurostat 2011). I følge tall fra OECD (2012a) hadde disse landene, bortsett fra Frankrike og Luxembourg, også en positiv handelsbalanse i første kvartal 2011. Utenom disse var det bare Irland av de resterende eurolandene som så vidt hadde en positiv handelsbalanse. Luxembourg hadde imidlertid en utrolig lav brutto statsgjeld i 2010, på bare 19,1 prosent av BNP. Også Finland hadde relativt lav statsgjeld med 48,3 prosent av BNP. Østerrike, Nederland, Frankrike og Tyskland hadde henholdsvis 71,8 prosent, 62,9 prosent, 82,3 prosent og 83,2 prosent, ifølge Eurostat (2012a). Men bortsett fra Frankrike, hadde alle disse positiv handelsbalanse og Tyskland hadde det klart største overskuddet på handelsbalansen med 5,2 prosent av BNP.

Portugal, Irland, Italia, Hellas og Spania (PIIGS-landene) var på dette tidspunktet regna som de økonomisk svakeste og minst stabile landene i eurosonen. Hellas og Irland hadde allerede blitt støttet med en bailout hver. Og Portugal og Spania ble mistenkt for å være de neste som kom til å trenge bailout (EurActiv 2001d). Bortsett fra Irland, representerte også disse landene de høyeste underskuddene på handelsbalansen i eurosonen i første kvartal 2011. Hellas hadde -11 prosent av BNP, Portugal -7,5 prosent og Spania -5,6 prosent. Ikke langt etter lå Italia med -4,6 prosent. Dette var betydelig over nivåene i de andre landene (OECD 2012a). Hellas hadde også et brutto gjeldsnivå langt over de andre landenes. Landets offentlige bruttogjeld i 2010 var 144 prosent av BNP. Italias var på 118,4 prosent av BNP. Portugals var 93,3 og Irlands 92,5 prosent. Sammen med Belgias gjeld på 96,2 prosent var disse de høyeste gjeldsnivåene i eurosonen. Spania hadde derimot ikke så høyt gjeldsnivå, med bare 61 prosent av BNP, men deres store underskudd på handelsbalansen gjorde dem likevel økonomisk sårbare (Eurostat 2012b). Det var også antatt at dersom Portugal skulle trenge en bailout, kom dette til å ha store ringvirkninger for Spania (EurActiv 2011d). Hellas, Irland og Portugal var også de dårligste i Standard and Poor's kredittrating. Nederst på rankingen lå Hellas, med en score på BB+. Irland og Portugal hadde A-. Portugal falt imidlertid ned på BBB 24.mars 2011, etter at det ble kjent at statsministeren ikke fikk gjennomslag for sine innstrammings tiltak og måtte gå av (EurActiv 2011m; Standard and Poor's 2012). På bakgrunn av disse forskjellige indikatorene er det naturlig å anta at de hadde liten forhandlingsmakt i Euro Summit. Det samme gjelder Italia og Spania, som fikk litt bedre

kredittrating med henholdsvis A+ og AA, men som viste faretruende signaler på andre områder (OECD 2012a; Eurostat 2012b; Standard and Poor's 2012). Disse hadde dermed liten saksspesifikk makt.

5.3.3 Nøkkelspillere

Betydningen av den saksspesifikke makta ble forsterka gjennom at forhandlingene om Euro Plus-pakten ble kobla til forhandlingene om utvidelsen av EFSF og ESM. Jeg vil derfor gjøre rede for saksspesifikk makt og nøkkelspillere i den sistnevnte saken, for å vise hvilke av aktørene som gjennom den sakskoblinga fikk stor eller liten forhandlingsmakt i Euro Plus forhandlingene. Til sist vil jeg se på det samme i Euro Plus-saken, sett i sammenheng med forhandlingene om EFSF og ESM.

For at EFSF skulle fungere best mulig, var det også et mål at den skulle opprettholde sin gode kredittrating med AAA (EurActiv 2011e). Det er kun mulig dersom landene som garanterer mest for fondet også har en god kredittrating. Dermed var landene med god rating de viktigste å få med på å garantere for utvidelsen. Det var Østerrike, Finland, Frankrike, Tyskland, Luxembourg og Nederland (Eurointelligence 2011; Standard and Poor's 2012). Det var imidlertid bare Tyskland av disse landene som direkte trua med ikke å godta utvidelsene dersom ikke Euro Plus-pakten ble vedtatt. Finland og Nederland hadde reservasjoner mot å utvide EFSF, men de knytta ikke dette opp mot at Euro Plus-pakten måtte vedtas (EurActiv 2011n).

Fordelingsnøkkelen for innskudd og garantier i EFSF og ESM viser at Tyskland også sto i en annen særposisjon. Fordelingsnøkkelen for ESM og EFSF er basert på bidragsnøkkelen for landenes kapitalbidrag til ECB. Den viser at Tyskland skulle stå for det klart høyeste bidraget med 27,146 prosent. Landet som bidrar med nest mest er Frankrike med 20,386 prosent. Tysklands bidrag ligger dermed hele 6,76 prosent over nestemann på lista. Det er mer enn de aller fleste landene bidrar med alene. Tyskland er dermed tydelig det mest avgjørende landet for opprettelsen av ESM. Tyskland og Frankrike står tilsammen for 47,532 prosent av bidragene (Den europeiske union 2011b; Det europeiske råd 2011a). Så dersom Tyskland eller Frankrike satte seg på bakbeina i forhandlingene om utvidelsen av EFSF eller ESM, ville

det i praksis bety at landene ikke vil klare å komme til noen løsning. Spesielt Tyskland, men også Frankrike, var altså klare nøkkelspillere i denne saken.

Landene med dårligere kredittrating og en mer utfordrende økonomisk situasjon, kunne komme til å trenge utvidelsen i EFSF. Hellas og Irland hadde allerede mottatt bailout fra fondet, mens det var frykta at Portugal og Spania kom til å trenge det ganske snart, og også Italias økonomi var under press (EurActiv 2011e). Disse landene kunne komme til å bli helt avhengig av utvidelsen av EFSF og ESM, og var dermed de landene med mest å tape på å opprettholde status quo. Usikkerhet rundt om utvidelsen kom til å bli vedtatt, kunne også i seg selv føre til problemer for disse landene fordi det kunne få markedet til å øke rentene landene måtte betale på sine statsobligasjoner (EurActiv 2011j). Det gir disse landene den dårligste forhandlingsmakta i den saken, siden de var mest avhengige av at det ble enighet om en avtale. Når Tyskland da stilte vedtaket av Euro Plus-pakten som krav for å være med på utvidelsen av EFSF, hadde disse landene lite de skulle ha sagt mot pakten. De hadde en saksspesifikk svak forhandlingsposisjon i Euro Summit, og var i tillegg mer avhengig enn de andre landene av at man skulle få på plass avtalen om EFSF og ESM. Ved å koble Euro Plus-pakten til denne saken der Tyskland hadde en så klar nøkkelrolle, fikk Tyskland nøkkelrollen også i Euro Plus-forhandlingene. De økonomisk svakere landene fikk mindre forhandlingsmakt. Hvis de stilte for store krav, eller nekta å godta Euro Plus-pakten, risikerte de at Tyskland stoppet prosessen om utvidelsen av stabilitetsmekanismene. Dette er spesielt relevant når det gjelder de landene som ellers har en relativt sterk aggregert makt. Spania, Italia og Hellas er land som kunne ha hatt ganske god forhandlingsmakt basert på indikatorene på aggregert makt. Men deres store mangel på saksspesifikk makt gjorde at forhandlingsmakta deres, i disse sakene, ble betydelig begrensa.

Da de to sakene ble kobla sammen ble det altså slik at de som hadde minst å tape på en opprettholdelse av status quo i saken om EFSF og ESM, også ble de som hadde best forhandlingsposisjon i saken om Euro Plus-pakten. Det var Tyskland, Frankrike, Finland, Nederland, Østerrike og Luxembourg. Det var de økonomisk mest stabile landene i eurosonen. Av disse er imidlertid Luxembourg et veldig lite land både geografisk og i forhold til antall innbyggere. Landets sterke saksspesifikke posisjon kan veie opp litt for deres mangel på aggregert makt, men det har likevel så lite aggregert makt at de mest sannsynlig ikke vil ha en nøkkelposisjon i forhandlingene. Landet har heller ikke ytra noen offentlige meninger om

pakten. De som hadde mest å tape på at EFSF og ESM ikke skulle bli vedtatt var Hellas, Irland, Portugal, Spania og Italia.

De landene med mest forhandlingsmakt er altså Tyskland og Frankrike, som her har høy aggregert makt og sterke nøkkelposisjoner gjennom sin økonomiske situasjon og sakskoblinga til utvidelsen av stabilitetsmekanismene. I tillegg har Finland, Østerrike og Nederland en sterk rolle gjennom sin sterke saksspesifikke makt. Og gjennom at de, sammen med Tyskland og Frankrike, var de landene som hadde minst å tape på å opprettholde status quo. Jeg vil derfor anta at Tyskland og Frankrike var de klart tydeligste nøkkelspillerne, gjennom deres spesielle maktposisjon i forhandlingene om EFSF og EMS. Men at også Finland, Østerrike og Nederland hadde nøkkelposisjoner i form av at de var de landene som var minst avhengige av å få på plass avtalen om utvidelsen av stabilitetsmekanismene, og at de dermed ville tape minst på å legge ned veto mot Euro Plus-pakten.

6 ETUCs forhold til agendasettere, vetospiller og nøkkelspillere

Fagbevegelsen var hele tiden imot Euro Plus-pakten, men de var ikke selv beslutningstakere i forhandlingsprosessen rundt pakten. Derfor måtte de forsøke å påvirke de aktørene som kunne ha en direkte påvirkning på utfallet av prosessen. For at interessegrupper skal få sine interesser representert, er det en viktig betingelse at de har ressurser som kan byttes mot innflytelse. To sentrale ressurser interessegruppene kan ha, er ekspertkunnskaper og kontroll over offentlig opinion (Dür 2008a: 1214-1215, Pappi og Henning 1998: 557-558, Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:855-856). Men det holder ikke å ha ressursene. De bør også være etterspurt av de avgjørende beslutningstakerne. Beslutningstakerne etterspør ressurser som de trenger fordi de har en verdi i forhold til gjenvalg eller for å oppnå politiske mål, og når de ikke kan få ressursene på en enklere måte fra andre kilder (Bouwen 2002:372; Dür 2008a:1214). Noen av beslutningstakerne har mer kontroll over det endelige utfallet, og det var dermed viktig for ETUC å få sine interesser representert av disse mest avgjørende aktørene. De viktigste aktørene er agendasettere, vetospillere og/eller nøkkelspillere.

Den aller viktigste aktøren i denne prosessen var Tyskland, ved Angela Merkel. Tyskland var både en agendasetter, vetospiller og den avgjort viktigste nøkkelspilleren. Det var også det eneste landet som knytta vedtaket av Euro Plus-pakten opp mot utvidelsen av stabilitetsmekanismene. Alle landene var potensielle vetospillere i beslutningsprosessen om Euro Plus-pakten, men noen av landene hadde i realiteten større mulighet til å påvirke forhandlingene. Dette var landene med mest aggregert og saksspesifikk makt, og som hadde minst å tape på et veto i saken om EFSF og ESM. I tillegg til Tyskland var dette Frankrike, Østerrike, Nederland og Finland.

I kapittel fire så jeg på de ressursene ETUC hadde tilgjengelig til å påvirke beslutningstakerne. ETUC er en stor og veletablert organisasjon med høy legitimitet. I denne saken opptrådte de også i stor grad som en enhetlig aktør. På bakgrunn av sine ekspertkunnskaper advarte de kraftig mot det de mente var de mest sannsynlige konsekvensene av tiltakene i pakten. De hadde muligheten til å mobilisere sine medlemmer og støttespillere, og hadde dermed kapasitet til å mobilisere deler av den offentlige opinion. I

tillegg hadde de en tradisjonell politisk nærhet med noen av beslutningstakerne. Alt dette utgjorde ressurser som ETUC kunne ta i bruk for å påvirke beslutningstakerne, og gjennom det ha påvirkningskraft på utfallet av forhandlingene. I denne delen vil jeg se på om ETUC kunne omsette noen av disse ressursene til faktisk innflytelse på utfallet av beslutningsprosessen.

6.1 Ekspertkunnskap

ETUC hadde ingen helt sikre opplysninger om konsekvensene av pakten, og kunne heller ikke selv true med å skape konsekvenser. Men de hadde likevel informasjon om mulige konsekvenser, og kunne med disse argumentere mot pakten for å forsøke å påvirke beslutningstakerne på den måten. ETUC advarte om at tiltakene i pakten ikke kom til å hjelpe mot gjeldskrisa, men heller kom til å skape en nedadgående spiral der landene vil prøve å underby hverandre på lønn for å være konkurransedyktige. De argumenterte for at tiltakene kunne føre til økte ulikheter. Fokuset på konkurransedyktige lønninger kunne også føre til nedsatt etterspørsel på grunn av at folk kom til å få dårligere kjøpekraft. Dette ville kunne gjøre den økonomiske situasjonen verre (ETUC 2011c; ETUC 2011e; EurActiv 2011a). Disse advarslene var troverdige i den forstand at de var basert på forskningsresultater (ETUI 2011). De hadde også stor legitimitet fordi de var basert på meningene til fagbevegelsens mange medlemmer.

Fagbevegelsen var imidlertid ikke den eneste interessegruppa som uttalte seg om pakten, og argumenterte for mulige konsekvenser av den. Arbeidsgiverinteressegruppene forsøkte også å påvirke beslutningsprosessen om Euro Plus-pakten. Konkurransenevnepakten ble ønska velkommen av arbeidsgiversida i EU. Philippe de Buck fra BusinessEurope, den største paraplyorganisasjonen av bedrifter i privat sektor i EU, sa i sin tale på møtet i the Macroeconomic Dialogue: «Improving competitiveness must be at the centre of the economic and social policies. The principle of a Competitiveness Pact as proposed by Angela Merkel is positive» (de Buck 2011a) I samme tale snakket han varmt for en avslutning av automatisk indeksregulering av lønninger, kutt i offentlige utgifter, fleksibilitet i lønninger, og for å få begrensninger på landenes gjeldsnivå inn i de nasjonale lovverkene. Det er alle ting som ble

tatt opp i Konkurranssevnepakten. Organisasjonens direktør for sosiale saker, Stephen D'Haesleer (2011), uttalte på et møte noen dager seinere:

The crisis has clearly demonstrated that competitiveness adjustments are not functioning properly or quickly enough. This is particularly true in the euro area. This is due to various reasons, including labour market rigidities and inflexible wage setting mechanisms (other factors are: poor fiscal management in good times, unpredictable financial markets and lax prudential rules). For Example, most observers agree that the evolution of non-sustainable wages is one of the reasons for the present imbalances in the eurozone. [...] Wages and unit labour costs must therefore be part of the new framework of macroeconomic coordination that is currently being set up. They are important – even essential – objective indicators in the monitoring of competitiveness developments. [...] Does this mean that macroeconomic coordination will put collective bargaining and social dialogue at risk? Clearly not. [...] BusinessEurope attaches great importance to the autonomy of social partners, in particular when it concerns wage policies and wage bargaining. But, as much as we regret it, there are times when realism and the sense of urgency should prevail and governments might need to step in.

BusinessEurope delte altså ikke ETUCs syn på at pakten var en fare for kollektive forhandlinger. De så lønninger som en av hovedgrunnene til krisa og mente at det var helt nødvendig at statene skal kunne gripe inn mot lønninger som ikke anses som levedyktige (de Buck 2011b, EurActiv 2011o). Organisasjonen sendte også et brev til Det europeiske råd i forkant av møtet der den sa at «Member States commitment to improve competitiveness and better adapt their national policy framework to the reality of monetary union is an absolute must if we want to put an end to this crisis and prevent a repetition of similar difficulties in the future» (BusinessEurope 2011). Disse synspunktene ble delt av ERT og UEAPME (ERT 2011; UEAPME 2011a; UEAPME 2011b). Alle disse arbeidsgiverorganisasjonene understreka at de mente at lønninger var et av de viktigste virkemidlene for å stoppe gjeldskrisa, og oppfordra fagbevegelsen til å endre sitt standpunkt. Den eneste av de store arbeidsgiverorganisasjonene med et annet syn på pakten var CEEP som protesterte mot at kutt i offentlige tjenester skulle være veien ut av krisa (CEEP 2011).

Beslutningstakerne måtte altså se ETUCs advarsler opp mot mulige konsekvenser ved ikke å innføre Euro Plus-pakten. Arbeidsgiverorganisasjonene argumenterte for at disse alternative

konsekvensene kunne være at man ikke klarte å bekjempe krisa. Og at det hasta med å innføre tiltak. Europa var generelt i krisestemning, og det var en sterk oppfatning av at noe måtte gjøres politisk (O'Grady 2011). ETUCs advarsler om faren ved synkende lønninger og statlige innstramninger var ikke alvorlige nok sett opp mot det som ble oppfattet som en overhengende trussel om at europeiske land skulle gå konkurs dersom de ikke fikk orden på sin gjeld og konkurransedyktighet. I arbeidsgiverorganisasjonene og IRTs advarsler kunne det også ligge en implisitt trussel. De representerer både små og store bedrifter og industrier som kan bestemme når og hvor de vil investere, og har dermed makt over økonomien og sysselsettinga i eurosonen (Dür 2008a:1222). Når disse sier at Euro Plus-pakten var nødvendig for å bekjempe krisa, kan det implisitt ligge en trussel i dette om at deres medlemsbedrifter ikke vil investere i eurolandene og at flere arbeidsplasser vil gå tapt. Beslutningstakerne ønska å øke sysselsettinga, og med store innstramninger i offentlig sektor ville det være nødvendig å forsøke å bidra til økt sysselsetting i privat sektor. Det kan ha ført til at beslutningstakerne tok mer hensyn til arbeidsgivernes advarsler enn ETUC sine. Dette støttes empirisk av at den endelige Euro Plus-pakten i stor grad ligner på de tiltakene BusinessEurope foreslo i et brev til Von Rompuy i begynnelsen av mars (de Buck 2011c).

6.2 Mobilisere offentlig opinion

Interessegrupper kan bruke kontroll over offentlig opinion til å mobilisere sine medlemmer til demonstrasjoner og sosial uro. De kan også mobilisere medlemmer og andre for å sikre eller hindre gjenvalg for beslutningstakerne. Jeg vil se på disse to metodene hver for seg, for å se om ETUC kunne true med å bruke sin kontroll over offentlig opinion.

6.2.1 Mobilisere til demonstrasjoner, aksjoner og streiker

ETUC trua med å mobilisere (ETUC 2011j), og at deres medlemmer kom til å reagere med misnøye, protester, streiker og sosial uro. En slik trussel var troverdig, siden fagbevegelsen tradisjonelt er kjent for å kunne påvirke sine medlemmer og mobilisere på europeisk nivå. De sosiale og økonomiske forholdene i noen av landene ga også grunn til å tro at det stor sjanse for at det ville oppstå slike reaksjoner. Dette førte likevel ikke til de ønskede endringene i

pakten. ETUC gjennomførte faktisk trusselen og arrangerte flere store demonstrasjoner og streiker. Flere av dem hadde også innslag av opptøyer (ETUC 2011k; Greenwood 2011:121 og 125; Curci, Khatiwada og Tobin 2011:12-17; Phillips 2011d). Vasco Pedrina (2011), fra ETUCs Executive committee, oppsummerte i et tilbakeblikk på prosessen: «Demonstrations and strikes spread across many European countries, but they did not build enough pressure to halt the neoliberal steamroller. Back in the days of the “social democratic compromise” under the presidency of Jacques Delors, protests of that size would have been seen as a good reason for getting down to negotiations. Today, that is no longer so. Neither the EU authorities nor those of the member states were swayed by the protest action».

Beslutningstakerne måtte se trusselen om demonstrasjonene og markeringene opp mot konsekvensene av ikke å vedta pakten. Det var ikke fra ETUCs side planlagt at demonstrasjonene skulle være militante. Og de var ikke retta spesifikt mot å hindre pakten i å bli gjennomført. Det som da i realiteten var trusselen var korte streiker og store demonstrasjoner, som kunne føre til voldelige opptøyer. Beslutningstakerne kunne ikke på forhånd vite om det kom til å bli opptøyer, og de kunne ikke vite hvor store og omfattende demonstrasjonene ville bli. I følge ILOs rapport hadde sjansen for sosial uro steget, og var ganske høy i deler av Europa. Dette var mest tydelig i Hellas, Spania, Portugal, Italia, Slovenia og Slovakia (Curci, Khatiwada og Tobin 2011:12-17). Disse landene var altså de som antakelig risikerte mest ved ikke å gi etter for ETUCs krav. Hellas, Spania, Portugal og til en viss grad Italia var også de landene med minst forhandlingsmakt i forhandlingene om Euro Plus-pakten. De risikerte mest ved ikke å vedta Euro Plus-pakten. De risikerte da at Tyskland ikke ville gå med på utvidelsene av EFSF, og at de da i verste fall kunne gå konkurs. Noen demonstrasjoner, som muligens kunne føre til voldelige opptøyer, var i den sammenhengen mindre alvorlig enn at hele landet skulle gå konkurs. Trusselen fra ETUC var ikke alvorlig nok. Det var som nevnt heller ikke noen uttalt trussel fra ETUC om militans i demonstrasjonene. Den økte risikoen for opptøyer i disse landene kom i stor grad fra innstramninger i økonomien, og fra høy arbeidsledighet blant unge (Curci, Khatiwada og Tobin 2011:12-17). Arbeidsledige er i mindre grad medlemmer av fagbevegelsen, og det var derfor ikke sikkert at disse kom til å la være å protestere selv om fagbevegelsen ikke arrangerte demonstrasjoner. Den største trusselen om opptøyer og uroligheter kom dermed ikke nødvendigvis fra ETUC. Det var også stor sannsynlighet for at disse landene måtte innføre innstramningstiltak uansett om Euro Plus-pakten ble vedtatt eller ikke. Hellas og

Irland hadde allerede forpliktet seg til slike tiltak da de søkte bailout. Spesielt Hellas hadde lenge vært utsatt for stort press for å gjennomføre kraftige innstramninger (EurActiv 2010c). Portugal hadde også innført flere innstramningstiltak allerede. I Hellas og Portugal hadde fagbevegelsen og andre grupper allerede protestert mot innstramningstiltak i lengre tid (Phillips 2010; Phillips 2011i; Willis 2011b). ETUCs trussel kan altså ha vært ufullstendig, ved at det var stor sannsynlighet for at landene kom til å fortsette å oppleve protester og uroligheter selv om de ga etter for ETUCs krav om å endre pakten.

Blant nøkkelaktørene var det ikke like stor økning i sosial misnøye. Tyskland, Nederland og Østerrike hadde den laveste ungdomsledigheten i eurosonen. Frankrike og Finland hadde en del høyere ungdomsledighet, men den var omtrent på nivå med gjennomsnittet i eurosonen (Eurostat 2012a:5). Protestenes alvorlighetsgrad ville bestemmes av fagbevegelsens vanlige mobiliseringsgrunnlag. Det har lenge vært en generell nedgang i medlemskap i fagbevegelsen i Europa. Vedvarende høy arbeidsledighet minsker fagbevegelsens ressurser og gjør arbeidere mer sårbare (Greenwood 2011:110-111; Silvia 1991:630). De siste tiårene har det vært en generell økning i andre former for ansettelse enn den tradisjonelle fast ansatt i heltidsstilling. I eurolandene var det i 2009 gjennomsnittlig 20 prosent som jobba i deltidsstillinger. I Tyskland var tallet 26,1 prosent, i Nederland 48,3 og i Østerrike 24,6. Bare i Frankrike og Finland var deltidsprosenten under gjennomsnittet med henholdsvis 17 og 14 prosent (Eurostat 2011:240). Dette har vært en utfordring for fagbevegelsen, og slike ansatte er ofte ikke medlemmer av fagforeninger (Gumbrell-McCormick 2011). Det har også vært en økning i andelen midlertidige ansettelse i EU i kjølvannet av krisa (Curci, Khatiwada og Tobin 2011:8). Det er god grunn til å anta at andelen deltidsansettelse også har økt på samme måte, og krisa kan dermed ha svekka fagbevegelsens mobiliseringsgrunnlag ytterligere. Selv om ETUC var i stand til å mobilisere sine medlemmer, var det dermed ingen grunn til å vente at demonstrasjonene og streikene ville medføre svært store kostnader. Likevel kunne beslutningstakerne regne med at det ble mobilisert en del mennesker, og at det kunne bli en grad av opptøyer. I Brussel 24.mars arrangerte fagbevegelsen demonstrasjoner med mellom 12.000 og 20.000 deltakere. Demonstrasjonen førte til noen mindre opptøyer og en periode med stopp i trafikken (Phillips 2011d).

Også her måtte konsekvensene av ikke å følge ETUCs krav om å endre pakten ses i forhold til de alternative konsekvensene. Tyskland var den viktigste nøkkelaktøren i disse

forhandlingene. Der var det stor misnøye med at landet skulle bruke sine penger på å redde de sør-europeiske landene og Irland. Det var en utbredt oppfatning av at Tyskland var i sin gode økonomiske posisjon fordi de hadde ført en ansvarlig økonomisk politikk, mens de økonomisk vanskeligere stilte landene hadde vært uansvarlige. Det var derfor stor intern motstand mot å utvide EFSF, og Angela Merkel var under strekt press i Tyskland. Angela Merkels parti hadde allerede mista oppslutning som protest mot den økonomiske hjelpen til eurosonen. Hun foreslo Euro Plus-pakten som en forsikring for at alle landene i eurosonen skulle føre en, i Tysklands øyne, ansvarlig økonomisk politikk. Dette kunne signalisere at hun stilte de andre landene til ansvar, og ikke bare delte ut Tysklands penger uten noen forpliktelser tilbake. Å vedta en utvidelse av stabilitetsmekanismene var derfor politisk vanskelig i Tyskland uten å få forpliktelser og motytelser fra de andre landene i euroen (EurActiv 2011a; Volkery 2011). Samtidig var det en oppfatning av krise i hele eurosonen. Det var en utbredt frykt for at land kunne gå konkurs og den økonomiske krisa kunne spre seg dersom man ikke fort innførte tiltak mot dette (O'Grady 2011). Derfor var det en oppfatning av at utvidelsen av stabilitetsmekanismene burde komme på plass så fort som mulig, og for at det skulle skje så måtte Euro Plus-pakten også vedtas (i en form som Tyskland var fornøyd med). Det kan være vanskelig på forhånd å bedømme hvilke kostnader streiker, demonstrasjoner og protester vil få. ETUC hadde som sagt ikke trua med direkte militans eller opptøyer, kun demonstrasjoner og kortere streiker. Det var likevel muligheter for at opptøyer kunne oppstå. Det gjorde det også i demonstrasjonene i Brussel 24. mars. Dette påførte beslutningstakerne kostnader, men disse kostnadene var små sammenligna med de mulige kostnadene ved ikke å utvide stabilitetsmekanismene. I dette perspektivet var ikke ETUCs trusler om streiker, demonstrasjoner og andre protester alvorlige nok til at landene foretrakk å gi etter for kravet, framfor å vedta pakten.

Som nevnt i kapittel 3, kan mobiliseringa også ha fungert til å underbygge en annen trussel: den om at ETUC kunne mobilisere sine medlemmer til å påvirke gjenvalet for beslutningstakerne. Dette aspektet vil jeg se på videre i neste del.

6.2.2 Mobilisere mot gjenvalg

ETUC kunne mobilisere sine medlemmer og andre støttespillere til ikke å stemme på beslutningstakerne neste gang disse stiller til gjenvalg. Organisasjonen kom også med

informasjon om hva deres medlemmer mente om Euro Plus-pakten, og dermed hva beslutningstakerne burde mene politisk for ikke å miste støtte fra denne gruppa (Dür 2008a:1222; Skodvin, Gullberg og Aakre 2010:859). ETUC trua med slike konsekvenser da John Monks uttalte at det var de politikerne som ikke støttet innstrammingspolitikken som ville bli populære, og at ETUC måtte appellere til demokratiets krefter (2011d).

Om en slik trussel er alvorlig nok kan avhenge av hvor mange som er medlemmer av fagbevegelsen, og dermed hvor mange de har potensiale til å mobilisere. I Finland var hele 70 prosent av arbeiderne fagorganisert i 2010. I Tyskland var andelen fagorganiserte på 18,6 prosent 2010. Østerrike hadde en relativt høy organiseringsprosent med 28,1 av arbeidene organisert i fagforeninger. OECDs tall viser ikke andelen i Nederland i 2010. Men i 2009 var andelen fagorganiserte 19,4 prosent. Nivået hadde da holdt seg relativt stabilt i noen år. OECD har heller ikke tall for Frankrike i 2010. Der er de nyeste tallene fra 2008, og da var andelen fagorganiserte 7,6 prosent. Ifølge OECDs oversikt har organiseringstettheten i Frankrike vært under 9 prosent siden 1995 (OECD 2012b). Dette er prosenter for hvor mange av alle arbeidere som er organisert i en fagorganisasjon. Tallene sier ikke hvor mange av de stemmeberettiga som er fagorganisert, men de kan fungere som en indikasjon.

En annen faktor som er relevant for ETUCs trussel, er om beslutningstakerne kom til å stå ovenfor valg i perioden etter vedtaket av Euro Plus-pakten. Det skulle være regionale valg i Tyskland, der hennes parti lå dårlig an. Men som nevnt, var det helt andre velgerreaksjoner Angela Merkel var redd for i Tyskland. Velgerne var misfornøyde med den økonomiske styringa, og at tyske velgere måtte betale for bailoutur i andre land. Selv innad i regjeringskoalisjonen og i hennes eget parti var motstanden stor mot at Tyskland skulle hjelpe de andre landene med økt økonomisk støtte (Neukirch og Theile 2011; Dowling 2011). Finland skulle ha parlamentsvalg kort tid etter at pakten skulle vedtas. I følge prognosene så det høyre-radikale partiet Sann Finnene ut til å skulle gjøre sitt beste valg noen sinne. Analytikere mener at den sterke støtta til partiet var en protest mot de etablerte politikerne og en reaksjon på den økonomiske krisa. En av årsakene som blir trukket fram er, som i Tyskland, at folk ikke vil tvinges til å måtte betale for at andre EU-land har økonomiske problemer (Helsing Sanomat 2011). Det var altså andre politiske grupperinger enn fagbevegelsen som skapte bekymring for gjenvalg hos statslederne i disse landene. Derfor var

det viktig for dem å vise velgerne at lederne var strenge og satte krav til eurolandene med dårligere økonomier.

Nederland hadde kort tid før Euro Plus-pakten ble vedtatt, gjennomført lokale valg og valg til landets overhus. Sosialdemokratene og sosialistene gikk til valg på at den økonomiske politikken skulle fokusere mindre på innstramningstiltak. De opplevde en økning i valget, men ikke nok til å kunne blokkere regjeringas politikk. På tidspunktet for vedtaket var altså ikke gjenvalg lenger et presserende hensyn for Nederlands statsleder (Steinglass 2011). Østerrike skal ha sitt neste parlamentsvalg i september 2013, og var dermed over to år fra neste valg da pakten ble vedtatt. De lokale valgene lå enda lenger fram i tid (NSD 2012a). Heller ikke Østerrikes statsleder trengte altså å være bekymra for gjenvalg på tidspunktet Euro Plus-pakten ble vedtatt. Frankrike skulle derimot ha presidentvalg i slutten av april 2012, bare omtrent et år etter at Euro Plus-pakten skulle vedtas. Og parlamentsvalget skulle følge ikke lenge etter (NSD 2012b). Sarkozy var dermed i en posisjon der han kom til å trenge gjenvalg om ikke veldig lenge. Frankrike hadde imidlertid den laveste organisasjonsprosenten av alle landene, på under 8 prosent, så mobiliseringspotensialet for fagbevegelsen var lavere der enn i noen av de andre landene.

Igjen måtte ETUCs trussel om ikke å støtte beslutningstakerne ved gjenvalg ses opp mot kostnadene ved ikke å vedta pakten. Også her er den generelle krisestemninga av betydning. Siden Tyskland trua med å ikke utvide stabilitetsmekanismene, måtte ETUCs trussel om å mobilisere mot gjenvalg for de som vedtok pakten ses i forhold til de mulige kostnadene ved å ikke utvide EFSF og ESM. ETUCs trusler om å mobilisere mot gjenvalg var i denne sammenhengen ikke alvorlige nok til å påvirke nøkkelspillerne. Det var grunn til å tro at en slik sanksjon ikke ville påføre noen av disse beslutningstakerne store kostnader. I Østerrike og Nederland var det så lenge til neste valg at trusselen knytta til Euro Plus-pakten antakelig ikke framsto som tilstrekkelig troverdig. Det ville være vanskelig for ETUC å mobilisere velgere mot gjenvalg på bakgrunn av en sak som lå flere år tilbake i tid. I de resterende landene ser ikke trusselen ut til å ha vært alvorlig nok ved at de velgerne fagbevegelsen kunne mobilisere ikke utgjorde den store trusselen mot statslederne og deres partier. I Frankrike fordi fagbevegelsens medlemmer utgjorde en veldig liten andel av arbeiderne, og i Tyskland og Finland fordi det var andre konkurrerende grupper som var av større betydning. Hvor alvorlig

trusselen var for beslutningstakerne, har også sammenheng med hvilken fløy de tilhørte politisk. Jeg vil se videre på dette i neste del om politisk nærhet.

6.3 Politisk nærhet

Politisk nærhet kan som nevnt ha innvirkning på i hvilken grad ressursene blir etterspurt av de forskjellige beslutningstakerne. Nærhet politisk kan ha betydning for hvilken vekt ekspertinformasjonen fra interessegruppa blir tillagt. Det kan også føre til at implisitte eller eksplisitte trusler om tilbakeholdelse av velgerstøtte blir mer eller mindre relevante. Jeg vil derfor først gjøre rede for hvor beslutningstakerne i prosessen stiller seg politisk. Dette vil jeg deretter ta med i analysen når jeg vurderer i hvilken grad ETUC hadde gjensidige avhengighetsforhold med de avgjørende aktørene i prosessen.

6.3.1 Politisk fordeling i Euro Summit

I Euro Summit var det til stede aktører fra forskjellige politiske grupper, med forskjellig politisk ståsted og ideologi. Den største organiserte, ideologiske gruppa i Euro Summit er European People's Party (EPP), det største sentrum-høyre partiet i EU. EPP hadde på det tidspunktet 14 EU-statsledere som medlemmer. Nicolas Sarkozy fra Frankrike, Angela Merkel fra Tyskland, Yves Leterme som var fungerende statsminister i Belgia, Silvio Berlusconi fra Italia, Donald Tusk fra Polen, Jean-Claude Juncker fra Luxembourg, Emil Boc fra Romania, Boyko Borisov fra Bulgaria, Viktor Orbán fra Ungarn, Valdis Dombrovskis fra Latvia, Andrius Kubilius fra Litauen, Lawrence Gonzi fra Malta, Iveta Radiková fra Slovakia, og Fredrik Reinfeldt fra Sverige. Enda Kenny tok over som stasminister i Irland 9.mars 2011, rett før Euro Summit. Åtte av disse er statsledere i eurosone, og skulle delta på Euro Summit. I tillegg til disse er også Van Rompuy og Barroso medlemmer av EPP.

Den nest største politiske gruppa i Euro Summit var PES. Partiet hadde på det tidspunktet fem statsledere i EU som medlemmer: Werner Faymann fra Østerrike, José Luis Rodríguez Zapatero fra Spania, George Papandreou fra Hellas, José Sócrates fra Portugal, og Borut

Pahor fra Slovenia. Alle statslederne representerte land i eurosonen og skulle dermed delta på Euro Summit.

Nesten alle de resterende statslederne i EU var på det tidspunktet enten medlemmer i European Liberal Democrat and Reform Party (ELDR) eller Alliance of European Conservatives and Reformists (AECR). Det eneste unntaket var den kommunistiske statslederen på Kypros. ELDR er et liberalt parti, og en paraplyorganisasjon for liberale partier i Europa, som i mars 2011 hadde statslederne for Finland, Nederland, Estland og Danmark blant sine medlemmer. Bortsett fra Danmark, er alle disse medlemmer av eurosonen. AECR er et konservativt parti som i mars 2011 hadde statslederne for England og Tsjekkia som medlemmer. Også den tidligere statslederen i Irland, Brian Cowen, er medlem, men han gikk av som statsleder 9.mars 2011. Det betyr at AECR ikke hadde noen medlemmer til stede på Euro Summit da pakten ble vedtatt.

Nøkkelspillerne i prosessen var Tyskland og Frankrike med kristendemokratiske konservative ledere, Finland og Nederland med høyre-liberale ledere og Østerrike med sosialdemokratisk leder. Av disse har ETUC en politisk nærhet med sosialdemokratene. Organisasjonene har flere ganger samarbeida med PES i EU (Greenwood 2011:120-121). Werner Faymanns sosialdemokratiske parti satt imidlertid i koalisjonsregjering med Østerrikes kristendemokratiske konservative parti, så myndighetene i Østerrike var både sosialdemokratiske og konservative. Dette måtte Faymann ta hensyn til i beslutningsprosessen. Flere av de andre nøkkelspiller-landene hadde også koalisjonsregjeringer, men disse bestod kun av sentrum-høyre partier. Finland hadde på dette tidspunktet en konservativ statsminister og en sosialdemokratisk president, men presidenten hadde ikke beslutningsmakt i denne EU-saken (Parry og Kuparinen 2011). Alle nøkkelspillerne, bortsett fra Østerrike, tilhørte altså sentrum-høyre. Østerrike hadde sosialdemokratisk statsleder, men han måtte ta hensyn til sin konservative koalisjonspartner i regjeringa.

Silvia (1991:630) peker på at et skifte i det politiske klimaet til fordel for konservativ ideologi svekka fagbevegelsen på begynnelsen av 90-tallet. Det er tydelig ut fra den ideologiske sammensetninga av Euro Summit at konservativ ideologi også nå har en sterk posisjon i EU. Det har tradisjonelt vært sosialistene og sosialdemokratene som har støtta og samarbeida med

fagbevegelsen. Slik har det også vært i EU, der ETUC og PES har hatt et nært samarbeid (Greenwood 2011: 120-121). Jeg vil videre se på hvordan dette kan ha hatt betydning for ETUCs mulighet til å påvirke utfallet i forhandlingene om Euro Plus-pakten.

6.3.2 Betydning for ETUCs forhold til nøkkelspillerne

De viktigste beslutningstakerne var spesielt Tyskland og Frankrike. Også Finland, Nederland og Østerrike var viktige. Blant disse landene var, som nevnt, de konservative og liberale sentrum-høyre partiene i sterkt flertall. De har, i motsetning til sosialdemokratene, ikke noen sterk tradisjon for samarbeid med fagbevegelsen og ETUC. Beslutningstakernes etterspørsel etter ekspertkunnskaper er avhengig av om ressursen har en verdi for beslutningstakeren, og av om beslutningstakeren kan få ekspertkunnskaper fra en alternativ kilde til en lavere kostnad (Dür 2008a:1214). Det er naturlig å anta at beslutningstakerne vil ha større tilbøyelighet til å legge vekt på ekspertkunnskaper som kommer fra en politisk nær aktør, og som har et innhold som stemmer med beslutningstakerens tidligere preferanser og verdier (Pappi og Henning 1998:564-565). Beslutningstakerne fra sentrum-høyre siden har en større politisk nærhet med arbeidsgiverne enn med fagbevegelsen. Når det foreligger motstridende argumenter fra de to interessegruppene, er det derfor naturlig å anta at disse beslutningstakerne vil legge mer vekt på informasjon fra arbeidsgiverne. Beslutningstakere fra den økonomiske venstresida ville derimot antakelig lagt mer vekt på fagbevegelsens argumenter og advarsler (Skodvin 2007:4).

Også når det kommer til mobilisering av den offentlige opinion kan politisk nærhet ha betydning for ETUCs mulighet til påvirkning. EPP og ALDR er på høyresida i den økonomiske høyre-venstre aksene, og representerer tradisjonelt ikke arbeideres interesser. De har heller ikke tradisjonelt fagforeningsmedlemmer og arbeidere som sine viktigste velgergrupper. Siden dette antakelig ikke er velgergrupper aktørene er avhengige av, er det heller ikke like relevant med informasjon om at denne gruppen er imot Euro Plus-pakten. En trussel om at ETUCs medlemmer ikke vil stemme på disse aktørene ved gjenvalg er ikke relevant siden nøkkelspillerne har grunn til å tro at de uansett ikke ville ha gjort det. I tillegg er det ikke denne gruppa som sikrer deres velgergrunnlag og trusselen om å miste deres mulige støtte er dermed ikke alvorlig nok til å være effektiv. Aktørene kan uansett ha god sjanse til gjenvalg basert på støtte fra andre. Det er dermed naturlig å anta at ETUC ikke

effektivt kunne true disse beslutningstakerne med å mobilisere sine medlemmer mot å gjenvelge beslutningstakerne. Fagbevegelsen har derimot en tradisjonelt sterkere tilknytning til aktører på den politiske venstresida. Det ser vi også med ETUC i EU der de har en nær tilknytning til PES i EP, og har hatt mye samhandling med partiet (Greenwood 2011:120-121). Tidligere stemte fagforeningsmedlemmer i stor grad på sosialistiske og sosialdemokratiske partier. Denne tilknytningen er ikke like tydelig i dag, men fortsatt er det en tendens til at fagforeningsmedlemmer er mer tilbøyelig enn ikke-fagforeningsmedlemmer til å stemme på partier på venstresida (Freemann 2003:3; Leigh 2006:548). Trusselen om å mobilisere fagbevegelsens medlemmer mot gjenvalg av beslutningstakerne er derfor trolig mer relevant, troverdig og alvorlig for beslutningstakere som politisk tilhører den økonomiske venstresida.

Dette forholdet støttes empirisk ved at EPP ikke på noe tidspunkt støttet ETUCs synspunkter. EPPs første reaksjon på forslaget om Konkurranssevnepakten var en støttende uttalelse i en pressemelding i etterkant av toppmøtet i februar. «Specifically, the EPP fully supports the initiative to reinforce economic coordination in order to improve European Union competitiveness and in this respect I welcome the extraordinary eurozone Summit, which will take place in March» (EPP 2011a). EPP arrangerte også et koordineringsmøte i forkant av Euro Summit, der de diskuterte Konkurranssevnepakten (EPP 2011b). Dette var etter at ETUC hadde varslet sin motstand mot forslaget, og gjort det klart at de ville mobilisere til motstand blant sine medlemmer. EPP fortsatte likevel å støtte pakten. Etter møtet meldte verten, Jyrki Katainen, at deltakerne hadde kommet fram til en ganske god enighet, men var vag rundt hva de hadde konkludert med rundt de spesifikke tiltakene foreslått i Euro Plus-pakten. «There are lots of things which have an impact on competitiveness, for instance productivity or unit labour cost. It doesn't mean that all the issues .. needs to be lawed in each and every country» uttalte Katainen ifølge EUobserver (Willis 2011c). De hadde imidlertid blitt enige om at det var viktig å ha en konkurransevnepakt (EPP 2011c). Det ble på møtet vedtatt et dokument der partiet gjør rede for fem pilarer som de mener er viktige grunnlag for å kunne bygge en strategi som sikrer finansiell stabilitet, økonomisk vekst og økt sysselsetting i Europa. Pilar nummer fire er et forslag om å innføre en Konkurranssevnepakt som skal introdusere økt koordinering den av økonomiske politikken i eurosonen (EPP 2011d). Etter møtet i Euro Summit, sendte partiet ut en pressemelding der det uttrykte støtte til vedtaket av pakten (EPP 2011e)

I motsetning til i EPP, møtte pakten stor motstand fra PES. Da det første forslaget ble presentert, skrev partiet på sine nettsider: [...] on content the path identified is an 'austerity juggernaut' of higher retirement ages, ripping up wage agreements, and an absence of funding for vital R&D programmes»(PES 2011b). Partiets leder, Poul Nyrup Rasmussen, uttalte: «How are ordinary people to be expected to make yet more sacrifices on retirement, on wages and on social benefits, when they are yet to see any tough measures taken to control the financial sector, or even have that sector pay a fair share?» Han kalte også pakten «an insult to millions of Europeans working hard to get out of the crisis – yet again the burden falls on them» (Rasmussen 2011a; EurActiv 2011b). Seinere uttalte lederen til Tribune Magazine:

We have to be worried, both inside and outside the eurozone. The package is a very conservative one. It is the ultimate expression of Conservative thinking in practice, a result of the fact that the Conservatives now have a majority all over the place, the council, the parliament. This is an approach to try to make Germany the model for the rest of Europe and even changing our constitutions (Rasmussen 2011b).

På spørsmål om fagbevegelsens rolle, svarer Rasmussen (2011b): «I have a strong belief in trade unionism. Why do we have good societies? It's where you have strong unions a mutual understanding that we are all sharing a role. It's a balance of rights and responsibilities».

Sosialistene hadde også et møte i forkant av Euro Summit (Phillips 2011f). Møtet i PES støttet ikke Euro Plus-pakten. Det vedtok isteden teksten «Europe is in the wrong hands» der partiet kritiserte Konkurranssevnepakten for å være en del av planen for å nå de konservatives mål om å «[...]make it close to impossible to implement progressive policies in any member state or region; to dismantle our welfare states, interfere with social dialogue and the sovereignty of member states; and to increase the influence of financial markets in society» (PES 2011c). Rasmussen støttet også European Public Service Unions krav om en folkeavstemning om pakten. Til EUobserver uttalte han: «All throughout this, deals are being worked out by a very small number of people. You cannot say that this has been a democratic process, yet there are huge implications for social welfare, for democracy. There is a real need to open this up, let the people have a say» (Rasmussen 2011c). Men Sócrates og Zapatero deltok ikke på forberedelsesmøtet 4.mars. Rasmussen forklarte dette med at de ikke var så lett for de to landene som kjente et høyt press fra markedet (Rasmussen 2011c).

Det var noen medlemmer fra PES på møtet i Euro Summit og Det europeiske råd: Hellas, Spania, Portugal, Østerrike og Slovenia. Hellas, Spania og Portugal var imidlertid i store økonomiske problemer, og var ikke i posisjon til å avvise pakten. På grunn av deres svake økonomiske situasjon hadde de ikke reell mulighet til å stoppe Euro Plus-pakten. Dersom de hadde støttet ETUC og avvist å vedta pakten, risikerte de at Tyskland ville ha nektet å vedta utvidelsen av EFSF, som disse landene var avhengige av for ikke å risikere å gå konkurs. Det var altså bare en av de aktørene som tradisjonelt representerer fagbevegelsens interesser som hadde nøkkelroller i beslutningsprosessen, Østerrikes statsminister. Men han satt i en koalisjonsregjering med Østerrikes kristendemokratiske konservative parti, og måtte ta hensyn til det i sin beslutningstaking.

7 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett på European Trade Union Confederations innflytelse på Euro Plus-pakten i EU. Euro Plus-pakten er en intergovernmental avtale mellom landene i eurosonen pluss Danmark, Polen, Latvia, Litauen, Bulgaria og Romania. Det første forslaget til pakten ble lagt fram av Tyskland og Frankrike, under navnet Konkurranssevnepakten. En omarbeida utgave av pakten ble seinere vedtatt av eurolandene i Euro Summit, og deretter formelt vedtatt i Det europeiske råd. Pakten er en del av «the new economic governance», som har blitt vedtatt i EU i kjølvannet av den økonomiske krisa for å stabilisere økonomien i medlemslandene. Målet med pakten er å øke landenes konkurransevne gjennom innstramninger og koordinering av den økonomiske politikken i landene. Den europeiske fagbevegelsen reagerte negativt på forslaget til pakten som blant annet søkte å regulere former for lønnsdannelse og pensjonsalder. Organisasjonen så dette som en inngripen i autonomien til kollektive forhandlinger og en måte å få vanlige arbeidere til å betale for en krise ETUC mente at de ikke var skyld i. ETUC forsøkte derfor å påvirke pakten for endre den eller stoppe den fra å bli vedtatt. Organisasjonen har store ressurser og god tilgang til beslutningsprosessene i EU. Det er derfor naturlig å anta at den kunne påvirke utfallet av pakten. Det ser likevel ut til at ETUC hadde liten grad av innflytelse på beslutningsprosessen, ved at deres preferanser i liten grad gjenspeiles i den endelige Euro Plus-pakten.

Jeg har undersøkt problemstillinga: I hvilken grad hadde den europeiske fagbevegelsen, ved ETUC, innflytelse på utfallet av forhandlingene om Euro Plus-pakten, og hva kan forklare graden av innflytelse? Analysen av problemstillinga er basert på perspektivet om gjensidig ressursavhengighet. Det antar at interessegrupper har større mulighet til å påvirke beslutningsprosesser dersom de har gjensidige ressursavhengighetsrelasjoner med de viktige beslutningstakerne i prosessen. Slike avhengighetsrelasjoner oppstår når interessegruppa har ressurser som er etterspurt av de viktige beslutningstakerne. Da kan de bytte disse ressursene i politiske innflytelse på beslutningsprosessen. To viktige spørsmål for å forklare ETUCs grad av innflytelse blir i følge dette perspektiver om ETUC hadde relevante ressurser for å påvirke, og om disse var etterspurt av de beslutningstakerne som var avgjørende for utfallet av forhandlingene om Euro Plus-pakten.

7.1 ETUCs gjennomslag

Jeg har først sett på ETUCs preferanser og i hvilken grad disse gjenspeiles i det endelige utfallet av Euro Plus-pakten. Utfallet og i hvilken grad det reflekterer ETUCs preferanser er avhengig variabel i problemstillinga. Det første forslaget om en konkurranseevnepakt inneholdt tre indikatorer for konkurransevne som landene forplikta seg til å følge opp, og et program på seks konkrete punkter som landene forplikta seg til å implementere. Blant punktene var å avskaffe indeksregulering av lønninger, justere pensjonsnivået etter demografisk utvikling og skrive inn «debt alert mechanism» i landenes grunnlover. En av konkurransevneindikatorerne var å se arbeidskostnader i forhold til utvikling i produktiviteten. Dette var tiltak og mål som ETUC uttrykte stor motstand mot. Den endelige Euro Plus-pakten hadde flere mål enn kun å fremme konkurransevnen. Den skulle også fremme sysselsetting, bidra til holdbarhet i offentlige finanser og styrke den finansielle stabiliteten. Den viktigste endringa fra Konkurranssevnepakten var at nesten alle konkrete tiltak ble valgfrie slik at landene selv kunne velge hvilke virkemidler de ville benytte for å nå målene i pakten. Men landene skulle overvåkes i forhold til gitte indikatorer, og det ville spesielt bli retta oppmerksomhet mot mulige tiltak som ble foreslått i pakten. ETUC uttrykte motstand også mot denne endelige pakten. Selv om de fleste av tiltakene ble valgfrie, og dermed mindre alvorlige for fagbevegelsen, ble alle elementene ETUC protesterte mot beholdt i pakten. Prinsippene i avtalen var også de samme, at krisa skal bekjempes med innstramninger og lønnsmoderasjon sto fortsatt som et av de viktigste prinsippene i pakten. Pakten adresserte et av fagbevegelsens bekymringspunkter ved å slå fast at autonomien i de kollektive forhandlingene skulle respekteres. Men ingen av ETUCs konkrete forslag til virkemidler ble tatt med i pakten. ETUCs posisjoner gjenspeiles i liten grad i den endelige Euro Plus-pakten, og det ser ut til at organisasjonen hadde liten grad av innflytelse på utfallet av beslutningsprosessen.

7.2 Hadde ETUC relevante ressurser?

Jeg har sett på mulige årsaker til hvorfor ETUCs interesser ikke er sterkere reflektert i utfallet i lys av perspektivet om gjensidig ressursavhengighet. For å undersøke om ETUC hadde

ressurser som de viktige beslutningstakerne var avhengige av, har jeg identifisert organisasjonens ressurser og hvilke beslutningstakere som var de avgjørende i beslutningsprosessen. ETUC hadde ekspertkunnskaper, evne til å mobilisere offentlig opinion og en politisk nærhet med noen av beslutningstakerne. Organisasjonen har tilgang til og utvikler informasjon og kunnskap gjennom forskning. Den hadde informasjon om mulige negative konsekvenser mot pakten, og brukte disse til å argumentere mot pakten og advare om de negative konsekvensene den mente at innstrammingspolitikken ville få for økonomien i Europa. Evnen til å mobilisere offentlig opinion kan benyttes til å påføre beslutningstakerne negative sanksjoner. De kan påføres kostnader gjennom demonstrasjoner, aksjoner og streiker. ETUC har tidligere vist at organisasjonen er i stand til å mobilisere mange på denne måten. Også i denne saken både trua den med, og gjennomførte, slike mobiliseringer i Europa. Den organiserte flere demonstrasjoner og streiker. Blant annet en stor demonstrasjon i Brussel, som samla mellom 12000 og 20000 mennesker. ETUC kunne også true med å mobilisere sine medlemmer og støttespillere til ikke å stemme på beslutningstakerne neste gang de stilte til gjenvalg. I stedet for å eksplisitt true beslutningstakerne, kunne den også komme med informasjon om hva deres medlemmer mener om et spørsmål, og på den måten vise beslutningstakerne hva som skal til for å ikke miste støtte fra denne gruppa. ETUC varslet slike reaksjoner da det første forslaget til pakten kom. Organisasjonen hadde også en tradisjonell politisk nærhet med beslutningstakerne på den politiske venstresida. Det kan føre til at disse beslutningstakerne er mer tilbøyelig til å ta hensyn til ETUCs ekspertkunnskaper og trusler. ETUC hadde altså flere ressurser som de kunne benytte for å forsøke å påvirke beslutningstakerne.

7.3 Var ETUCs ressurser etterspurt av de viktige beslutningstakerne?

Tyskland og Frankrike, ved Angela Merkel og Nicolas Sarkozy, var agendasetterne i denne beslutningsprosessen. Alle landene i euroområdet var i prinsippet vetospillere, men maktrelasjonene mellom landene førte til at noen i realiteten hadde større forhandlingsmakt enn andre. Den desidert viktigste nøkkelpilleren i prosessen var Tyskland, med høy aggregert og saksspesifikk makt. Landet kobla forhandlingene om Euro Plus-pakten opp til forhandlingene om å utvide stabilitetsmekanismene i eurosoneen ved å true med å ikke gå med

på utvidelsen dersom ikke Euro Plus-pakten ble vedtatt. Dette var avgjørende for fordelinga av forhandlingsmakt i beslutningsprosessen om Euro Plus-pakten, siden det kunne få store negative konsekvenser for flere av de andre landene dersom stabilitetsmekanismene ikke ble utvida. De andre nøkkelspillerne i prosessen var de landene som hadde mest aggregert og saksspesifikk makt og minst å tape derom det ikke skulle bli en utvidelse i stabilitetsmekanismene: Frankrike, Finland, Nederland og Østerrike.

Funnene i analysen indikerer at ETUC ikke hadde gjensidige ressursavhengighetsrelasjoner med disse beslutningstakerne. ETUC hadde ekspertkunnskaper om mulige konsekvenser av pakten, men beslutningstakerne hadde tilgang på ekspertkunnskaper også fra andre kilder. Arbeidsgiverorganisasjonene hadde også ekspertkunnskaper og argumenterte motstridende av ETUC, ved å hevde at konsekvensene av ikke å vedta Euro Plus-pakten kunne være at man ikke klarte å bekjempe krisa i eurosonen. En slik konsekvens ville være svært alvorlig for alle beslutningstakerne. Disse argumentene kunne også inneholde en implisitt trussel om at organisasjonenes medlemmer ville slutte å investere i eurosonen dersom ikke pakten ble vedtatt. Det kunne ha betydning for arbeidsplasser i området. De var i tillegg nærmere nøkkelspillernes opprinnelige politiske preferanser. ETUC hadde dermed ikke unike ekspertkunnskaper som nøkkelspillerne var avhengige av i beslutningsprosessen.

ETUC hadde også evne til å mobilisere offentlig opinion. Denne ressursen kan benyttes til å påføre beslutningstakerne kostnader ved å arrangere demonstrasjoner, streiker og aksjoner. Den kan også benyttes til negativt å sanksjonere beslutningstakerne ved å mobilisere mot gjenvalg av beslutningstakeren. ETUC trua med, og gjennomførte, demonstrasjoner og streiker. I Tyskland var imidlertid den sterke misnøyen med at Tyskland skulle bruke sine penger på å redde andre land fra gjeldskrise en større bekymring for Angela Merkel enn truslene fra ETUC. I de andre landene var ikke trusselen om demonstrasjoner og streiker alvorlig nok sett opp mot trusselen fra markedene om at landene i eurosonen kunne gå konkurs dersom ikke stabilitetsmekanismene ble utvida. Heller ikke trusselen om å mobilisere mot gjenvalg av beslutningstakerne var alvorlig nok for nøkkelaktørene. Bare Tyskland og Finland skulle gjennomføre valg i perioden rett etter vedtaket. Der var imidlertid trusselen fra oppslutninga om populistiske høyrepartier alvorligere for beslutningstakerne enn trusselen fra fagbevegelsen. Frankrike skulle ha valg omtrent et år etter vedtaket, men fagbevegelsen organiserer under åtte prosent av arbeidstakerne i landet og utgjorde dermed ingen avgjørende

stor velgergruppe. I tillegg var beslutningstakerne i disse tre landene fra den politiske høyresida. De velgerne ETUC mobiliserer er derfor antakelig ikke en betydelig del av deres velgergrunnlag. Medlemmer av fagbevegelsen har en større tendens til å stemme på sosialdemokratiske og sosialistiske partier, og ville antakelig ikke stemt på disse beslutningstakerne uansett. ETUC kunne dermed ikke effektivt true nøkkelaktørene med å benytte sin evne til å mobilisere offentlig opinion til å påføre beslutningstakerne negative sanksjoner dersom de vedtok Euro Plus-pakten.

Det er altså indikasjoner på at den store andelen beslutningstakere fra den politiske høyresida var av betydning for ETUCs påvirkningsmuligheter. Organisasjonen har en tradisjonell nærhet med den politiske venstresida, og kan dermed ha større mulighet til å utøve innflytelse på denne ved at beslutningstakere fra venstresida tillegger ETUCs ressurser større betydning. Beslutningstakere fra venstresida har ofte preferanser som i utgangspunktet ligger nærmere fagbevegelsens, og de kan være tilbøyelig til å legge mer vekt på fagbevegelsens argumenter enn beslutningstakere på høyresida. De er også mer avhengige av fagbevegelsens medlemmer ved gjenvalg. Disse beslutningstakerne var imidlertid i et betydelig mindretall i prosessen. Med unntak av Østerrikes statsleder, representerte de også landene med lavest saksspesifikk makt og som var mest avhengige av at stabilitetsmekanismene ble utvida. De var dermed beslutningstakerne med lavest forhandlingsmakt, og var ikke blant de viktigste beslutningstakerne i beslutningsprosessen. Østerrike var en av nøkkelspillerne, men landets sosialdemokratiske statsleder satt i koalisjon med landets kristendemokratiske konservative parti og måtte ta hensyn til det i beslutningsprosessen.

Det var også avgjørende at Tyskland benytta saks koblinger for å knytte forhandlingene om Euro Plus-pakten sammen med forhandlingene og utvidelsene av stabilitetsmekanismene. Det førte til at de mulige konsekvensene ved ikke å vedta pakten ble større, siden de ble knytta til de mulige konsekvensene ved å ikke vedta utvidelsen i stabilitetsmekanismene. Eurosonen sto midt i en gjeldskrise, og konsekvensene ved ikke å ha tilstrekkelige tiltak for økonomisk stabilisering kunne bli veldig store. Det var en oppfatning av at landene måtte handle raskt dersom de skulle unngå en forverring i situasjonen. Sett opp mot disse mulige konsekvensene ble ETUCs advarsler og trusler mindre alvorlige. Det hadde også stor betydning for maktrelasjonene i forhandlingene og førte til at landene med dårligst økonomisk situasjon fikk mye mer å tape på å legge ned veto mot pakten. Det reduserte altså ytterligere

forhandlingsmakta til disse landene og ga mer makt til Tyskland, Frankrike, Finland, Nederland og Østerrike. Land med høy aggregert makt, som Spania og Hellas, kunne muligens hatt en sterkere forhandlingsposisjon dersom det ikke hadde vært en slik sakskobling i forhandlingene. Disse landene hadde sosialdemokratisk statsledelse og det er faktorer som kan tyde på at ETUC ville hatt mulighet til å få en større grad av innflytelse på utfallet av beslutningsprosessen dersom disse hadde hatt større forhandlingsmakt.

7.4 Analysebetragtninger

ETUC er en stor aktør med mye ressurser og god tilgang på beslutningsprosessen i EU. Det ville derfor vært nærliggende å tro at organisasjonen ville hatt en større innflytelse på en prosess som den brukte mye ressurser for å påvirke. Innflytelse er imidlertid relativt i forhold til hva aktøren står ovenfor av motkrefter. Det gjelder også i denne prosessen, der ETUC sto ovenfor de sterke kreftene i en generell krisestemning og redsel for at flere av landene i eurosone kunne komme til å gå konkurs. I tillegg forsøkte blant annet arbeidsgiverorganisasjonene på EU-nivå også å påvirke utfallet. Når prosessoring benyttes for å analysere påvirkning, er det, som nevnt i første kapittel, fare for å undervurdere interesseorganisasjonens innflytelse. Også i denne saken kan det være at ETUCs forsøk på påvirkning forhindret et, fra ETUCs perspektiv, enda dårligere utfall. Pakten kan altså ha sett annerledes ut uten ETUCs forsøk på å påvirke utfallet. Analysen viser likevel at ETUCs preferanser i liten grad var gjenspeilt i Euro Plus-pakten og at organisasjonen selv var misfornøyd med graden av innflytelse, selv om innflytelsen muligens kunne ha vært enda mindre dersom ikke ETUC hadde forsøkt å påvirke utfallet. Analysen gir også klare indikasjoner for hvilke mekanismer som har vært operative i prosessen, og som kan forklare ETUCs rolle. Perspektivet gir et bidrag til å forstå utfallet av beslutningsprosessen og hvorfor ETUC ikke fikk mer gjennomslag. Den viser at ETUC hadde ressurser, men at disse ikke var tilstrekkelig etterspurt av de viktigste beslutningstakerne i beslutningsprosessen.

Jeg har også kun sett på agendasettingsstadiet og vedtaksfasen, og hovedsakelig på EU-nivå. Som en videre undersøkelse kunne det vært relevant å se på implementeringsprosessen i landene, for å se om fagbevegelsen har forsøkt å påvirke hvordan pakten gjennomføres på nasjonale nivåer. I EU var det for eksempel mye oppmerksomhet retta mot at pakten sa at

landene skulle vurdere sine systemer for lønnsfastsettelse og indekseringsmekanismer. I Belgia har det i etterkant av pakten blitt klart at landet har beslutta å ikke avslutte sin automatiske lønnsindeksering (Flandersnews 2011). Det ville vært interessant å undersøke om fagbevegelsen kan ha mer innflytelse på implementeringa i noen av landene, enn den hadde på utforminga av pakten på EU-nivå. Å se på dette var imidlertid ikke innafør rammene av denne oppgaven.

Litteraturliste

Bouwen, Pieter (2002). «Corporate lobbying in the European Union: the logic of access», *Journal of European public policy* 9(3):365-390.

BusinessEurope (2011). *Message to the EU Council meeting on 24-25 March 2011*. [URL: <http://www.businesseurope.eu/content/default.asp?PageID=568&DocID=28266>](http://www.businesseurope.eu/content/default.asp?PageID=568&DocID=28266) [Lest 26.01.2012].

CEEP (2011). *CEEP at tripartite social summit: Axing essential public services is not the right way forward*. Pressemelding 24. mars [URL: <http://ceep.eu/images/stories/pdf/Press/2011/11press03en.pdf>](http://ceep.eu/images/stories/pdf/Press/2011/11press03en.pdf) [Lest 25.04.2012].

Checkel, Jeffrey T (2007): «It's the Process Stupid! Tracing Causal Mechanisms in European and International Politics», side 105-128 i Kompendium *Statsvitenskap STV4020 Del 2 av 3. Emne I forskningsmetode og statistikk*. Oslo: Unipub

Curci, Federico, Sameer Khatiwada og Steven Tobin (2011). «Market turbulence, employment and social unrest: Trends and outlook» i Raymond Rorres (red) *World of work report 2011: Making markets work for jobs*. Geneve: ILO
URL: [<http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/download/wow2011.pdf>](http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/download/wow2011.pdf) Lest 15.03.2012].

D'Art, Daryl and Thomas Turner (2007). «Trade Unions and Political Participation in the European Union: Still Providing a Democratic Dividend?», *British Journal of Industrial Relations* 45(1): 103-126.

de Buck, Philippe (2011a) *Speech by Philippe de Buck, director general of BusinessEurope*, tale på The Microeconomic Dialogue, 14.februar 2011. [URL: <http://www.businesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=568&DocID=28056>](http://www.businesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=568&DocID=28056) [Lest 21.01.2012].

de Buck, Philippe (2011b) *Speech by Philippe de Buck, director general of BusinessEurope*. Tale på Tripartite Social Summit, 24.mars 2011. URL: <<http://www.businesseurop.eu/Content/Default.asp?PageID=568&DocID=28302>> [Lest 12.01.2012].

de Buck, Philippe (2011c). Brev til Herman van Rompuy. Skrevet 4. mars. URL: <http://www.eauxglacees.com/IMG/pdf/2011-00377-E.pdf> [Lest 24.04.2012].

Den europeiske union (2010). «Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union», *Official journal of the european union* (53) URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:EN:PDF>> [Lest 01.12.2011].

Den europeiske union (2011a). *Tripartite social sumit 24 March 2011*. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120232.pdf> [Lest 26.07.2011].

Den europeiske union (2011b). *European financial stability facility(EFSF)*. URL: <http://www.efsf.europa.eu/attachments/faq_en.pdf> Lest 15.12.2011.

Den europeiske union (2012). *A plain language guide to eurojargon*. URL: <http://europa.eu/abc/eurojargon/index_en.htm> [Lest 25.04.2012].

de Schoutheete, Philippe og Helen Wallace (2006) *The european council*. Paris: Notre Europe.

Det europeiske råd (2000). *Lisbon european council 23 and 24 march 2000 precidency conclusions*. URL: <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm> [Lest 10.04.2012].

Det europeiske råd (2011a). *European council 24 March 2011 conclutions*. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf> [Lest 21.11.2011]

Det europeiske råd (2011b). *Key events*. URL: <<http://www.european-council.europa.eu/eurozone-governance/keyevents>> [Lest 02.12.2011].

Det europeiske råd (2011c). *European council 4 february conclusions*. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119175.pdf> Lest 21.11.2011

Det europeiske råd (2011d). *The European Council - an official institution of the EU*. URL: <<http://www.european-council.europa.eu/the-institution.aspx?lang=en>> Lest 14.11.2011.

DG ECFIN (2011). *EU economic governance*. URL: <http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/index_en.htm> [Lest 23.11.2011].

DG ECFIN (2012). *Six-pack? Two-pack? Fiscal compact? A short guide to the new EU fiscal governance*. URL: <http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/governance/2012-03-14_six_pack_en.htm> [Lest 19.03.2012].

D'Haesleer, Stephen (2011). *Adress by Stephen D'Haesleer. Director, Social affairs. Tale på S&D Group crisis seminar, 1.mars 2011.*

URL: <<http://www.businesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=568&DocID=28159>> [Lest 12.01.2012].

Dowling, Siobhán (2011). «Europe has to stop appearing like a headless chicken», *www.spiegel.de* <<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,739351,00.html>> [Lest 09.04.2012].

Dür, Andreas (2008a). «Interest groups in the European Union: how powerful are they?», *West European politics*, 31(6): 1212-1230.

Dür, Andreas (2008b). "Measuring interest group influence in the EU: a note on methodology", *European union politics* 9:559-576.

Egeberg, Morten (2006). «Europe's executive branch of government in the melting pot: an overview» i Morten Egeberg (red) *Multilevel union administration*. New York: Palgrave Macmillan.

Egeberg, Morten (2010). "The european commission" i Michelle Cini og Nieves Pérez-Solórzano Borrágán (red) *European union politics*. Oxford: Oxford university press.

Eising, Rainer og Sonia Lehringer (2010). «Interest groups and the European union» i Michelle Cini og Nieves Pérez-Solórzano Borrágán (red). *European union politics*. Oxford: Oxford university press.

EPP (2011a). *EPP welcomes the European Council conclusions; A strong political Europe for the euro and energy*. Pressemelding 4. februar. URL: <http://www.32462857769.net/EPP/Comtool6.0/e-PressRelease/PDF/euco.pdf> [Lest 19.01.2012].

EPP(2011b). *Juri Katainen to host EPP Prime Ministers meeting in Helsinki on March 4th, ahead of the eurozone Summit*. Pressemelding 14. februar. URL: <http://www.32462857769.net/EPP/Comtool6.0/e-PressRelease/PDF/HelsinkiPMs.pdf> [Lest 19.01.2012].

EPP(2011c). *EPP leaders in Helsinki agree to bring forward a competitiveness pact; the EPP on the side of the people in North Africa*. Pressemelding 5. mars. URL: <http://www.32462857769.net/EPP/Comtool6.0/e-PressRelease/PDF/HelsinkiUP.pdf> [Lest 19.01.2012].

EPP(2011d). *Helsinki, 4. March 2011*. Pressemeding 4.mars. URL: <http://www.32462857769.net/EPP/e-PressRelease/PDF/5pointdoc.pdf> [Lest 23.01.2012].

EPP(2011e). *EPP president: the 'Euro Pact' is a clear and firm commitment to economic growth*. Pressemelding 12. mars. URL: <http://www.32462857769.net/EPP/Comtool6.0/e-PressRelease/PDF/EuroPact.pdf> [Lest 19.01.2012].

ERT (2011). *Industry leaders welcome 'Pact for the Euro'*. Pressemelding 11. mars. URL: <<http://www.ert.eu/sites/default/files/ERT%20Press%20Release%20-%20Pact%20for%20the%20Euro.pdf>> [Lest 25.04.2012].

ETUC (2011a). *Our members*. URL: <<http://etuc.org/r/13>> [Lest 23.03.2012]

ETUC (2011b). *Social europe*. URL: <<http://etuc.org/r/816>> [Lest 25.04.2012].

ETUC (2011c). *EU on a 'collision course' with Social Europe and the autonomy of collective bargaining*. Pressemelding 4. februar. URL: <<http://www.etuc.org/a/8256>> [Lest 05.12.2011].

ETUC (2011d). *ETUC tells macro economic policy makers that the attac on wage is unfair and intolerable*. Pressemelding 14. februar. URL: <http://www.etuc.org/a/8289> [Lest 22.09.2011].

ETUC (2011e). *ETUC Resolution on european economic governance*. URL: <<http://www.etuc.org/IMG/pdf/Resolution-on-European-Economic-Governance-EN.pdf>> [Lest 25.09.2011].

ETUC (2011f). *Economic governance*. URL: <www.etuc.org/IMG/pdf/280211_Letter_to_EU_Heads_of_State_and_Government-EN.pdf> [Lest 21.06.2011].

ETUC (2011g). *ETUC wants a fair, 'Cooperative' Europe, not a 'Race to the bottom' competitiveness pact*. Pressemelding 11. mars. URL: <http://www.etuc.org/a/8444> [Lest 25.09.2011]

ETUC (2011h). *European Council: the ETUC is opposed to European Economic Governance that would jeopardise wages and social rights*. Pressemelding 23. mars. URL: <<http://www.etuc.org/a/8515>> [Lest 25.09.2011].

ETUC (2011i). *Competitiveness Pact: The ETUC continues to fight against the wage race to the bottom*. Pressemelding 14.mars. URL: <<http://www.etuc.org/a/8473>> [Lest 25.09.2011].

ETUC (2011j). *Trade Union mobilisation in Europe against Austerity*. Pressemelding 15. mars. URL: <<http://www.etuc.org/a/8479>> [Lest 06.12.2011].

ETUC (2011k). *24.March 2011: European day of action in Brussels*. Pressemelding 21. mars. URL: <<http://www.etuc.org/a/8505>> [Lest 06.12.2011].

ETUC (2011l). *ETUC tells European finance ministers not to meddle with wages and labour markets*. Pressemelding 18.januar. URL <<http://www.etuc.org/a/8177>> [Lest 05.12.2011].

ETUI (2011). *Brief report of the EPSU/ETUI conference on “Austerity, economic governance reforms and social policies in Europe”*. Sammendragsnotat av konferansen Austerity, economic governance reforms and social policies in Europe. URL: <<http://www.etui.org/Events/ETUI-EPSU-Conference-Austerity-Economic-Governance-Reforms-and-Social-Policies-in-Europe>> [Lest 08.03.2012].

EurActiv (2010a). «France, Germany break taboo over fiscal union», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/en/euro-finance/france-germany-break-taboo-over-fiscal-union-news-500523>> [Lest 01.07. 2011].

EurActiv (2010b). «Sarkozy, Merkel promise joint plans for fiscal union», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/sarkozy-merkel-promise-joint-plans-fiscal-union-news-500781>> [Lest 16.11.2011].

EurActiv (2010c). «Brussels vows to hold Greece to austerity», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro/brussels-vows-hold-greece-austerity>> [Lest 04.04.2012].

EurActiv (2011a). «EU leaders boost bailout fund, agree on euro pact», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/eu-leaders-boost-bail-out-fund-agree-euro-pact-news-503043>> [Lest 26-09.2011].

EurActiv (2011b). «Franco-German fiscal pact faces opposition», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/en/euro-finance/franco-german-fiscal-pact-faces-opposition-news-501932>> [Lest 06.09.2011].

EurActiv (2011c). «Euro countries put Portugal under pressure to seek financial aid», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/euro-countries-put-portugal-pressure-seek-financial-aid-news-501086>> [Lest 05.04.2012].

EurActiv (2011d). «Portugal given lifeline ahead of 'Battle of Spain'», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/portugal-given-lifeline-ahead-battle-spain-news-501119>> [Lest 06.04.2012].

EurActiv (2011e) «Euro zone starts talks on long-term crisis plan», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/en/euro-finance/euro-zone-starts-talks-long-term-crisis-plan-news-501338>> [Lest 01.07.2011].

EurActiv (2011f). «Europe may hold early euro summit in March», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/europe-may-hold-early-euro-summit-march-news-501728>> [Lest 26.09.2011].

EurActiv (2011g). «Germany, France under attack for EU austerity plan», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/germany-france-attack-eu-austerity-plan-news-501971>> [Lest 26.09.2011].

EurActiv (2011h). «EU chiefs trump Franco-German competitiveness pact», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/eu-chiefs-trump-franco-german-competitiveness-pact-news-502539>> [Lest 17.11.2011]

EurActiv (2011i). «EU leaders to delay eurozone rescue deal», *www.euractiv.com* URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/eu-leaders-delay-eurozone-rescue-deal-news-503452>> [Lest 27.01.2012].

EurActiv (2011j). «Merkel, Sarkozy inching towards eurozone deal», *www.euractiv.com*
URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/merkel-sarkozy-inching-eurozone-deal-news-501895>> [Lest 30.11.2011]

EurActiv (2011k). «Berlin, Paris open to compromise on economic pact», *www.euractiv.com*
URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/berlin-paris-open-compromise-economic-pact-news-502003>> [Lest 25.03.2011].

EurActiv (2011l). «Belgium political crisis sets new world record», *www.euractiv.com* URL:
<<http://www.euractiv.com/elections/belgium-political-crisis-sets-new-world-record-news-503622>> [Lest 21.03.2012].

EurActiv (2011m). «Portugal PM resigns as parliament rejects austerity», *www.euractiv.com*
URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/portugal-pm-resigns-parliament-rejects-austerity-news-503456>> [Lest 05.04.2012].

EurActiv (2011n). «Euro stability fund hostage to domestic resistance», *www.euractiv.com*
URL: <<http://www.euractiv.com/euro-finance/euro-stability-fund-hostage-domestic-resistance-news-502997>> [Lest 27.01.2012].

EurActiv (2011o). «Unions ensure noisy start to EU summit», *www.euractiv.com* URL:
<<http://www.euractiv.com/social-europe/unions-ensure-noisy-start-eu-summit-news-503451>>
[Lest 26.09.2011].

Eurofound (2009). *Macroeconomic dialogue*. URL:
<<http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/macroeconomicdialogue.htm>> [Lest 24.01.2012].

Eurointelligence (2011). «The politics behind the financing of the EFSF and the
ESM», *www.eurointelligence.com* URL: <<http://www.eurointelligence.com/eurointelligence-news/archive/single-view/article/the-politics-behind-the-financing-of-the-efsf-and-the-esm.html>> [Lest 16.04.2012].

Europakommisjonen (2011). *Green paper on the feasibility of introducing Stability Bonds*. Brussel: Europakommisjonen. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/green_paper_en.pdf [Lest 09.05.2012].

Europakommisjonen (2012a). *Stability and growth pact*. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm [Lest 25.04.2012].

Europakommisjonen (2012b). *Common tax base*. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/common_tax_base/index_en.htm [Lest 25.04.2012].

Eurostat (2011). *Europe in figures. Eurostat yearbook 2011*. Luxembourg: European union publications office

Eurostat (2012a). *Basic figures on the EU spring 2012*. Luxembourg: European union publications office

Eurostat (2012b). *General government gross debt*. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb090> [Lest 14.02.2012].

Euro Summit (2011a). *Conclutions of the heads of state and government of the euro area of 11 march 2011*. Brussel: Euro Summit. URL : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119809.pdf [Lest 15.09.2011].

Euro Summit (2011b) *Euro Summit Statement*. Brussel: Euro Summit. URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/125644.pdf [Lest 15.11.2011].

Fidler, Stephen og Charles Forelle (2011). «European leaders clash at summit», *www.online.wsj.com*. URL:

http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704709304576123751044549920.html?mod=WSJEUROPE_hps_MIDDLEFourthNews#articleTabs%3Darticle [Lest 01.12.2011].

Fandersnews (2011). «Belgium can keep automatic wage indexation», *www.flandersnews.be*
URL: <http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws.english/news/1.980317> [Lest 27.04.2012].

Freeman, Richard B. (2003). *What do unionists do... to voting?* NBER Workingpaper 9992.
Cambridge, MA: NBER

Ganghof, Steffen (2003). «Promises and pitfalls to veto player analysis»,
Schweizerische Zeitschrift für Politikwissenschaft 9(2): 1-25.

George, Alexander L. og Andrew Bennett (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.

Gerring, John (2007). *Case study research*. New York: Cambridge University Press.

Greenwood, Justin (2011). *Interest representation in the European Union*. Basingstoke:
Palgrave Macmillan.

Gulbrandsen, Lin Andrea (2011). *Under hvilke betingelser er trusler effektive, og hva sier det om interessegruppers mulighet til å påvirke en forhandlingsprosess*. Hjemmeeksamen i STV4217b: rational choice models and international conflict. Universitetet i oslo: institutt for statsvitenskap. Levert 07.11.2011.

Gumbrell-McCormick, Rebecca (2011). «European trade unions and 'atypical' workers»,
Industrial relations journal 42(3):293-310.

Habeb, William Mark (1988). *Power and tactics in international negotiations. How weak nations bargain with strong nations*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Helsingin Sanomat (2011) «Protest-driven surge continues to boost True Finns», *www.hs.fi*
URL: <<http://www.hs.fi/english/article/Protest-driven+surge+continues+to+boost+True+Finns/1135263883996>> [Lest 05.04.2012].

Hix, Simon og Bjørn Høyland (2011). *The political system of the european union*. New York: Palgrave Macmillan.

Hix, Simon (2008). «The EU as a new political system», i Daniele Caramani(red). *Comparative politics*, New York: Oxford university press.

Hopmann, P. Terrence (1996). *The negotiation process and the resolution of international conflicts*. Columbia S.C.: University of South Carolina press.

Hovi, J. (1998): *Games, Threats and Treaties. Understanding Commitments in International Relations*, London: Pinter.

Jørgensen, Henning og Per Kongshøj Madsen (2007). «Flexicurity and beyond – Reflections on the nature and future of a political celebrity» kap 1 i Henning Jørgensen og Per Kongshøj Madsen (red). *Flexicurity and Beyond. Finding a new agenda for the european social model*. København: DJØF Publishing

Leigh, Andrew (2006). «How do unionists vote? Estimating the causal impact of union membership on voting behaviour from 1966 to 2004», *Australian journal of political science* 41(4):537-552.

LO-kontoret i Brussel (2011b). *Finanskrisen: Fagbevegelsen ønsker folkeavstemning* URL: <<http://www.lo.no/u/brussel/finanskrise-fagbevegelsen-onsker-folkeavstemning/?t=604>> [Lest 18.08.11].

Mongourdin-Denoix, Sarah og Felix Wolf (2010). *Wage indexation in the European Union*. Dublin:Eurofound URL: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/22/en/1/EF1022EN.pdf>> [Lest 13.04.2012].

Monks, John (2011a). *Macroeconomic dialogue*, tale på The Microeconomic Dialouge, 14. februar 2011. URL: <www.etuc.org/a/8291> [Lest 05.12.2011].

Monks, John (2011b) uttalelse til ETUC i *European Council: the ETUC is opposed to European Economic Governance that would jeopardise wages and social rights*. Pressemelding 23. mars. URL: <<http://www.etuc.org/a/8515>> [Lest 25.09.2011].

Monks, John (2011c). Uttalelse til ETUCs i *EU on a 'collision course' with Social Europe and the autonomy of collective bargaining*. Pressemelding 4. februar. URL: <<http://www.etuc.org/a/8256>> [Lest 05.12.2011].

Monks, John (2011d). Intervju gitt til ETUC i «Intervju with John Monks, ETUC General Secretary», *ETUC newsletter* 54:3-5. URL: <http://www.etuc.org/IMG/pdf/Newsletter_54-2011_EN.pdf> [Lest 05.11.2011].

Neukirch, Ralf og Merlind Theile (2011). «Germany's FDP's trying to boost popularity with tough line on euro», *www.spiegel.de* URL: <<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,741325,00.html>> [Lest 09.04.2012].

NSD (2012a). «Austria», *European election database*. URL: <http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/austria/> [Lest 11.05.2012].

NSD (2012b). «France», *European election database*. URL: <http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/france/> [Lest 11.05.2012].

OECD (2012a). *Key short-term economic indicators: Current account % of GDP*. URL: <<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=21764>> [Lest 14.02.2011].

OECD (2012b). *Trade union density*. URL: <<http://stats.oecd.org/Index.aspx>> Ligger under Data by themes: Labour, trade unions [Lest 20.02.2012].

O'Grady, Sean (2011). «Portugal says it needs no help as euro faces a fresh crisis», *www.independent.co.uk* URL:

<<http://www.independent.co.uk/news/business/news/portugal-says-it-needs-no-help--as-euro-faces-a-fresh-crisis-2181301.html>> [Lest 05.04.2012].

Pact for competitiveness (2011), working paper. Lagt fram av Angela Merkel og Nicolas Sarkozy på pressekonferanse 4. februar. URL:

<http://www.euractiv.com/sites/all/euractiv/files/BRNEDA224_004512.pdf> [Lest 16.11.2011].

Pappi, Franz Urban og Christian H.C.A. Henning (1998). "Policy Networks: More than a metaphor?", *Journal of theoretical politics*, 10: 553-575.

Parry, Matthew og Hannu Kuparinen (2011). «Parties agree on narrowing presidential power» *www.helsinkitimes.fi* URL: <<http://www.helsinkitimes.fi/htimes2/domestic-news/politics/13712-parties-agree-on-narrowing-presidential-power.html>> [Lest 03.04.2012]

Pedrina, Vasco (2011). «The euro crisis and the European trade union movement», *Social europe journal* URL: <<http://www.social-europe.eu/2011/09/the-euro-crisis-and-the-european-trade-union-movement/>> [Lest 25.03.2012].

PES (2011a). *PES in the EU*. URL: <<http://www.pes.org/en/about-pes/pes-eu>> [Lest 13.12.2011]

PES (2011b). *Merkel and Sarkozy battle Barroso over style but not substance of Austerity Europe*. Pressemelding 4. februar. URL: <<http://www.pes.org/en/news/merkel-and-sarkozy-battle-barroso-over-style-not-substance-austerity-europe>> [Lest 19.01.2012].

PES (2011c). *PES in Athens call for new EU economic direction*. Pressemelding 5. mars. URL: <<http://www.pes.org/en/news/pes-athens-call-new-eu-economic-direction>> [Lest 19.01.2012].

Phillips, Leigh (2010). «Anti-austeritu general strike hits Portugal, UK students protest cuts», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/851/31353>> [Lest 12.04.2011].

Phillips, Leigh (2011a). «Trade unions 'dare' EU to hold referendum on economic pact», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31910>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011b). «France and Germany proposes 'hair-shirt union'», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31748>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011c). «Competitiveness pact 'was never the blueprint people thought it was'», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31967>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011d). «Protests against 'austerity summit' turn violent», www.euobserver.com URL: <<http://euobserver.com/19/32058>> [Lest 06.12.2011]

Phillips, Leigh (2011e). «Belgian unions pull back from 'bluff' of EU summit blockade», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31960>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011f). «Athens vs. Helsinki: EU's left and right to hold pre-summit summits», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/24/31818>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011g). «Van Rompuy to soothe nerves on 'crisis pact' tour», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31828>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011h). «Eurozone summit looms amid growing hostility to Franco-German pact», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31777>> [Lest 06.12.2011].

Phillips, Leigh (2011i). «Merkel offers lifeline to Greece ahead of 9th general strike», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31858>> [Lest 12.04.2012].

Pires, Maria Leonore (2012). *Defence Data: EDA participating Member States in 2010*. Brussel: European Defence Agency. URL: <http://www.eda.europa.eu/publications/12-03-07/National_Defence_Data_2010> [Lest 21.03.2012].

Pollack, Mark A. (2010). «Theorizing EU policy-making» i Helen Wallace, Mark A. Pollack og Alasdair R. Young (red). *Policy-making in the european union*. Oxford: Oxford university press.

Pop, Valentina (2011). «MEPs vent fury at Van Rompuy over Franco-German plan», *www.euobserver.com* URL: <http://euobserver.com/19/31772> [Lest 06.12.2011]

Rasmussen, Poul Nyrup (2011a). Uttalelse i PES *Merkel and Sarkozy battle Barroso over style but not substance of Austerity Europe*. Pressemelding 4. februar. URL: <http://www.pes.org/en/news/merkel-and-sarkozy-battle-barroso-over-style-not-substance-austerity-europe> [Lest 19.01.2012].

Rasmussen, Poul Nyrup (2011b). Uttalelse i intervju med Chris McLaughlin for Tribune Magazine «It's not Europe that is wrong but the Conservative direction it is taking, the president of the European Socialists tells Chris McLaughlin», *www.tribunemagazine.co.uk* URL: <http://archive.tribunemagazine.co.uk/article/25th-february-2011/18/its-not-europe-that-is-wrong-but-the-conservative> [Lest 07.05.2012].

Rasmussen, Poul Nyrup (2011c) uttalelse til Euobserver i Leigh Phillips «European socialists propose alternative to Barroso-Van-Rompuy pact», *www.euobserver.com* URL: <http://euobserver.com/19/31928> [Lest 06.12.2011].

Rådet for den Europeiske union, General Secretariat - press office (2011). *Background European Council. Friday 4 February 2011 in Brussel*. URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119073.pdf [Lest 07.02.2012].

Silvia, Stephen J. (1991). «The sosial charter of the european community: a defeat for european labour», *Industrial and labour relations review* 44(4):626-643.

Skodvin, Tora, Anne Therese Gullberg og Stine Aakre (2010). "Target group influence and political feasibility: the case of climate policy design in Europe", *Journal of european public policy*, 17(6): 854-873.

Skodvin, Tora (2007). "Exploring the notion of political feasibility in the environmental policy", Cicero working paper 3.

Standard and Poor's (2011). *Sovereign government rating methodology and assumptions*. URL: <http://img.en25.com/Web/StandardandPoors/CriteriaGovernmentsSovereignsSovereignGovernmentRatingMethodologyAndAssumptions_1365.pdf> [Lest 10.02.2012].

Standard and Poor's (2012). *Eurozone sovereign rating and country T&C assessment histories*. URL: <<http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?articleType=HTML&assetID=1245327302187>> [Lest 10.02.2012].

Steinglass, Matt (2011). «Local election setback for Dutch coalition», *www.ft.com* URL: <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/fe6976b2-44d9-11e0-a8c6-00144feab49a.html#axzz1sOLqL6js>> [Lest 18.04.2012].

Tallberg, Jonas (2008). «Bargaining power in the European council», *Journal of common market studies* 46(3): 685-708.

Tholoniati, Luc (2010). «The career of the open method of coordination: lessons from a 'soft' EU instrument», *West european politics* 33(1): 93-117.

Tsebelis, George (2002). *Veto players*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

UEAPME (2011a). *Uncompetitive prices and wages are the root of recent imbalances, say SMEs*. Pressemelding 14. februar. URL: <http://www.ueapme.com/IMG/pdf/110214_pr_MED.pdf> [Lest 23.01.2012].

UEAPME (2011b). *Tripartite social summit: time for unions to discuss wage developments say SMEs*. Pressemelding 24. mars. URL: <http://www.ueapme.com/IMG/pdf/110324_pr_tripartite.pdf> [Lest 26.01.2011].

Underdal, Arild (1992). «Ch.8: Designing politically feasible solutions», i Raino Malnes et al.(red). *Rationality and Institutions. Essays in honor of Knut Midgaard on the occasion of his 60th birthday, February 11, 1991*. Oslo: Universitetsforlaget

Utenriksdepartementet (2012). *EU/EØS-Håndboken*. Oslo: Utenriksdepartementet

Van Rompuy, Herman (2009). «European council decision of 1 December 2009 adopting its Rules of Procedure», *Official Journal of the European Union* 882: 51-55. URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:315:0051:0055:EN:PDF>> [Lest 06.12.2012].

Van Rompuy, Herman (2011a). *Remarks by Herman Van Rompuy president of the European council at the press conference following the informal summit of the heads of state and government of the eurozone*. Tale på pressekonferanse 11.mars 2011. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119808.pdf> [Lest 22.11.2011].

Van Rompuy, Herman (2011b). *Remarks by Herman Van Rompuy, President of the European Council at the press conference following the meeting of the European Council*. Tale på pressekonferanse 4.februar. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119174.pdf> [Lest 26.01.2012].

Van Rompuy, Herman (2011c). *Invitation letter by president Herman Van Rompuy to the informal meeting of heads of state and government of the euro area*. Invitasjon til Euro Summit 11.mars 2011. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119698.pdf> [Lest 26.01.2011].

Volkery, Carsten (2011). «Is euro summit first step toward economic government?», *www.spiegel.de* URL: <<http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,750298,00.html>> [Lest 09.04.2012].

Wallace, Helen (2010). «An institutional anatomy and five policy models» i Helen Wallace, Mark A. Pollack og Alasdair R. Young (red). *Policy-making in the european union*. Oxford: Oxford

Willis, Andrew (2011a) «Euro-plus-pact» agreed amid Portugal crisis», *www.EUobserver.com* URL: <www.euobserver.com/19/32062> [Lest 06.12.2011].

Willis, Andrew (2011b). «Violent clashes erupt on the streets of Greece», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/9/31862>> [Lest 12.04.2012].

Willis, Andrew (2011c). «Europe's centre-right lays out pre-summit position», *www.euobserver.com* URL: <<http://euobserver.com/19/31929>> [Lest 06.12.2011].

Young, Brigitte og Willi Semmler (2011). «The european sovereign debt crisis. Is Germany to blame?», *German politics and society* 97(29): 1-24.

Zeitlin, Jonathan (2005). «Introduction» i Jonathan Zeitlin, Philippe Pochet (red) med Lars Magnusson. *The open method of co-ordination in Action*. Brussel: Presses Interuniversitaires Européennes.